

ISSN 1857-2278

Biblio Scientia

NR. 9, 2013

Academia de Științe a Moldovei

Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”

BiblioScientia

Revistă de biblioteconomie și științele informării
2013 Nr. 9

Redactor - șef: **Aurelia HANGANU**

Redactor - șef adjunct: **Lidia ZASAVIȚCHI**

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Pavel BORODKOV (Ekaterinburg, Rusia)

Elena BOȚAN-GAINA (Chișinău, Republica Moldova)

Cristina CATEREV (Chișinău, Republica Moldova)

Elena COROTENCO (Chișinău, Republica Moldova)

Florin Gheorghe FILIP (București, România)

Octavian GORDON (București, România)

Elena HARCONIȚĂ (Bălți, Republica Moldova)

Dimitar ILIEV (Sofia, Bulgaria)

Ivan KOPYLOV (Moscova, Rusia)

Lidia KULIKOVSKI (Chișinău, Republica Moldova)

Olga OSIPOVA (Moscova, Rusia)

Maria POPESCU (Chișinău, Republica Moldova)

Alexei RĂU (Chișinău, Republica Moldova)

Ventsislav STOYKOV (Sofia, Bulgaria)

Valentina TCACENCO (Chișinău, Republica Moldova)

Nelly ȚURCAN (Chișinău, Republica Moldova)

Lector: **Elena VARZARI**

Coperta / viziune grafică: **Viorel POPA**

© Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM

ISSN: 1857-2278

Revistă semestrială

Textele sunt avizate. Redacția își rezervă dreptul de a decide asupra oportunității publicării materialului oferit de colaboratori, precum și de a solicita autorilor modificările sau completările considerate necesare.

Adresa redacției: str. Academiei 5a, mun. Chișinău, 2028, Republica Moldova

Tel/fax: (022) 72-74-01

E-mail: library@asm.md, aureliahanganu@yahoo.com

SUMAR

ISTORIA CĂRȚII ȘI A PRESEI

Igor CERETEU. <i>Duhovnicească deprindere: un manuscris nemțean necunoscut</i>	5
Igor CERETEU. <i>Completări și precizări la istoria bibliotecii mănăstirii Suruceni</i>	10
Igor CHIOSA. <i>Promovarea culturii în Basarabia: Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia</i>	29
Adela MANOLII. <i>Valoarea semantică a numelui Iuda</i>	38

TEORIE, METODOLOGIE ȘI PRACTICĂ ÎN BIBLIOTECONOMIE

Alla ANDRIEȘ. <i>Istoria locală: termeni și concepte</i>	42
---	----

HOMO QUÆRENS: CERCETĂTOR – INFORMAȚIE – BIBLIOTECĂ

Cristina CATEREV, Tamara MARIAN, Maria POPESCU. <i>Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan”: digitizare – instruire – căutare</i>	47
Maria GONȚA. <i>Utilizarea rețelelor sociale în activitatea Bibliotecii Municipale „B.P. HASDEU”</i>	56
Lilia BODAREV. <i>Comunicarea verbală – factor de reușită al Serviciilor de Referință în biblioteci</i>	59

TRIBUNA TINERILOR SPECIALIȘTI

Diana ROTARU. <i>Hrisoave vechi moldovenești din fondul arhivistic al Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a AȘM</i>	63
Galina CANȚÎR. <i>Cărți jubiliare în sectorul Carte Rară și Veche a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a AȘM</i>	70

DEZVOLTAREA COLECȚIILOR

Rodica COSTAȘ, Lucia ARNAUT. <i>Unele aspecte ale schimbului de periodice științifice cu țări din Vest</i>	83
---	----

ANIVERSĂRI

Ion ȘPAC. <i>Alexe Rău – omul cunoașterii</i>	93
--	----

RECENZII, PREZENTĂRI DE CARTE

Elena VARZARI, Adela MANOLII. <i>Claudia Cemârțan, „Limba latină prin cultură și civilizație antică”</i>	106
---	-----

DIVERTIS

Diana ROTARU, Ira NOVAC. <i>Erevan – altar al cărții</i>	108
Maria BALABAN. <i>Era cărților fără miros</i>	112

SUMMARY

BOOK AND PRESS HISTORY

Igor CERETEU. <i>Duhovnicească Deprindere: Unknown Manuscript from the Neamt Monastery</i>	5
Igor CERETEU. <i>Clarifications and Additions in History of the Suruceni Monastery Library</i>	10
Igor CHIOSA. <i>Promotion of Culture in Bessarabia: Revista Societatii Istorico-Arheologice Bisericessti din Basarabia</i>	29
Adela MANOLII. <i>Semantic Value of Judah Name</i>	38

THEORY, METHODOLOGY AND PRACTICE IN LIBRARY

Alla ANDRIEŞ. <i>Local History: Terms and Concepts</i>	42
---	----

HOMO QUAEERENS: RESEARCH – INFORMATION – LIBRARY

Cristina CATEREV, Tamara MARIAN, Maria POPESCU. <i>The Central Scientific Library "Andrei Lupan": Digitization – Training – Searching</i>	47
Maria GONŢA. <i>Social Media Usage in B. P. Hasdeu Municipal Library Activities</i>	56
Lilia BODAREV. <i>Verbal Communication – Success Factor in Library Reference Services</i>	59

TRIBUNE OF YOUNG SPECIALISTS

Diana ROTARU. <i>Old Moldovan Charters from the Archival Collection of the Central Scientific Library "A. Lupan" of the Academy of Sciences of Moldova.</i> 63	63
Galina CANŢÎR. <i>Anniversary Books of the Rare and Old Book Collection of the Central Scientific Library „A. Lupan”, the Academy of Sciences of Moldova</i>	70

COLLECTION DEVELOPMENT

Rodica COSTAŞ, Lucia ARNAUT. <i>Some Aspects of the Exchange of Scientific Periodicals with Western Countries</i>	83
--	----

ANNIVERSARY

Ion ŞPAC. <i>Alexe Rau – The Man of Knowledge</i>	93
--	----

REVIEWS, BOOK PRESENTATIONS

Elena VARZARI, Adela MANOLII. <i>Claudia Cemârţan, „The Latin Language via Ancient Culture and Civilization”</i>	106
---	-----

DIVERTIS

Diana ROTARU, Ira NOVAC. <i>Yerevan – The Shrine of the Book</i>	108
Maria BALABAN. <i>Era of Odorless Books</i>	112

DUHOVNICEASCĂ DEPRINDERE: UN MANUSCRIS NEMȚEAN NECUNOSCUT

dr., conf. univ. IGOR CERETEU

Institutul de Istorie

Printre valorile bibliofile atestate în sectorul *Carte rară și veche* a Bibliotecii Științifice Centrale „A. Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei este un manuscris de la începutul secolului XIX, cu titlul *Duhovnicească deprindere*, copiat de monahul Stratonice de la mănăstirea Neamț. Manuscrisul s-a aflat în biblioteca acestei mănăstiri până în anul 1864, ulterior fiind atestat la mănăstirea Noul Neamț din Basarabia. În rândurile de mai jos redăm unele informații despre acest manuscris, ca: titlul, cuprinsul cărții, însemnările manuscrise și ștampilele aplicate pe foile cărții, în speranța că aceste date vor fi de folos celor interesați de valorile bibliofile românești la general și de cele nemțene în particular.

Cuvinte-cheie: manuscris, valori bibliofile, mănăstirea Neamț, mănăstirea Noul Neamț, Basarabia, Stratonice, monah

Among bibliophilic valuables certified in *the Rare and Old Book Collection* of the Central Scientific Library „A. Lupan” of the Academy of Sciences of Moldova is a manuscript *Duhovnicească deprindere* copied by monk Stratonice from the Neamt monastery at the beginning of the 19th century. The manuscript was in the library of monastery until 1864 and was later certified in the monastery Noul Neamt in Bessarabia. See below information about this manuscript: title, table of contents, notes and stamps applied to the pages of the book. We hope that these data will be useful for those who are interested in the Romanian bibliophilic valuables in general and in the Neamt valuables in particular

Keywords: manuscript, bibliophilic valuables, Neamt monastery, Noul Neamt monastery, Bessarabia, Stratonice, monk

Printre valorile bibliofile atestate în sectorul *Carte rară și veche* a Bibliotecii Științifice Centrale „A. Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei este un manuscris de la începutul secolului XIX, cu titlul *Duhovnicească deprindere*, copiat de monahul Stratonice de la mănăstirea Neamț. Manuscrisul s-a aflat în biblioteca acestei mănăstiri până în anul 1864, când un grup de călugări, îndrumați de duhovnicul Andronic, au părăsit vechea mănăstire a Neamțului, din cauza condițiilor vitrege în care s-au pomenit mănăstirile românești din dreapta Prutului, în legătură cu secularizarea pământurilor mănăstirești în timpul lui Alexandru Ioan Cuza. Acest duhovnic împreună cu alți monahi nemțeni s-a

Acest duhovnic împreună cu alți monahi nemțeni s-a

stabilit în Basarabia, pe teritoriul satului Chițcani de pe râul Nistru, unde a întemeiat o altă mănăstire a Neamțului, cunoscută până în prezent cu numele de Noul Neamț. Prin contribuția duhovnicului Andronic a fost transportată o parte considerabilă a bibliotecii mănăstirii Neamț, dovadă în acest sens fiind numeroasele ex-libris-uri, însemnări manuscrise, ștampile, care confirmă apartenența vechii lavre a Neamțului.

În rândurile de mai jos redăm unele informații despre acest manuscris, ca: titlul, cuprinsul cărții și însemnările manuscrise, în speranța că vor fi de folos celor interesați de valorile bibliofile românești la general și de cele nemțene în particular.

Descriere. Prezintă 7 f., 300 f. Cartea mai are o numerotare ulterioară a foilor, în creion și include cele 7 f. numerotate separat, de la începutul cărții. Astfel, după cele 300 f. numerotate cu cerneală neagră urmează f. 308-389 curate, numerotate cu creionul. Dimensiuni exterioare: 22 x 15,5 x 5 cm. Dimensiuni foaie: 26 x 14,5 cm. Titlul cărții este încadrat în chenar Text cu negru pe o coloană, cu 20 și 22 de rânduri pe pagină. Coperțile lemn, piele cafenie. Pe marginile copertilor chenar floral aplicat prin presare, iar pe centru câte un medalion oval. Cotorul este din piele, compoziții florale, nervuri imprimate, iar în partea de sus are imprimat cu galben titlul cărții: **ДУХОВНИЧАСКЪ ДЕПРИНДЕРЕ**. Cheutori din piele și metal. Stare bună de conservare.

Titlul manuscrisului: În-ntru Slava Sfin-/teiceii de o ființă, de vi-/ață făcătoarei și nedes-/părțitei troiță, A Tatălui / și a Fiiului și a Sfântului D(u)h: s-au scris aceas-/tă carte sfântă și învățătoare carte / întru care la început iaste viața și ne-/voințile Precuviosului, părintelui no-/stru Teodor Studitul și apoi și al-/tor precuvioși și sfinți părinți a-/dunate și începându cu mila lui Dumnezeu / a scrii adecă de la velet 1802, februarii / la zi întâi și-i prescrișă, adecă de pi cărțile sfinteii mănăstiri: a Nemțului. Întru care Sla-/vă, cinste și închinăciune a Tatălui și a Fi-/iului și a Sfântului D(u)h, acum și puru-/re în veci vecilor. Amin. <în continuare scris la o data ulterioară> În zilele Starețului Doroftiei, de mână păcătoasă a lui monah Sandul - Stratonice - fiind frate.

Cuprinsul:

Stratonice Ieromonah Hușan, no(ve)m(b)r(ie) 11

F. 2^r-35^r: Luna lui noemvriia, înspre zăce zile, viața și nevoințele precuviosului părintelui nostru Teodor Studitul

La sfârșitul textului: Sandul păcătos

F. 35^r-46^v: Istorie din velet 7115 pentru aducere pre sfințelor moaște care este piciorul cel drept a Sfântului Slăvitului marelui Prooroc înainte mergătorului și Botezătorii Ioan, di unde au eșit și în ce chip și di ce iubitor de Hs creștin s-au adus aice întră această creștinească țară și acum să află în sfânta mănăstire a Secului...

La sfârșitul textului la f. 46^v: Sandul Hușan, domnul să erte de păcate. Amin.

F. 46^v-47^v: A lui Antioh Pandectul cuvânt din everghetinosul al doile Pentru înfrânare pântecelui.

F. 48^r^v: A sfântului Isaia tot din pricina 15 pentru înfrânare pântecelui din everghetinosul al 2-le.

F. 49^r-57^v: Cel dinlăuntru om în cămara inimii sale în săngurătate învățându-să și rugându-să în taină.

Cap. 1: Pentru că-i îndoitu omul și pentru deprindere rugăciunii cei den cămară (f. 49^v-52^r)

Cap. 2: Pentru rugăciune cee ce încălzește preot întră dragoste cee ce cu D(um)nezeu îl unește (f. 52^r-53^v)

Cap. 3: Că rugăciune cee ce cu buzile să grăește, iar cu minte nu să ia aminte, de nimică este (f. 53^v-55^r)

Cap. 4: Cum că scurtă rugăciune și adeseori făcută mai folositoare iaste, decât ce lungă (f. 55^r-57^v)

La sfârșitul textului: Sandul Hușan păcătosul

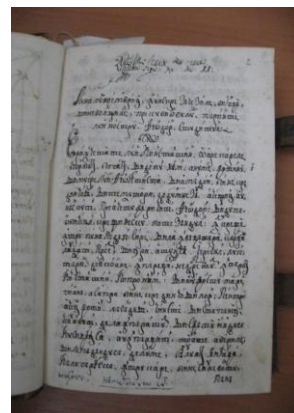
F. 57^v-68^v: Cuvânt înainte sau înainte călătorie făcută și alcătuită din sfințitele scripturi cele de Dumnezeu însuflate de pre cuviosul Shimonah Vasălie din schitul Poiana mărului.

La sfârșitul textului: Sandulachi păcătos, pe urmă monah Stratonice

F. 60^r-76^v: Înainte cuvântare la carte fericitului Filothei Sinaitul. Al starețului Vasălie din Poiana Mărului

F. 77^r-83^r: Pentru ce fug de lume călugării și să dau în laturi de orașă. Pentru ce să ascund în pustie...

F. 83^v-87^v: Cuvânt pentru tundere în ziua întră carile să îmbracă omul în chipul îngerescu ale preînțeleptului arhiepiscop al Hersonului chir Nichifor Theotoche, care le-(a)u făcut când era preot. Paremii cap. 23 dă-mi fiule inima ta.

- F. 87^v-95^v: **A lui Nichifor Theotoche al doile cuvânt pentru o fecioară**
 F. 95^v-102^v: **A lui Nichifor Theotoche al treile cuvânt pentru o fecioară**
 F. 102^v-103: **A lui Nichifor Theotoche al patrăle cuvânt tot la aceiași fecioară**
 F. 103^v-122^v: **Cuvânt din carte Sfântului Nil Sinaitul**
 În continuare doar cu negru
 F. 123-128: **Cuvânt la sfințirea bisericii**
 F. 128-134^v: **Învățătură la sfințirea bisăricii**
 F. 134^v-143: **Luna lui noemvrie în opt zile, cuvânt la soborul sfințitului arhistratig Mihail și ale celorlalte fără de trupuri puteri cerești**
 F. 143^v-293: **Cartea Sfântului Calist patrarhul**
 F. 293^v-300: **Capetele ceale pre rând ale acestui cuvânt.**

Acest compartiment conține 84 cap., ultimul nu este terminat.

Foile 308-389 nu sunt scrise.

Însemnări. Pe o foaie curată la începutul cărții, din 7 f.: I. „În știință să fie că la 1819 iuniia 8, ziua duminecă, s-au rădicat țara din orașul Iașii asupra mării sali domnului Scarlat Alexandru Calimah voevod, într-al șaptele an al domniei Sali și mergând norodul până la porta curții, luat fiind de norod înaintea făr de voe și pe mitropolitul Veniamin și nepriimindu-l înlăuntru curții au început a bate în poartă norodul cu pietre și azvârli înlăuntru iar mitropolitul au fugit dintre dânșii, iar arnăuții dinlăuntru au început a împușca și au căzut den norod cu morți, cu răniți piste patruzeci de suflete, iar turburare au ținut de duminecă dimineața până luni sara, spre marți și s-au mai ostoit, iar norodul nici măcar o dată n-au împușcat din arme”.

II. „În știință să fie că la 1829, noemv(rie) 13 zile, spre patrusprezeci la 11 ceasuri de noapte, sau cutremurat pământul foarte tari ca căt ai ceti miluești-mă Dumnezeule, rar, atât au ținut cutremurul și în Iași multe zidiri au căzut de tot și multe au rămas struncinat”.

F. 1 de titlu: „Книга сия принадлежит Ново-Нямецкому Св. Вознесенскому Монастырю 1887 года (se repetă pe f. 1)” <Cartea aceasta aparține Mănăstirii cu hramul Sf. Înălțări. Anul 1887>.

F. 1-18: „Această sfântă carte este a obștejitei prefericitului părintelui nostru starețului Paisie și cine o va înstreina ori în ce chip dintru această sf(â)ntă Nooaă Monastire Niamțul acela în veaci să rămâe supt ne ertat canon și neblagoslovenia Maicii D(omnului și a părintelui nostru, anul 1864”.

Ștampile: Pe f. 1 (din 7) este aplicată o ștampilă

ovală, cerneală verde: **Biblioteca Monastirii Noul Neamț Basarabia, jud. Tighina** (se repetă pe aceeași foaie cu cerneală violetă și pe f. 1 de titlu cu cerneală verde).

Alăturată este o șampilă rotundă, cerneală violetă, cu legenda: **НОВО-НЯМЕЦКАГО СВ. ВОЗНЕСЕНСКАГО МОНАСТЫРЯ** (pe centru scena *Înălțării*).

Pe f. 7^v o șampilă dreptunghiulară, cerneală violetă, cu legenda: **ЦЕНТРАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА Академии наук МССР** (se repetă pe f. 1 de titlu^v).

COMPLETĂRI ȘI PRECIZĂRI LA ISTORIA BIBLIOTECHII MĂNĂȘTIRII SURUCENI

dr., conf. univ. IGOR CERETEU

Institutul de Istorie

Conform surselor documentare instituția monahală de la Suruceni a fost fondată prin 1785 de ctitorul ei Casian Suruceanu, având susținerea unor țărani răzeși din Suruceni și a ieromonahului Iosif de Muntenegru, în apropierea satului Suruceni din actualul raion Ialoveni și la o depărtare de cca 10 km de Chișinău. Primele cărți religioase din biblioteca mănăstirii Suruceni, dăruite de Casian Suruceanu, sunt un *Antologhion* (București, 1777) și un *Penticostarion* (București, 1783). Biblioteca mănăstirii a fost completată în deceniile următoare cu alte cărți iar în perioada 1941–1944 se atestau cca 123 de cărți manuscrise și tipărite. În momentul cercetărilor am identificat 93 de titluri de carte tipărită la Buzău, București, Iași, Blaj, Chișinău, Mănăstirea Neamț, Sankt Petersburg și patru manuscrise, care au aparținut în diferite perioade acestei mănăstiri.

Cuvinte-cheie: mănăstirea Suruceni, cărți vechi bisericești, ieromonah, Iosif de Muntenegru, Basarabia, Casian Suruceanu, Blaj, Sibiu, Chișinău, Iași, București, mănăstirea Neamț, Sankt Petersburg, Buzău

According to documentary sources Suruceni monastic institution was founded in 1785 by its founder Suruceanu Cassian, with the support of peasants and yeomen of Suruceni monk Joseph of Montenegro, near the village Suruceni Ialoveni the current district and at a distance of about 10 km Chisinau. The first religious books Suruceni library of monastery, donated by Cassian Suruceanu are a *Antologhion* (Bucharest, 1777) and *Penticostarion* (Bucharest 1783). Library of monastery was completed in the coming decades with other books, and in the period 1941-1944 the number was 123 manuscripts and printed books. Currently the research we identified 93 titles printed in Buzau, Bucharest, Iasi, Blaj, Chisinau, Neamt Monastery, St. Petersburg and five manuscripts that belonged to different periods of the monastery.

Keywords: Suruceni monastery, old religious books, hieromonk, Joseph from Montenegro, Bessarabia, Casian Suruceanu, Blaj, Sibiu, Chisinau, Iasi, Bucharest, Neamt monastery, Saint Petersburg, Buzau

Ideea de a elabora o modestă contribuție la istoria bibliotecii mănăstirii Suruceni a apărut în urma unei vizite de documentare la sfântul lăcaș de cultură și spiritualitate creștină din Moldova de răsărit. În urma acestei vizite a apărut oportunitatea de a cerceta cărțile vechi bisericești din mănăstire, fiind îndrumat și încurajat de maica stareță Epistimia, care a manifestat un mare interes pentru acest subiect. Precizăm că în perioada interbelică au fost întreprinse investigații temeinice în domeniu, pe care le-am utilizat în elaborarea acestui articol, alături de cele pe care le-am selectat în urma vizitei

de documentare. Rezultatele obținute sunt destul de relevante, or concluzia care se impune aici ar fi că biblioteca mănăstirii Suruceni a fost destul de bogată în cărți bisericești pe parcursul existenței sale. Evident, în vechile condici sau în literatura de specialitate nu au fost surprinse toate cărțile pe care le-a avut mănăstirea, or lista elaborată la sfârșitul articolului, care are un caracter selectiv, impune convingerea că monahii sau monahiile acestei mănăstiri au manifestat un interes sporit pentru valorile bibliofile de factură religioasă.

Conform surselor documentare instituția monahală de la Suruceni a fost fondată, cu statut de schit, prin 1785, de ctitorul ei Casian Suruceanu, având susținerea unor țărani răzeși din Suruceni

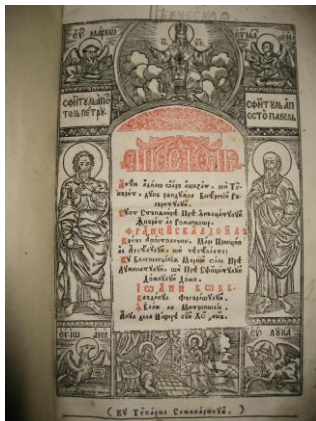

și a ieromonahului Iosif de Muntenegru, în apropierea satului Suruceni din actualul raion Ialoveni și la o depărtare de cca 10 km de Chișinău. Casian Suruceanu cu un grup de țărani răzeși au oferit locul pentru mănăstire¹, evident au susținut financiar schitul și au dăruit cărți pentru necesitățile liturgice. Afirmația noastră are drept temei o însemnare scrisă pe un *Antologhion*, București, 1777, cu următorul conținut: „Acest *Menei* l-am vândut căpitanului Casian Surucianul, în șaptesprezăce lei și jumătate” și alta de pe un *Penticostarion*, București, 1783, în care un oarecare Toma scria la 7 aprilie 1787 că „Această sfântă carte ci să numește *Penticostar* au cumpărat-o dumnalui vătavul Casian Suriceanul ca să fie la biserica dum(i)sale din Suriceni [...]”². A doua însemnare este de o mai mare credibilitate, deoarece se precizează că *Penticostarul* este pentru biserica lui Casian Suruceanu din Suruceni. Aici este vorba, fără putință de tăgadă, de biserica schitului Suruceni.

¹ А. Зашук, *Бессарабские монастыри и скиты*, în *Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Бессарабская область*. Составил Генерального штаба капитанъ А. Зашукъ. Часть вторая, Санктпетербургъ, 1862, p. 208; Мурзакевич Н., *Сведения о некоторых православных монастырях епархий Херсонской и Кишиневской*, в *Записки Одесскаго Общества Истории и Древностей*, томъ второй, Одесса, 1848, Отд. I, с. 321-322.

² Dimitrie I. Balaur, *Biserici în Moldova de răsărit: Cărți românești de slujbă bisericească care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX)*. Județul Lăpușna, Vol. I, *Cărți românești de slujbă bisericească, care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX)*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1934, p. 31; *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*. Un corpus editat de I. Caproșu și E. Chiaburu. Volumul II (1751-1795), Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 280; 453.

O altă dovadă care vine în strânsă legătură cu afirmațiile noastre este că în condica schitului Suruceni din anul 1817 sunt menționate: o *Evanghelie* netedă moldovenească din altarul bisericii; altă *Evanghelie* ferecată cu argint; o *Liturghie*; un *Apostol*; un *Triod*; un *Minei de obște* pe an; un *Octoih* mare; un *Penticostariu*; un *Ceaslov* mare; o *Psaltire* de Iași; o *Carte a Sfântului Maxim* rusească; două *Molebnice* mari; două *Molebnice la Nașterea lui Hristos*. Paul Mihail

menționează și un *Nomocanon*, manuscris din secolul al XVIII-lea, cu însemnări despre unele evenimente istorice, alături de care sunt scrise informații despre circulația manuscrisului, care a aparținut în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea schitului Vorona, iar ulterior devine proprietatea schitului Suruceni³. Se pare că acest manuscris a ajuns în biblioteca Societății istorico-arheologice din Chișinău și este datat cu anul 1785⁴.

Coroborând datele din condică cu situația cunoscută la moment, menționăm că: *Evanghelia* netedă din altar este prima ediție tipărită la Iași, în anul 1762; *Triodul* este ediția de Râmnic, 1777; *Mineiul de obște* pe an este *Antologhionul* de la București, 1777; *Penticostarul* a fost tipărit la București în 1783; *Molebnicul* la Nașterea lui Hristos este *Cântare de rugăciune de ziua Nașterii lui Hristos*, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1816⁵. Celelalte titluri nu pot fi identificate din cauza că au ieșit în mai multe ediții în întreg spațiul românesc și deocamdată nu există alte repere care ar permite datarea lor.

O altă condică de cărți a fost publicată de acad. Andrei Eșanu și Valentina Eșanu⁶, scrisă în anul 1830, în care au fost incluse un număr mai mare de cărți de factură bisericească din biblioteca acestei mănăstiri. Constatăm,

³ Paul Mihail, *Cărți bisericești, manuscrise și icoane din Basarabia*, în volumul *Mărturie de spiritualitate românească din Basarabia*, Chișinău „Știința”, 1993, p. 83, 86, 172.

⁴ *Catalogul bibliotecii Societății istorico-arheologice bisericești basarabene din Chișinău*. Cu o prefață de Iosif M. Parhomovici. Casa Eparhială, etaj, Chișinău, 1924, Tipografia Eparhială, 1925, p. 1-75. Supliment la *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*, vol. XVI, Tipografia și Legătoria Eparhială, 1925, 85/ 121 p. 17.

⁵ Igor Cereteu, *Cartea românească veche și modernă în fonduri din Chișinău*. Catalog. Cuvânt înainte Prof. univ., Dr. Iacob Mârza, Tipografia Moldova, Iași, 2011, CLI/444, p. 177.

⁶ Acad. Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, *Biblioteci mănăstirești basarabene: Suruceni*, în *Magazin bibliologic*. Revista științifică și praxiologică [Biblioteca Națională a Republicii Moldova], 2012, 1-4, p. 115-120.

.....

așadar, o creștere numerică substanțială a tipăriturilor din biblioteca mănăstirii Suruceni într-o perioadă relativ scurtă, adică de la 1817 până la 1830. Faptul este cu atât mai curios, cu cât Basarabia nu mai făcea parte din spațiul istoric al Țării Moldovei, fiind sub un alt regim, cel țarist, care, deși în această perioadă a fost mai tolerant față de raporturile dintre românii de pe ambele maluri ale Prutului, anumite interdicții totuși au existat. Am încercat identificarea cărților din această condică, în care sunt scrise doar titlul și numărul exemplarelor, iar lista cărților care reiese din această condică este următoarea⁷:

1. **Mărgăritare**, București, Tipografia Mitropoliei, 1746;
2. **Antologhion**, București, Tipografia Mitropoliei, 1777;
3. **Triodion**, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1777;
4. **Penticostar**, București, Tipografia Mitropoliei, 1783;
5. **Biblia**, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1795;
6. **Liturghie**, București, Tipografia Mitropoliei, 1797;
7. Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, **Tâlcuirea evangheliilor**, Iași, Tipografia Mitropoliei 1805;
8. **Liturghie**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1815;
9. **Rugăciune de ziua Crăciunului**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1816;
10. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1817;
11. **Minei de obște**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1819;
12. **Molitvenic**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820;
13. **Rânduiala sfințirii bisericii**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820;
14. **Datoriile presbiterilor de popor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823;
15. **Tipic în scurt**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823;
16. **Rugăciune pentru izbăvirea de lăcuste**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1824;
17. **Rugăciune de ziua Crăciunului**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826;
18. **Rugăciune pentru surparea zurbalii**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826;

⁷ Este mai greu de identificat ediția *Minieelor* pe 12 luni, care pot fi de: Buzău (1698), Râmnic (1776-1780) sau Buda (1804-1805). De asemenea, este mai complicat de precizat anul și locul de ediție ale: *Apostolului* cu legătura stricăță, *Octoihului mare*, *Ceasloavelor*, *Psaltirilor*, *Prohodului Domnului și a Maicii Preacurate*, *Liturghiilor mici moldovenesti*. O *Liturghie*, București, Tipografia Mitropoliei, 1797 a fost dăruită de preotul Petre în anul 1817 mănăstirii Suruceni. Vezi în această privință: Ștefan Ciobanu, *Biserici vechi din Basarabia în Comisiunea Monumentelor Istorice. Secția din Basarabia*, Chișinău, 1924, p. 56.

19. **Slujba pentru victoria împotriva șvezilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (2 ex.);
20. **Slujba Sfântului proroc Zaharia și a Sfintei Elizaveta**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, [1826];
21. **Rânduiala pomenirii ostașilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826;
22. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1827;
23. **Instrucția blagocinului asupra bisericilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1828;
24. **Instrucția blagocinului asupra mănăstirilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1828.

Fiind preocupat de bisericile vechi din Basarabia și implicit de tipăriturile religioase, Ștefan Ciobanu⁸ oferă în 1924 informații prețioase despre unele cărți din biblioteca mănăstirii, cu însemnările manuscrise, care ne ajută în mare măsură să identificăm tipăriturile care au fost cumpărate prin sprijinul ctitorului Casian Suruceanu. Prezentăm mai jos lista manuscriselor și tipăriturilor, din mănăstirea Suruceni, semnalate de Ștefan Ciobanu în 1924, fără notele marginale, pe care le considerăm aici inutile:

1. **Liturghier**, Buzău, Tipografia Domnească, 1698;
2. **Penticostar**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1753;
3. **Triod**, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1777;
4. **Liturghier**, București, Tipografia Mitropoliei, 1780;
5. **Biblia**, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1795;
6. **Liturghier**, București, Tipografia Mitropoliei, 1797;
7. **Molebnic**, manuscris, sec. al XVIII-lea;
8. **Un manuscris** românesc nedatat.

P. Constantinescu-Iași menționa, în 1929, că în biblioteca mănăstirii Suruceni se păstrau cinci cărți din secolul al XVIII-lea, printre care și un *Liturghier* (1968), care nu este menționat în monumentală lucrare *Bibliografia Românească Veche*. Despre această carte autorul precizează că „nu poate fi o eroare, deoarece se găsesc două exemplare în locuri depărtate: M-rea Suruceni Lăpușna și Palanca – Cetatea Albă, ultimul azi la muzeul din Ismail. E tipărit în trei limbi: română, slavonă și bulgară, cu o prefață de vel paharnicul Ion Cantacuzino”⁹, iar Ștefan Ciobanu precizează că acest *Liturghier* a fost tipărit la Buzău¹⁰. Am identificat în studiul lui P.

⁸ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 50.

⁹ P. Constantinescu-Iași, *Circulația vechilor cărți bisericești românești în Basarabia sub ruși*. Extras din *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*, vol. XIX, Chișinău, 1929, p. 25-26, 36, 38, 40, 42.

¹⁰ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 50.

Constantinescu-Iași alte patru cărți din secolul al XVIII-lea, care au aparținut mănăstirii Suruceni:

1. **Penticostar**, București, Tipografia Mitropoliei, 1753;
2. **Triod**, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1777;
3. **Liturghii**, București, Tipografia Mitropoliei, 1780;
4. **Biblia**, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1795.

În anul 1934, Alexandru David¹¹, elaborează și publică o valoroasă contribuție științifică despre tipăriturile de la Chișinău în timpul stăpânirii țariste, în care am întâlnit informații prețioase despre cărțile tipărite la Chișinău și care altădată s-au aflat în biblioteca mănăstirii Suruceni:

1. **Liturghie**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1815;
2. **Catihiz**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1816;
3. **Noul Testament**, Sankt Peterburg, Tipografia Sfântului Sinod, 1817;
4. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1817;
5. **Noul Testament**, Sankt Peterburg, Tipografia lui Nic. Grecea, 1819;
6. **Minei de obște**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1819;
7. **Rânduiala sfințirii bisericii** Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820;
8. **Datoriile presbiterilor de popor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823;
9. **Tipic**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823;
10. **Rânduiala pomenirii ostașilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826;
11. **Cântare de rugăciune pentru surparea zurbalii**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (3 ex.);
12. **Instrucția blagocinului asupra bisericilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1827;
13. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1827;
14. **Rugăciune în vreme de epidemie**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1830;
15. **Pentru mărturisire**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1830;
16. **Slujba pentru victoria împotriva șvezilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (2 ex.);
17. **Catihizis**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1840;
18. **Datoriile călugărilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1841;
19. **Începuturile învățaturii creștinești**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1843;

¹¹ Alexandru David, *Tipăriturile românești în Basarabia sub stăpânirea rusă (1812-1918)*, Universitas, Chișinău, 1993, nr. 3, p. 24; 5/33; 10/39; 11/40; 20/49; 21/50; 24/58; 32/62; 34/66; 36/67; 37/68; 40/70; 42/73; 49/75; 52/76; 57/80; 58/81; 61/102; 65/104; 67/105; 77/115; 80/116; 81/118; 87/124; 92/130; 94/132; 98/134; 101/139; 102/141; 103/142; 104/143, 164, 169.

-
20. **Catihizis**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1844;
 21. **Rânduiala de rugăciune**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1855;
 22. **Psaltire**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1857;
 23. **Tipicon**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1857;
 24. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1859;
 25. **Trebnic**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1859 (2 ex.);
 26. **Slujba Sfântului Ioan ostașul**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1860;
 27. **Învățătură către preotul nou**, Tipografia Casei Arhieresti, 1861;
 28. **Ceaslov**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862;
 29. **Triodion**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862;
 30. **Troparul și condacul Maicii Domnului**, Chișinău, Tipografia Casei Arhieresti, 1862;
 31. **Bucoavnă**, Chișinău, Tipografia Casei Arhieresti, 1863 (2 ex.);
 32. **Învățătură către preoți**, Chișinău, Tipografia Casei Arhieresti, 1863;
 33. Skvorțev, I., **Învățături catihizicești**, Tipografia Casei Arhieresti, 1866;
 34. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1869.

Mănăstirea Suruceni a fost închisă în anul 1959, de rând cu altele, în timpul regimului sovietic. Inventarul bisericesc și cărțile din bibliotecă au dispărut. Unele tipărituri au fost păstrate cu pietate de creștini, altele au ajuns în fonduri de biblioteci și muzee. În rezultatul unor cercetări ale cărții românești din bibliotecile din Chișinău am identificat nouă tipărituri, care au aparținut acestei mănăstiri¹²:

1. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1817;
2. **Rânduiala sfințirii bisericii**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820;
3. **Minei pe luna ianuarie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1830 (2 ex.);
4. **Minei pe luna septembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831;
5. **Minei pe octombrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1832;
6. **Liturghie**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1834;
7. **Minei pe decembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1845;
8. **Minei pe luna ianuarie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846;
9. **Minei pe luna martie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846.

La mijlocul lunii decembrie 2011 am vizitat mănăstirea Suruceni, iar impresiile despre mănăstire și comunitatea monahală au fost dintre cele mai frumoase. Am vorbit cu maica stareță Epistemia, care a fost destul de interesată de subiectul tipăriturilor bisericești, pe care intenționez să le cercetez. Am solicitat și o *Evangelhie* veche și a mers imediat la preot, care

¹² Igor Cereteu, *op. cit.*, nr. 470, p. 183; 566/204; 608, 609/215; 622/220; 629/222; 545/226; 709/246; 712/247; 716/248.

se afla în altar, l-a strigat și a adus o *Evanghelie* tipărită la Chișinău, în Tipografia Duhovnicească în anul 1855, iar după însemnări am constatat că această carte a fost îmbrăcată în metal la Moscova, către sfârșitul secolului al XIX-lea și s-a aflat în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Căușeni, de care s-a folosit preotul Ioan Neaga, bunelul lui Alexei Mateevici. Din însemnări am stabilit că a circulat la mănăstirile Zloți, Noul Neamț și a fost protejată, în perioada 1959–1992, de arhimandritul Iosif Gargalâc. Prezentăm lista cărților bisericești din biblioteca mănăstirii și însemnările manuscrite:

1. **Apostol**, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1802;

Însemnări: Forzațul II: „Schitul Japca, a maicii Sidonie”.

2. **Octoih de Canoane pentru Pavecerniță**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1816;

Însemnări: F. 1-7: „Acești carte îi dăruitî bisericii din Mănăstirea Răciului di shimonahia Evlampiia. Sfinția sa s-au mutat din viață la anul 1925, 4 decabri”.

F. 37: „Eu, nevrednicul preot Gheorghî și cu soția me Soltana, am fost slujitori la Sfânt(ul) Panteleimon și multe cărți am cumpărat că am fost iubitor de cetire spre slava lui Dumnezeu și ai Maicii lui”.

F. 62: „1816, iunie 22. Gheorghî iconom Hușanu, ci am fost slujitor la Panteleimon, mă rog tuturor ce vor ceti să mă pomenească”.

F. 77^v: „Eu, nevrednicul Gheorghî iconom, dinpreună cu soția me Solta(na), fiind iubitor de laudele lui Dumnezeu, oricari va ceti să ne pomenească și pre noi”.

F. 88: „Eu, nevrednicul preot Gheorghe dinpreună cu soția me Soltana, am cumpărat această carte spre slava lui Dumnezeu și spre pomenire noastră și oricare va avea-o să nu ne dei uitării, ca și ei să aibă de la Dumnezeu iertare de păcate”.

F. 98: „Totdeauna cinstește pe Dumnezeu și pre Maica lui, ca să vă ierte greșalele și vă rugați și pentru mene, nevrednicul și păcătosul Gheorghe preot cu soția me Soltana și tot neamul lor”.

3. **Psaltire**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1835;

4. **Minei pe luna septembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846;

Însemnări: Forzațul I: „Reînțoarsă Sfintei Mănăstiri Suruceni cu hramul „Sf. Gheorghe” în ajunul hramului 2000 de către creștinii: Ioan Rusu, Maria, Ana. 05.05.2000”.

F.1^v-34^v: „Această carte, ci să numești Minei, ci cuprindi întrînsa vieții sfinților co sânt în luna lui octomvri, esti dăruită di Ieromonahu Xenofont schitului Surucenii, cu hramu(l) Sfântului Marilui Mucenic Gheorghii, biserica di vară și Sfântului Ierarh Niculai la biserica di iarnă. 1895, iuniiu”.

F. 1^r-50^r varianta rusă a însemnării.

5. **Minei pe luna octombrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846;

Însemnări: Forzațul I: însemnări identice cu cele de pe Mineiul pe luna septembrie Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846. Pe f. 1^r-51^r varianta rusă a însemnării.

6. **Apostol**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1851;

Însemnări: F. [3]: „Acest Apostol este a sf. Biserici Suruceni”.

F. 1-16: „Această Sfântă carte s-au cumpărat de mine, mult păcătosul Andronic ieroshimonah și duhovnic din sfânta monastire Niamțul în anul 1860, iară în anul 1861, fugind eu din Moldaviia, din pricina tirăniilor prințului Alexandru Cuza, acum o hotărâsc să rămâe în viaci a sfintei Nooaăi Monastiri Neamțului în Bessarabia și cine o va înstreina din numita chinovie a prea cuviosului părintelui nostru, starețului Paisie Velicicovschie ori prin ce chip, acela să rămâie ne iertat și supt ne blagoslovenii Maicii Domnului și a părintelui nostru. Anul 1864”.

7. **Evanghelie**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1855;

Pe forzațul I sunt aplicate două ștampile cu următorul conținut: I.

„**ROMÂNIA. ARHIEPISCOPIA CHIȘINĂULUI. SF. MĂNĂSTIRE ZLOȚI, JUD. TIGHINA, NR. 40**” (dreptunghiulară, cerneală violetă, grafie latină); II. „**ДИН КЭРЦИЛЕ АРХИМ. ИОСИФ (ГАРГАЛЫК)**” (ștampilă ovală, cerneală violetă). Pe foaia de titlu o altă ștampilă rotundă: „**ROMÂNIA. ARHIEPISCOPIA CHIȘINĂULUI. SF. MĂNĂSTIRE ZLOȚI, JUD. TIGHINA**”.

Însemnări: Pe o foaie albă la începutul cărții: I.

„Chițcani. Pe data de 17 mai 1962 am ieșit din m-re me(a) ce(a) mai iubită Chițcani. Fost igumen Iosif”.

II. „Arhimandrit Iosif, Starețul m-rii Căpriană. 1989”.

III. „Această sfântă Evanghelie este proprietatea m-rii Suruceni, păstrată de Arhimandritul Iosif din 1959 – până la anul 1992, când s-a deschis din nou”.

F. 1-40: „Sfânta Evanghelia aceasta s-au legat cu argint aurit în Moscva, cu cheltuiiala starostelui bisericii, el înși popocitel școlii Ioann Gheorghiev Țâparic și s-au priimit de acolo la 18 noemvrie anului 1898 în Chișinău, dar la 19 zile au fost adusă acasă în târgușorul Căușani și s-au sfințât Evangheliia aceasta duminică înaintea Sfintei Leturghii de preutul Ioann Neaga,

noemvrie, la 22 zile, anului 1898, în biserica cu hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel din târgușorul Căușăanii. Sveașcennic Ioann Neaga, nastoiateli sei țercvi <preotul Ioann Neaga parohul acestei biserici>”.

Forzațul II: I. „Господи! Прости, Милосердный, грехи рабовъ твоихъ: Іерея Іоанна, пресвитеры Александры и чадъ их: Надежды, Парасковіи, Евграфъ, Іерея Михаила, пресвитеры Варвара, Елена, Наталіи и Валентины – и Помилуй ихъ, по Великой Твоей Милости” <Iartă-ne Milostive Dumnezeule păcatele robilor tăi: iereu Ioan, preoteasa Alexandra și copiii lor: Nadejda, Parascheva, Evgraf, ierei Mihail, preoteasa Varvara, Elena, Natalia și Valentina și miluiește-i după marea mila Ta!>.

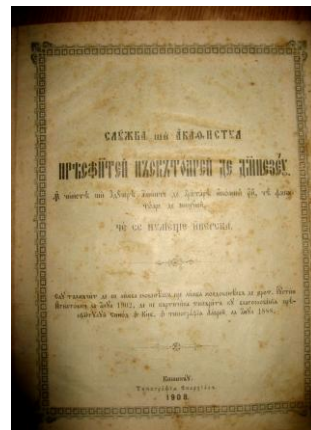
II. „Господи Милосердный! Прости грехи рабовъ твоихъ: Георгія, Тасьи, Іоанна, Елены и чад ихъ: Георгія, Андрея и Маріи – и Помилуй ихъ, по Великой Твоей Милости. Ноября 22го дня 1898. М^{ЧКО} Каушаны” <Doamne milostive! Iartă păcatele robilor tăi: Gheorghe, Tasia, Ioana, Elena și copiii lor: Gheorghe, Andrei și Maria și miluiește-i după marea mila Ta! 22 noiembrie, 1898. Orașelul Căușeni>.

8. **Octoih**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862;

9-11. **Psaltire**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1907;

Însemnări: F.t.: „<Psaltirea> lui Cepurneacu Alikсандru Ivanovicіu, satu Șaptelici, orașu Soroca, volostea Moldavia”.

12. **Slujba și acathistul Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1908;

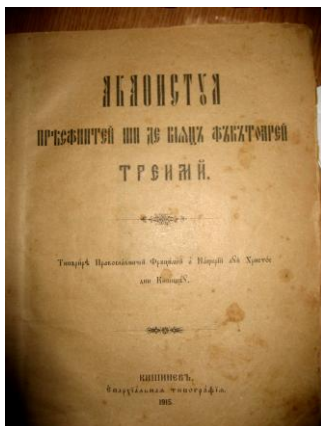
13. **Viețile sfinților pe luna ianuarie**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1909;

14. **Slujba și acathistul Cuviosului și de Dumnezeu purtătorului Serafim din Sarov**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1910;

15. **Slujba și acafistul Acoperemântului Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1913;

16. **Apostol**, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1914;

Însemnări: Pe o foaie albă la începutul cărții: „Spre vecinica pomenire, donată de la igumenia Aglaia din Sf. Mrea Cușelăuca. Lui protosinghel igumen Avgustin Orbu T. Să-l păstrezi ca și ochii din cap. 25.V.1962. 7.VI.62”.

P. 5: „P. Igumen Avgustin Orbu T. de la Igum. Aglaia”.

17. **Acathistul Preasfintei și de viață făcătoarei Treimi**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1915.

În perioada 1941–1944 în biblioteca mănăstirii Suruceni se aflau: o *Evanghelie* grecească, 24 de *mineie* tipărite la Neamț, patru *Liturghiere* vechi, un *Trebnic* vechi, două *Biblii* rusești, șapte *Trebnice* mici vechi, un *Octoih* vechi, două *Octoihuri* mari cu literă

chirilică, un *Minei* praznical rusesc, *Acatistul Sfântului Serafim din Sarov*, *Acatistul Sfintei Mucenițe Varvara*, o *Psaltire* și o *Cazanie*¹³. Evident, acestea sunt doar câteva cărți din bibliotecă, care au fost incluse printre obiectele inventariate, iar restul nu au fost declarate din motive care nu necesită explicație. În această perioadă biblioteca număra 123 de cărți¹⁴, majoritatea de factură bisericească, între care am atestat și câteva manuscrise. Din cercetările noastre am reușit să identificăm 93 de titluri de carte cu datare sigură, având și locul de tipărire, la care se mai adaugă cinci manuscrise. Cartea are proprietatea de a circula în timp și spațiu. Multe dintre cărțile mănăstirii Suruceni în anumite circumstanțe au călătorit sau au fost supuse unei circulații forțate, luând calea pribegiei, iar în cele din urmă nu au putut fi recuperate. Presentăm mai jos lista cărților (pe centre tipografice), care au aparținut în anumite perioade acestui sfânt centru monahal:

Buzău

1. **Liturghier**, Buzău, Tipografia Domnească, 1698 (nesemnalat în bibliografii);

București

1. **Mărgăritare**, București, Tipografia Mitropoliei, 1746 (BRV II (248) 93);
2. **Antologhion**, București, Tipografia Mitropoliei, 1777 (BRV II (398) 218);
3. **Liturghier**, București, Tipografia Mitropoliei, 1780 (BRV II (432) 253);
4. **Penticostar**, București, Tipografia Mitropoliei, 1783 (BRV II (454) 275);
5. **Liturghier**, București, Tipografia Mitropoliei, 1797 (BRM II (610) 393);
6. **Apostol**, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1914 (BRM I (2840) 140);

Iași

1. **Penticostarion**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1753 (BRV II (289) 123);

¹³ Acad. Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, *op. cit.*, p. 117.

¹⁴ *Ibidem*, p. 117.

-
2. **Evanghelie**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1762 (BRV II (330) 159);
 3. **Penticostarion**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1785 (BRV II (494) 309);
 4. Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, **Tâlcuirea evangheliilor**, Iași, Tipografia Mitropoliei 1805 (BRV II (688) 466);
 5. **Liturghie**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1834 (BRV III (32943) 106);
 6. **Psaltire**, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1835 (BRM III (49462) 1088);

Râmnic

1. **Triodion**, Râmnic, Tipografia Episcopiei, 1777 (2 ex.) (BRV II (410) 222);

Blaj

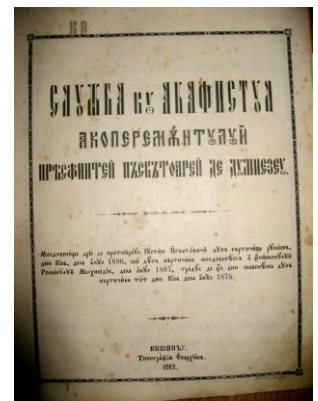
1. **Biblia**, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1795 (BRV II (595) 380-382);
2. **Apostol**, Blaj, Tipografia Mitropoliei, 1802 (BRV II (644) 433);

Chișinău

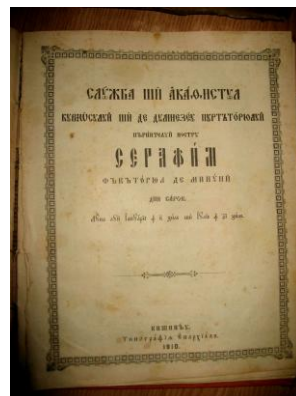
1. **Liturghie**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1815 (BRV III (879) 119; CM II (4) 57);
2. **Catihiz**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1816 (BRV III (903) 140);
3. **Rugăciune de ziua Crăciunului**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1816 (Cereteu, *Catalog* (CLI) 177);
4. **Rânduiala panhidei**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1817 (BRV III (953) 194; CM II (14) 70);
5. **Minei de obște**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1819 (BRV III (1040) 304; CM (17) 75);
6. **Molitvenic**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820 (BRV III (1077) 333; CM II (19) 78);
7. **Rânduiala sfințirii bisericii**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1820 (BRV III (1084) 345; CM II (20) 79);
8. **Datoriile presbiterilor de popor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823 (BRV III (1127) 428);
9. **Tipic în scurt**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1823 (CM II (23) 83);
10. **Rugăciune pentru izbăvirea de lăcuste**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1824¹⁵;
11. **Rugăciune de ziua Crăciunului**, Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1826 (BRV III (1270) 485; David (38) 69);
12. **Rugăciune pentru surparea zurbalii**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (3 ex.) (BRV III (1282) 511; CM II (30) 91);

¹⁵ Această broșură nu am întâlnit-o semnalată în bibliografiile mai recente decât la Paul Mihail, Zamfira Mihail, *Acte în limba română tipărite în Basarabia*, I. 1812-1830, Editura Academiei Române, București, 1993, p. 13, nr. 90.

13. **Slujba pentru victoria împotriva lui carol XII**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (2 ex.) (Cereteu, *Catalog* (CLXXXIII) 212);
14. **Slujba Sfântului proroc Zaharia și a Sfintei Elizaveta**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, [1826] (Cereteu, *Catalog* (CLXXXIV) 212);
15. **Rânduiala pomenirii ostașilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (David (36) 67);
16. **Instrucția blagocinului asupra bisericilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1827 (BRV III (1309) 535; CM II (31) 91);
17. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1827 (BRV III (1314) 538);
18. **Instrucția blagocinului asupra mănăstirilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1828 (David, 45, p. 74);
19. **Rugăciune în vreme de epidemie**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1830 (David (49) 75);
20. **Pentru mărturisire**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1830 (David (52) 76);
21. **Slujba pentru victoria împotriva șvezilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1826 (2 ex.) (CM II (72) 130);
22. **Catihizis**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1840 (David (58) 81);
23. **Datoriile călugărilor**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1841 (BRM II (16557) 26);
24. **Începuturile învățaturii creștinești**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1843 (Cereteu, *Catalog* (CCXXVI) 238);
25. **Catihizis**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1844 (BRM I (11047) 608; CM II (81) 137);
26. **Evanghelie**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1855 (BRM II (20704) 271; CM II (103) 163);
27. **Rânduiala de rugăciune în timp de război**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1855 (David, (77) 115);
28. **Psaltire**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1857 (BRM III (49478) 1089; CM II (109) 170);
29. **Tipicon**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1857 (CM II (110) 172);
30. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1859 (CM II (113) 177);
31. **Trebnic**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1859 (2 ex.) (CM II (115) 180);
32. **Slujba Sfântului Ioan ostașul**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1860 (David, (92) 130);

33. **Învățătură către preotul nou**, Chișinău, Tipografia Casei Arhierești, 1861 (David (94) 132);
34. **Ceaslov**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862 (BRM I (11715) 646; CM II (122) 188);
35. **Octoih**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862 (CM II (123) 190);
36. **Triodion**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1862 (CM II (124) 191);
37. **Troparul și condacul Maicii Domnului**, Chișinău, Tipografia Casei Arhierești, 1862 (în l. rusă) (CM II (125) 192);
38. **Bucoavnă**, Chișinău, Tipografia Casei Arhierești, 1863 (2 ex.) (BRV I (8838) 488);
39. **Învățătură către preoți**, Chișinău, Tipografia Casei Arhierești, 1863 (Cerețu, *Catalog* (CCCXXIX) 307);
40. Skvorțev, I., **Învățături catihizești**, Chișinău, Tipografia Casei Arhierești, 1866 (BRM IV (63617) 287);
41. **Rânduiala panihidei**, Chișinău, Tipografia Duhovnicească, 1869 (CM II (129) 194);
42. **Psaltire**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1907 (3 ex.) (CM II (131) 196);
43. **Slujba și acathistul Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1908 (BRM IV (63725) 294);
44. **Viețile sfinților pe luna ianuarie**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1909;
45. **Slujba și acathistul Cuviosului Serafim din Sarov**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1910 (CM II (141) 208);
46. **Slujba și acafistul Acoperemântului Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1913 (CM II (146) 212);
47. **Acathistul Preasfintei și de viață făcătoarei Treimi**, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1915 (CM II (148) 213);

Mănăstirea Neamț

1. **Octoih de Canoane pentru Pavecerniță**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1816 (BRV III (916) 155);
2. **Minei pe luna ianuarie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1830 (2 ex.) (BRV IV (1488) 319; CM II (34) 95);
3. **Minei pe luna februarie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37110) 351);
4. **Minei pe luna martie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37111) 351);
5. **Minei pe luna aprilie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37112) 351);

6. **Minei pe luna mai**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37113) 351);
7. **Minei pe luna iunie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37114) 351);
8. **Minei pe luna iulie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37115) 351);
9. **Minei pe luna august**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37116) 351);
10. **Minei pe luna septembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831 (BRM III (37117) 351);
11. **Minei pe octombrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1832 (BRM III (37118) 351);
12. **Minei pe luna noiembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1832 (BRM III (37119) 351);
13. **Minei pe luna decembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1832 (BRM III (37120) 351);
14. **Hronograf**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1837 (BRM II (26782) 639; CM II (66) 125);
15. Pictorianu Ion, **Pidalion**. Tipografia Mănăstirea Neamț, 1844 (BRM III (45648) 869; CM II (83) 139-142);
16. **Minei pe luna noiembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1845 (BRM III (37131) 352);
17. **Minei pe luna decembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1845 (BRM III (37132) 352);
18. **Minei pe luna ianuarie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846 (BRM III (37121) 351);
19. **Minei pe luna februarie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846 (BRM III (37122) 351);
20. **Minei pe luna martie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846 (BRM III (37123) 351);
21. **Minei pe luna aprilie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846 (BRM III (37124) 351-352);
22. **Minei pe luna mai**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846 (BRM III (37125) 352);
23. **Minei pe luna iunie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846 (BRM III (37126) 352);
24. **Minei pe luna septembrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846;
25. **Minei pe luna octombrie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1846;
26. **Minei pe luna iulie**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1847 (BRM III (37127) 352);

27. **Minei pe luna august**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1847 (BRM III (37128) 352);
28. **Apostol**, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1851 (BRM I (2833) 140; CM II (96) 155);

Sankt Petersburg

1. **Noul Testament**, Sankt Peterburg, Tipografia Sfântului Sinod, 1817 (BRV III (948) 190; CM II (13) 69);
2. **Noul Testament**, Sankt Peterburg, Tipografia lui Nic. Grecea, 1819 (BRV III (1049) 314; CM II (18) 76);

Manuscrise

1. **Molebnic**, manuscris, sec. al XVII-lea;
2. **Nomocanon**, manuscris, sec. al XVIII-lea;
3. **Un manuscris** românesc nedatat;
4. **Cartea Sfântului Maxim**, manuscris slavon;
5. **Canonul hramului 23 aprilie**, manuscris nedatat.

Primele începuturi ale bibliotecii mănăstirii Suruceni pot fi raportate la ctitorul ei Casian Suruceanu, care prin eforturi conjugate a ridicat sfântul lăcaș de închinăciune și l-a asigurat cu odoarele necesare. Prima carte dăruită mănăstirii de Casian Suruceanu pare să fie un *Antologhion* (București, 1777), pe care l-a cumpărat cu „Șaptesprezăce lei și jumătate”¹⁶. La 7 aprilie 1787, ctitorul a cumpărat pentru sfântul lăcaș al Surucenilor (se are în vedere schitul) un *Penticostarion* (București, 1783), informație desprinsă dintr-o însemnare manuscrisă, în care se precizează că această carte a fost cumpărată de vătavul Casian Suruceanu pentru „ca să fie la biserica dum(i)sale din Suruceni”¹⁷. Se pare că și *Evanghelia* (Iași, 1762), *Biblia* de la Blaj (1795), *Molitvenicele vechi*, *Ceasloavele*, fără anul de ediție au fost cumpărate de Casian Suruceanu pentru mănăstirea ctitorită de el. La 27 aprilie 1795, biblioteca mănăstirii Suruceni a fost completată cu un *Triodion* (Râmnic, 1777), care a fost dăruit de Gheorghe protopop ot Huși, împreună cu soția sa Eleana¹⁸. Un alt exemplar din aceeași ediție a *Triodionului* (Râmnic, 1777) a fost vândut la 17 august 1780 preotului Nicolai din Budești, iar de acolo a fost dăruit sau vândut mănăstirii Suruceni¹⁹.

La 4 iunie 1796, preotul Vasile ot Cojușna a dăruit starețului Iezechil de la schitul Suruceni un *Penticostarion* (Iași, 1785), pentru a-i sluji un sărindar și că „*Penticostarul* sau dat prin știrea ctitorilor și pentru adeverirea credinței

¹⁶ I. Caproșu, E. Chiaburu, *op. cit.*, p. 280.

¹⁷ *Ibidem*, p. 453.

¹⁸ I. Caproșu, E. Chiaburu, *op. cit.*, p. 566.

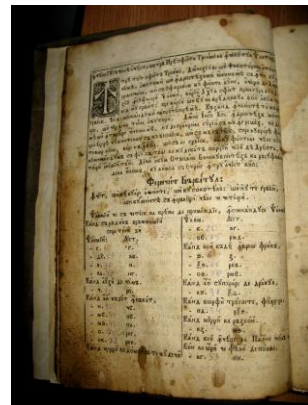
¹⁹ Ștefan Ciobanu, *op. cit.*, p. 50.

am iscălit eu ierei Vasile ot Cojușna. Eu am fost față și am scris Casian Surucean. 1796. Iunie 4°. Un *Liturghier* (București, 1797) a fost dăruit în anul 1817 schitului Suruceni de preotul Petre din Suruceni, carte care în perioada interbelică se afla în biserica satului Zâmbreni²⁰.

Din însemnările unui *Molebnic* (manuscris) din secolul al XVII-lea reiese că a aparținut mănăstirii Coșula, iar în primele decenii ale secolului al XX-lea este atestat la mănăstirea Suruceni²¹, iar *Nomocanonul*, manuscris din secolul al XVIII-lea a aparținut în ultimul sfert al secolului al XVIII-lea schitului Vorona, ulterior devine proprietatea schitului Suruceni²², atestat în perioada interbelică printre cărțile bibliotecii Societății istorico-arheologice din Chișinău²³.

Unele cărți bisericești din biblioteca mănăstirii Suruceni au fost dăruite de Mitropolitul Țării Românești Grigorie IV, care s-a aflat în exil în Basarabia în perioada 1829–1832, prin mijlocirea căruia au fost aduse în provincia înstrăinată cărți tipărite până la 1829 în Țara Românească. Dintre cele vreo 420 de cărți din această donație, unele au fost atestate de C. N. Tomescu în 1929 la mănăstirea Suruceni²⁴.

În urma unor cercetări din ultimul timp am reușit să identific un *Minei* pe luna martie (Tipografia Mănăstirii Neamț, 1831) și *Liturghia*, tipărită la Chișinău, Tipografia Exarhicească, 1815, care are următoarea însemnare pe f. 1-6: „Această *Liturghie* s-au jărtfit de presvitera Maria a răposatului preotului Spiridon din satul Toxobeni la mănăstirea Surucenii, la Sfântul Marele Mucenic Gheorghii”.

După deschiderea tipografiei de la Chișinău, în 1814, biblioteca mănăstirii Suruceni a început să fie completată cu literatură bisericească din această officină, încât majoritatea titlurilor atestate sunt din tipografia Chișinăului.

În anul 1830, în biblioteca mănăstirii existau 12 mineie lunare, ceea ce ne determină să credem că este vorba de una dintre edițiile de: Buzău (1698), Râmnic (1776–1780) sau Buda (1804–1805). Nu poate fi vorba în acest moment de *Mineiele* de la Neamț din anii 1830–1832, pentru că acestea încă

²⁰ *Ibidem*, p. 56.

²¹ *Ibidem*, p. 50.

²² Paul Mihail, *op. cit.*, 172-173.

²³ *Catalogul bibliotecii Societății istorico-arheologice bisericești basarabene din Chișinău*, 85/ 121 p. 17.

²⁴ C. N. Tomescu, *Mitropolitul Grigorie IV al Ungro-Vlahiei*, Chișinău, 1927, p. 69, nota 1. Contribuția lui C. N. Tomescu este un supliment la *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*, vol. XVII, 1927, dar a circulat și separat.

nu erau tipărite. În biblioteca mănăstirii sunt atestate două seturi de *Mineie* de la Neamț (1830–1832, 1845–1847). Primul set a fost cumpărat abia la 14 iulie 1833 prin contribuția arhimandritului Gavriil și cu banii monahului Galaction Tesalonicul pentru biblioteca mănăstirii Suruceni²⁵. După închiderea mănăstirii aceste 12 mineie au ajuns la mănăstirea Noul Neamț, iar în prezent pot fi consultate la Arhiva Națională a Republicii Moldova. La 3-4 iunie 1895, ieromonahul Xenofont a dăruit alte 12 *Mineie* (1845–1847) mănăstirii Suruceni, care au avut același itinerar după închiderea mănăstirii ca și cele precedente²⁶. Un *Hronograf* (Tipografia Mănăstirii Neamț, 1837) a fost cumpărat de către starețul din schitul Suruceni de la Dimitri Ghibă din Țara Muntenească²⁷. La 20 septembrie 1846, starețul mănăstirii Suruceni Ignatie a cumpărat un *Pidalion* (mănăstirea Neamț, 1844) pentru necesitățile liturgice, carte care, la 2 iunie 1899, se afla la Curchi²⁸.

În anul 1959, mănăstirea a fost închisă, iar călugării izgoniți. Unii au plecat la Noul Neamț, în speranța că acest cuib de credință va rămâne neatins de regimul comunist. Alții au plecat pe la casele lor. Biblioteca a fost risipită. O parte dintre cărțile mănăstirii au fost luate de călugări și au fost păstrate cu sfințenie timp îndelungat. Astfel, Nicolae Amarii din satul Suruceni, fost preot la mănăstire, a luat cu el un *Ceaslov* și o *Psaltire*. Iron Tcacenco, din aceeași localitate, fost stareț la mănăstire, a păstrat *Viețile sfinților*, *Tipiconul*, *Psaltirea*, două *Ceasloave* și un *Trebnic*²⁹.

Menirea celor care cunosc informații despre cărțile din biblioteca mănăstirii Suruceni este de a înștiința sau de a aduce aceste odoare la mănăstire, în cazul în care ele se află în bibliotecile personale. Majoritatea dintre ele, din păcate, au dispărut fără urmă, iar intenția noastră de a restabili lista cărților din biblioteca mănăstirii, credem, va fi de folos celor interesați de istoria mănăstirii Suruceni sau de valorile bibliofile din biblioteca acesteia.

Referințe bibliografice:

BALAU, Dimitrie I. *Biserici în Moldova de răsărit: Cărți românești de slujbă bisericească care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX). Județul Lăpușna, Vol. I, Cărți românești de slujbă bisericească, care au trecut Prutul (veac. XVIII-XIX)*. București: Tipografia Cărților Bisericești, 1934. 47 p.

²⁵ Igor Cereteu, *op. cit.*, p. 215-216, nr. 609.

²⁶ *Ibidem*, p. 246-247, nr. 709, 712.

²⁷ Paul Mihail, *op. cit.*, p. 221.

²⁸ Informația a fost preluată dintr-un manuscris de la mănăstirea Curchi, teză de licență a unui student de la teologie din perioada interbelică, susținută la Chișinău în anul 1937. Aducem mulțumiri ieromonahului Onufrie Brașoveanu, care ne-a încredințat manuscrisul pentru cercetare.

²⁹ Vasile Odoleanu, *Suruceni*, în *Mănăstiri basarabene*. Redactori și responsabili de ediție Tudor Țopa și Vasile Trofăilă, Chișinău, 1995, p. 215, 216.

.....
Catalogul bibliotecii Societății istorico-arheologice bisericești basarabene din Chișinău. Cu o prefață de Iosif M. PARHOMOVICI. Chișinău: Tipografia Eparhială, 1925, pp. 1-75. Supl. la *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*. Vol. XVI. Chișinău: Tipografia și Legătoria Eparhială, 1925. 75 p.

CERETEU, Igor. *Cartea românească veche și modernă în fondurile din Chișinău*. Catalog. Cuvânt înainte Iacob MÂRZA. Iași: TipoMoldova, 2011. 445 p.

CIOBANU, Ștefan. Biserici vechi din Basarabia. In: *Comisiunea Monumentelor Istorice. Secția din Basarabia*, Chișinău, 1924, pp. 49-50.

CONSTANTINESCU-IAȘI, P. Circulația vechilor cărți bisericești românești în Basarabia sub ruși. Extras din *Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău*. Vol. XIX. Chișinău, 1929. 56 p.

DAVID, Alexandru. *Tipăriturile românești în Basarabia sub stăpânirea rusă (1812-1918)*. Vol. I (1814-1880). Chișinău: Universitas, 1993. 198 p.

EȘANU, Andrei și Valentina EȘANU. Biblioteci mănăstirești basarabene: Suruceni. *Magazin bibliologic*: Revista științifică și bibliopraxiologică. 2012, nr. 1-4, 115-120. ISSN 1857-1476.

Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un corpus editat de I. CAPROȘU și E. CHIABURU. Vol. II (1751-1795). Iași: Casa Editorială Demiurg, 2008, p. 280, 453.

MIHAIL, Paul. Cărți bisericești, manuscrise și icoane din Basarabia. In: *Mărturii de spiritualitate românească din Basarabia*. Chișinău: Știința, 1993. 408 p.

ODOLEANU, Vasile. Suruceni. In: *Mănăstiri basarabene*. Red. și resp. de ed. Tudor ȚOPA și Vasile TROFĂILĂ. Chișinău, 1995, pp. 210-217.

ЗАЩУК, А. [A. Zașciuk] Бессарабские монастыри и скиты. В: *Материалы для географіи и статистики Россіи, собранные офицерами Генеральнаго штаба. Бессарабская область*. Составиль Генеральнаго штаба капитанъ А. ЗАЩУКЪ. Часть вторая. Санкт-Петербургъ, 1862, pp. 208-209.

МУРЗАКЕВИЧ, Н. [N. Murzakevici] Сведения о некоторых православных монастырях епархий Херсонской и Кишиневской. В: *Записки Одесскаго Общества Исторіи и Древностей*. Томъ второй. Одесса, 1848, Отд. I, pp. 321-322.

**PROMOVAREA CULTURII ÎN BASARABIA:
REVISTA SOCIETĂȚII ISTORICO-ARHEOLOGICE
BISERICEȘTI DIN BASARABIA**

IGOR CHIOSA

BȘC „Andrei Lupan”

Articolul scoate în evidență aspecte mai puțin cunoscute publicului larg din istoria presei basarabene din prima jumătate a secolului XX. Accentul cade pe *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia*. Apărută în perioada anilor 1909-1934 într-un tiraj de 24 volume, revista conține studii ce reflectă istoria ținutului dintre Prut și Nistru, în special istoria bisericii locale, deși temele laice nu lipsesc de pe paginile revistei. Menționăm că articolul reprezintă o încercare de a familiariza cititorul cu revista și face o excursie rezumativă prin subiectele abordate pe paginile ei.

Cuvinte-cheie: Basarabia, cultură, Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia, biserica ortodoxă

The article reports to large audience little known historical aspects of the Bessarabian periodicals of the first half of the 19th century. The review of the journal „Revista Societatii Istorico-Arheologice Bisericessti din Basarabia” (Proceedings of the *Historical and Archaeological Church Society from Bessarabia*) is presented. There were published 24 volumes in the period of 1909-1934. The main topic of articles, published in the journals, is dedicated to the history of Bessarabia (the area between the Prut and the Dniester) and in particular to the history of the Bessarabian Church. Secular articles are also published in the *Proceedings*. This article familiarizes readers with the journal and thematic diapason of the articles.

Keywords: Bessarabia, culture, Proceedings of the Historical and Archaeological Church Society from Bessarabia, Orthodox Church

Anexarea, în anul 1812, de către Imperiul Țarist a teritoriului dintre Prut și Nistru, denumit de către aceștia Basarabia, a avut repercursiuni tragice asupra românilor din acest spațiu străvechi al neamului. Rupti din sânul culturii românești, basarabeni s-au pomenit înglobați într-un imperiu multinațional și retrograd, supuși unui proces intens de rusificare prin diverse metode: colonizări masive, interzicerea limbii române, blocarea contactelor cu spațiul românesc etc. Transformarea Basarabiei într-o provincie periferică a unui imperiu reacționar, a avut la consecințe negative pe toate dimensiunile inclusiv pe cea culturală.

Modificarea statutului Basarabiei din provincie în gubernie a imperiului, în anul 1871, a produs anumite schimbări, care erau lente și nesemnificative.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, pe plan cultural, se observă o „deșteptare” printre elitele chișinăuene. Printre alte reviste și ziare fondate, remarcăm

revista *Kishiniovskie eparhialnâie vedomosti* (Monitorul Eparhiei Chișinăului), editată începând cu anul 1867, iar din anul 1898 remarcăm începutul activității Comisiei Arhivelor Guvernământului Basarabiei.

În anul 1904, într-o ceremonie solemnă, este inaugurată Societatea Istorico-Arheologică Bisericească din Basarabia. După cum menționează unul din fondatorii societății, Ioan Halippa: „Ideia înființării în Chișinău a Societății Istorico-Arheologice Bisericești a pornit din acea vie interesare despre trecutul Basarabiei... Cunoașterea antichităților locale s-a văzut așa de complexă și cerând o muncă așa de felurită, încât ideia împărțirii muncii pentru cercetare s-a ivit de la sine” [1, p. 4].

Motivul înființării societății, exprimat de către Ioan Halippa, demonstrează acele schimbări care s-au produs în mentalitatea elitei intelectuale din Basarabia la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX. Considerăm interesant detaliul că majoritatea fondatorilor Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia erau alogeni, stabiliți cu traiul în gubernie: Episcopul Chișinăului Iacob; A. Parhomovici; I. Parhomovici etc. Interesul lor pentru istoria ținutului demonstrează o gândire progresistă și laudabilă.

În continuare prezentăm un fragment din statutul societății, elaborat de către Ioan Halippa, care prezintă expres direcțiile de activitate ale structurii nou create: „...studierea multilaterală a vieții bisericii locale din trecut, începînd cu ivirea creștinismului în hotarele Basarabiei. Activitatea societății este îndreptată la aflarea, păstrarea și studierea monumentelor care se referă la înființarea bisericilor, înființarea parohiilor, a ierarhiei bisericești atît a celei superioare cît și a celei inferioare, a vieții religio-morale a clerului și a mirenilor, a situației educative, contra răspîndirii rascalului și a sectelor etc. Societatea se îngrijește de a aduna documente scrise ce se referă la partea bisericească, de asemeni și de cărțile bisericești, icoane și în general de toate lucrurile bisericești, aduce la cunoștință, descrie, prelucrează materialul arheologico-bisericesc, istoric și etnologic, care se păstrează la instituțiuni și persoane particulare” [2, p. 396].

Observăm că accentul se pune pe studierea istoriei bisericii locale, aspect care, la prima vedere, ar părea că îngustează orizontul de cercetare al societății sus-numite. Reieșind din considerentul că biserica mereu a jucat un rol important în viața comunităților, fiind un focar nu doar al religiei și culturii, ci și o entitate integrată în relațiile social-economice ale ținutului, putem afirma totuși că cercetarea va fi multilaterală, îmbinând mai multe aspecte capabile să răspundă la obiectivele expuse în statutul S.I.A.B.

Pentru a facilita explorarea și promovarea trecutului Basarabiei, fondatorii societății au dispus înființarea unui muzeu, a unei arhive, a unei biblioteci, precum și editarea propriei reviste [2].

În istoria apariției revistei societății distingem două etape legate în mod nemijlocit de evoluția evenimentelor politice din primul pătrar al sec. XX. Este binecunoscut că, începând cu anul 1812, Basarabia se afla în componența imperiului reacționar țarist. Această ocupație a durat până la 24 ianuarie 1918, când Sfatul Țării (organ reprezentativ) a votat independența Republicii Democratice Moldovenești, creată la 2 decembrie 1917. La 27 martie 1918, același organ reprezentativ, votează Unirea Basarabiei cu Regatul României.

Prima etapă cuprinsă între 1909–1918 se caracterizează prin scrierea articolelor în limba rusă, iar unii membri ai societății sunt represați, de ex. Ioan Halippa.

Pe parcursul anilor 1909–1918 au fost publicate 10 volume. Primul volum a văzut lumina tiparului în anul 1909, deschis de articolul semnat de către Ioan Halippa intitulat „Împrejurările întemeierii Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia”. Articolul prezintă un interes deosebit, deoarece autorul, care a fost și unul dintre fondatorii societății, descrie conjunctura, motivele, necesitățile și obstacolele, printre care birocrăția de care s-au ciocnit fondatorii în realizarea obiectivului propus. Informația prezentată reprezintă un argument irefutabil asupra caracterului represiv al ocupației țariste, birocrăția exacerbată a administrației imperiale, precum și lipsa oricărei autonomii în luarea deciziilor, inclusiv pe aspectul cultural.

În volumul inaugural au fost incluse articolele semnate de către arhim. Gurie Grosu – (*Momente mai însemnate din istoria tipăririi cărților bisericești în limba moldovenească*); Ș. S. Mateevici (*Încă vre-o câteva cuvinte despre urmașii Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni*); două articole semnate de vice-președintele societății A. Parhomovici: (*Rectorul seminarului din Chișinău, arhimandritul Varlaam*) și (*Inspectorul seminarului din Chișinău, protoereul Grigore I. Galin*). Alte trei articole din volumul inaugural au fost semnate de către V. Kurdinovschi: *Apocalipsul lui Andrei al Caesareei*; *Lista celor mai vechi biserici din guvernământul Basarabiei*; *Despre cioclii din Basarabia*.

Volumul XI al revistei este o premieră, fiind bilingv (în l. română și rusă). Bilingvismul a persistat cu precădere și în următoarele volume (până la vol. XV inclusiv, din 1924), cu mențiunea că prevalează articolele în limba română.

În ce privește tirajul, primele 9 volume au fost tipărite într-un număr de cca 200 exemplare; volumul X a fost tipărit în 500 exemplare; vol. XI în 700 exemplare, volumele XII-XV în câteva sute de exemplare. Începând cu volumul XVI, revista s-a tipărit într-un număr de 1200-1300 exemplare, pentru a fi expediate în fiecare parohie din Basarabia, precum și în alte provincii din Regatul României.

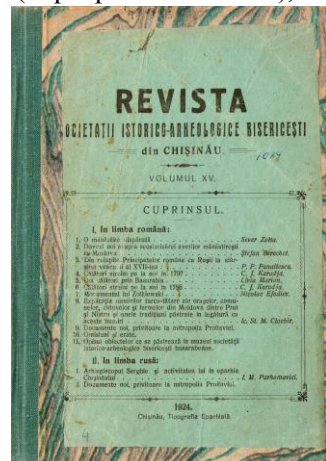
Nu vom insista asupra conținutului fiecărui articol sau tematicii generale (care reiese din titlul revistei), invitând cititorul să consulte revista, ci doar vom comenta succint unele articole de referință (după părerea noastră), cu mențiunea că toate articolele conțin informații prețioase, capabile să îmbogățească orizontul cultural al cititorului, fiind scrise de către profesioniști, în baza surselor de care dispuneau la începutul sec. XX.

Volumul IX al revistei S.I.A.B din anul 1914, este dedicat centenarului eparhiei Chișinăului sărbătorit în anul 1913. Numărul debutează cu articolul semnat de către Iosif Parhomovici (unul din fondatorii societății), cu titlul *Două documente istorice: a) Raportul sinodului din St-Petersburg, de la 4 iunie 1813 pentru înființarea eparhiei Chișinăului și b) Ucazul Sf. Sinod prin care numita eparhie este socotită de clasa II-a cu titlul de arhiepiscopie* [3]. Autorul menționează că în urma *Tratatului de pace de la București* din 16 mai 1812, Basarabia a devenit provincie țaristă, guvernul central stabilind centrul noii provincii la Chișinău, care pe atunci nu avea mai mult de 5 mii de locuitori!

În baza ordinului primit de la țar și de la Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse, Gavriil Bănulescu-Bodoni, stabilit la Chișinău, a fost însăcinat să elaboreze un proiect privind administrarea noii eparhii ce urma să poarte numele Eparhia Chișinăului și Hotinului. În urma elaborării proiectului, acesta a fost prezentat Sf. Sinod al B.O.R. și țarului Alexandru I. Autorul menționează nemulțumirea primului guvernator civil al Basarabiei, Scarlat Sturdza, față de prevederile proiectului, insistând pentru limitarea clerului în drepturi. Totuși, în urma insistenței mitropolitului G. Bănulescu-Bodoni, proiectul a fost aprobat integral, fără modificări, de către Sinodul B.O.R la 4 iunie 1813 și semnat de către țar la 21 august 1813.

În urma intrării în vigoare a proiectului, Gavriil Bănulescu-Bodoni a primit titlul de Exarh și Mitropolit al Chișinăului și Hotinului.

Un alt act important din istoria bisericii ortodoxe din Basarabia după ocuparea ei este cel din anul 1821, prin care eparhia Chișinăului este

considerată de clasa a II-a, cu titlul de arhiepiscopie. În *ucazul* Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din 3 iulie 1821 se stipulează că titlul de Mitropolie și Exarhie a fost atribuit eparhiei Chișinăului datorită influenței și meritelor mitropolitului Bănulescu-Bodoni. Odată cu moartea acestuia (la 30 martie 1821), Sinodul, prin acest ucuz, consideră eparhia Chișinăului de clasa a II-a și îi atribuie titlul de arhiepiscopie.

Observăm astfel atitudinea de superioritate a autorităților țariste față de noua provincie a imperiului, deoarece actul din 3 iulie 1821 coboară în rang eparhia Chișinăului.

Pentru cei interesați, autorul articolului prezintă actele menționate în întregime.

Următorul articol la care ne referim este semnat de către arhimandritul Visarion Puiu cu titlul: *Biserici basarabene: mitropoliți, episcopi și vicari, între anii 1813–1920* [4]. Articolul este scris în limba română, iar autorul își motivează astfel scrierea articolului: „Până la traducerea din rusește a biografiilor ierarhilor bisericii basarabene, tipărite în volumele anterioare ale acestei societăți, nu credem de prisos, a arăta deocamdată în puține rânduri, numele lor și vremea în care au păstorit”. Articolul conține o listă în ordine cronologică a prelaților eparhiei Chișinăului și Hotinului între anii 1813–1920, precum și lista vicarilor eparhiali din provincie, cu menționarea anului fondării vicariatelor basarabene.

Protoiereul Mihail Chiachir publică un articol foarte interesant și util, intitulat: *Explicația numirilor turco-tatare ale orașelor, comunelor, cătunelor și fermelor din Moldova dintre Prut și Nistru și unele tradițiuni păstrate în legătură cu aceste numiri* [6]. Primele 5 pagini ale articolului autorul le rezervă orașului Tighina, cunoscut și ca Bender, menționând tradițiile privind schimbarea numelui orașului din Tighina în Bender. Autorul afirmă că termenul *Bender* este la origine persan și face parte din vocabularul militar, iar în dependență de poziție accentului are două sensuri. Astfel, dacă accentul e pus pe prima literă *e* din cuvântul *Bénder*, termenul desemnează scara militară, dacă accentul este pus pe ultima literă *e* din cuvântul *Bendér*, el desemnează portul și orașul comercial. În continuare, autorul scoate în evidență vechile nume ale orașului și descrie legendele care au generat aceste denumiri, inclusiv cea care îl implică pe împăratul Traian și podul construit de romani peste Nistru, precum și varianta cu genovezii care au botezat locul în *Teghenae*.

Autorul se referă de asemenea la orașele, satele, cătunele din plasele județului Tighina: plasa Abaclâdjaba, Varnița, Gura-Galbenă, Căinari, Căușani, Cimișlia, Comrat, Taraclia și Ceadâr-Lunga. Explicațiile sunt scurte, dar foarte clare, spre ex.: „Carachioi (actualmente Caracui, Hâncești) – cuvânt turcesc și tătăresc înseamnă sat negru, iar cuvântul caracum

înseamnă groapă neagră. Aici în vechime a fost aul tătăresc din neamul Orac-Oglu. La 1812 aici s-a întemeiat comuna moldovenească tot cu aceeași numire”.

Mihail Chiachir își continuă studiul asupra numelor localităților din Basarabia în volumul XV din anul 1924, obiectul său de cercetare fiind de data aceasta județul Chișinău.

Doi călători prin Basarabia este titlul articolului semnat de Liviu Marian [6], în care menționează călătoria poetului și patriotului George Sion și a neamțului Rudolf Kuleman, cu mențiunea că cei doi călători în Basarabia au avut scopuri diferite: George Sion a vizitat doar trei județe (Cahul, Bolgrad și Ismail), retrocedate Țării Moldovei în urma Tratatului de Pace de la Paris, din anul 1856, spre deosebire de Kuleman, care a vizitat partea Basarabiei rămasă în componența Imperiului Țarist. Primul, conform autorului articolului, a „efectuat o excursie de plăcere... în țara sa proprie, fără un scop practic imediat, din simpla curiozitate de a-și revedea frații săi înstrăinați”. Despre neamț, autorul menționează următoarele „...străin sufletește de pământul și locuitorii Basarabiei, el vine într-o țară necunoscută, de care nu-l leagă inima, ci un interes imediat: de a cunoaște condițiile, în cari s-ar putea întemeia aici colonii nemțești noi... pe el nu-l interesează trecutul, ci mai ales prezentul și viitorul economic al țarei”.

Textul articolului încearcă să atragă atenția asupra unor călătorii în aceeași provincie românească, dar văzută diferit de un român și un neamț. Autorul propune extrase din amintirile celor doi despre vizita lor în Basarabia, remarcând imaginile diametral opuse redade de poetul român și agronomul neamț: românul vede în sate o tradiție strămoșească care-i bucură sufletul, în timp ce neamțul vede în satele basarabene o dovadă a regresului economic în comparație cu satele occidentale. Menționăm că autorul articolului a extras din memoriile publicate ale celor doi călători fragmente ce țin, în primul rând, de aspectul religios, văzut și el diferit de către cei doi vizitatori, detalii care însă nu știrbește din valoarea articolului. În concluzie, Liviu Marian menționează că informațiile celor doi călători se completează, fapt benefic, deoarece consemnările lor oferă un tablou valoros ale vieții Basarabiei în anii '60 ai sec. al XIX-lea.

Personalitatea lui Constantin N. Tomescu este binecunoscută în rândurile cercetătorilor, iar meritul său în promovarea culturii în Basarabia este inestimabil. A publicat numeroase articole interesante și originale pe paginile *Revistei Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia*. Lucrarea *Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei (1823–1834)* [7], reprezintă un studiu bine documentat despre viața și activitatea acestui înalt prelat. Drept dovadă a importanței și calității lucrării servesc elogiile primite de către C. N. Tomescu din partea unor reviste franceze precum *Revue d'Histoire*

Eclesiastique nr. 2, din aprilie 1928, sau părerea exprimată de unul din titanii istoriografiei românești și o personalitate marcantă a neamului, N. Iorga, care a spus: „Rare ori o monografie bisericească a fost așa de bine făcută ca prezenta lucrare a unui elev al regretatului N. Dobrescu” [2, p. 410].

Catagrafia Basarabiei din 1817. I. Țănutul Hotinului. Catagrafia numerică din Moldova, Valahia și Basarabia din 1810; și Catagrafia Basarabiei din 1817. II. Țănutul Sorocăi. Sunt două articole [8], semnate de către cunoscutul Constantin N. Tomescu. Autorul menționează că anul 1817, adică 5 de la ocupația țaristă a Basarabiei, s-a remarcat prin două evenimente destul de importante în viața provinciei românești. Primul eveniment: locuitorii Basarabiei au fost aduși „ca să săvârșască giurământul credinții pentru adivărata supunire către pistolul împărății Rosiei”; cel de-al doilea eveniment: „o lămurită catagrafie di numărul tuturor lăcuiitorilor, cu osebite treptilor, după forma dată...”.

Constantin N. Tomescu aduce informații privind catagrafia elaborată în acel an, cu precizarea că este în „extracturi” pentru fiecare ținut în parte. Punctează asupra limbii române în care a fost elaborată catagrafia și redă textul în original, pe paginile revistei. Autorul a inclus de asemenea și *Catagrafia numerică din Moldova, Valahia și Basarabia*, elaborată în anul 1810, la ordinul mitropolitului Bănulescu-Bodoni. După părerea noastră, o asemenea informație prezintă un interes deosebit nu doar pentru istoricii Basarabiei, ci și pentru toți cei interesați de istoria ținutului natal. Scris în limba română de la începutul sec. XIX, textul este ușor de citit și lesne de înțeles pentru orice vorbitor de limba română, catagrafiile cuprinzând numeroase tabele și statistici.

Catagrafia Ținutului Orheiului din anul 1820 este publicată de către Constantin N. Tomescu în volumele XIX, XX și XXI și reprezintă o continuare a studiilor sale asupra acestui aspect din istoria Basarabiei.

Redactorii *Revistei Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia* nu s-au limitat doar la includerea articolelor pe paginile acesteia, ci au inclus și material documentar de tipul: acte, scrisori etc., dintre care menționăm doar unele: V. Kurdinovski *Manuscrisul gramaticii slavono-bisericești aflat în mănăstirea Gârbovăț din Basarabia*; A. Parhomovici Două „ordonanțe” ale împăratului Alexandru I în 1818; *Documente noi privind mitopolia Proilaviei*; Șt. Berechet *Cinci documente basarabene, privitoare la moșiile Episcopiei Hușilor*; L. T. Boga *Documente basarabene, testamente și danii (1672-1858)*; L. T. Boga *Documente din secolul al XVII-lea* [9-14].

În concluzie, menționăm că prezentul articol reprezintă o încercare de a familiariza cititorul cu *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia*. Pe parcursul a doar 25 de ani, colaboratorii revistei au editat 24

de volume, depunând un efort considerabil pentru a expune publicului larg informații prețioase privind plaiul natal. În pofida faptului că majoritatea articolelor tratează istoria bisericii locale sub diverse aspecte, temele laice nu lipsesc din revistă. După cum ați remarcat, sunt destule articole în care se abordează diverse probleme din istoria Basarabiei. Implicarea unui număr mare de personalități din perioada antebelică și interbelică în elaborarea articolelor demonstrează prestigiul de care se bucura atât societatea, cât și revista acesteia în mediul intelectual basarabean, românesc, articolele având o bază documentară serioasă, deseori inedită, iar conținutul lor scoțând în evidență profesionalismul autorilor.

Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Basarabia prezintă cu certitudine o antologie care merită cercetată și utilizată.

Referințe bibliografice:

1. PUIU, Visarion. Câteva date privitoare la înființarea Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1920, **XII**, 3-8.
2. PARHOMOVICI, Iosif M. Scurtă schiță istorică despre Societatea istorico-arheologică bisericească din Basarabia de la 1904-1929. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1929, **XIX**, 395-416.
3. ПАРХОМОВИЧЪ, I. Два исторических документа: А. Всеподанный докладъ Св. Синода объ устройствѣ Кишиневской епархіи; Б. Указъ изъ Св. Синода о включеніи Кишиневской епархіи во второй классъ и о бытіи въ ней Архіепископу [Două documente istorice: a) Raportul sinodului din St-Petersburg, de la 4 iunie 1813 pentru înființarea eparhiei Chișinăului și b) Ucazul Sf. Sinod prin care numita eparhie este socotită de clasa II-a cu titlul de arhiepiscopie]. *Труды Бессарабскаго Церковнаго Историко-Археологическаго общества*. 1914, **IX**, 1-17.
4. PUIU, Visarion. Ierarhii Bisericii basarabene: mitropoliți, episcopi și vicari, între anii 1813-1920. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1920, **XII**, 9-11.
5. CIACHIR, M. Explicația numirilor turco-tatare ale orașelor, comunelor, cătunelor și fermelor din Moldova dintre Prut și Nistru și unele tradițiuni păstrate în legătură cu aceste numiri. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1921, **XIII**, 41-55.
6. MARIAN, Liviu. Doi călători prin Basarabia. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1924, **XV**, 61-66.
7. TOMESCU, Constantin N. Mitropolitul Grigorie IV al Ungrovlahiei (1823-1834). *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1927, **XVII**, 1-304.
8. TOMESCU, Constantin N. Catagrafia Basarabiei din 1817. I. Țănutul Hotinului. Catagrafia numerică din Moldova, Valahia și Basarabia din 1810; II. Țănutul Sorocăi. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1928, **XVIII**, 1-94.

-
9. КУРДИНОВСКИЙ, Василий. Рукописная церковнославянская грамматика Гербовецкаго монастыря Бессарабской губернии [Manuscrisul gramaticii slavono-bisericești aflat în mănăstirea Gârbovăț din Basarabia] *Труды Бессарабскаго Церковнаго Историко-Археологическаго общества*. 1910, **IV**, 1-32.
10. ПАРХОМОВИЧЪ, А. Два «Повельнія» Государя Императора Александра Благословеннаго въ 1818-мъ году [Două „ordonanțe” ale împăratului Alexandru I în 1818]. *Труды Бессарабскаго Церковнаго Историко-Археологическаго общества*. 1914, **IX**, 39-43.
11. BERECHEȚ, Ștefan. Documente noi, privitoare la mitropolia Proilaviei. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Chișinău*. 1924, **XV**, 89-98.
12. BERECHEȚ, Ștefan. Cinci documente basarabene, privitoare la moșiile episcopiei Hușilor. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1925, **XVI**, 121-132.
13. BOGA, L.T. Documente basarabene, testamente și danii (1672- 1858). *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1929, **XIX**, 227-311.
14. BOGA, L.T. Documente din secolul al XVII-lea. *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești*. 1930, **XX**, 135-176.

VALOAREA SEMANTICĂ A NUMELUI *IUDA*

dr. ADELA MANOLII

BȘC „Andrei Lupan”

În acest articol se prezintă valoarea semantică a numelui propriu *Iuda*, atestat în câteva expresii biblice. Prin extensiune semantică, în limba română a devenit cunoscută cu timpul și forma substantivului comun *iudă*.

Cuvinte-cheie: valoare semantică, extensiune semantică, etimologie, semnificație, expresie biblică, nume propriu, personaj biblic, sărutul lui Iuda.

This article presents a semantic value of proper name *Judah* certified in several biblical phrases. Due to semantic extension *Judah* proper name became known over time in the Romanian language as common noun *iudah* too.

Keywords: semantic value, semantic extension, etymology, meaning, Bible phrases, proper name, Bible characters, Judas kiss

Atunci când ne referim la *valoarea semantică* a unui cuvânt, ținem cont de existența unei ierarhii a importanței sensurilor, a vechimii lor. Un rol important îi revine și stratificării stilistice, deoarece există sensuri care aparțin limbii comune, limbajelor profesionale, argoului, limbajului poetic etc. Nu poate fi neglijată nici stratificarea geografică, scoțându-se în evidență, de exemplu, aria teritorială pe care circulă fiecare sens.

De cele mai dese ori un cuvânt își lărgeste sensul (extensiune semantică), ducând uneori „la amplificarea sferei denotațiilor sau referenților, ceea ce vădește tendința spre generalizare” [Oglindă și Cerches, 2008, p. 191], producându-se, în procesul evoluției semantice a cuvintelor, fie o degradare, fie o înnobilitare a sensurilor.

În lucrarea de față ne-am propus să analizăm valoarea semantică a numelui propriu *Iuda*, în română devenind cunoscută cu timpul și forma substantivului comun *iudă*. Din punct de vedere etimologic lexemul *Iuda* este derivatul lui *ydh* „a lăuda”, însemnând „lăudat”. De fapt, această derivare este respinsă de majoritatea specialiștilor, deși nici altă etimologie sugerată nu a fost acceptată unanim [Dicționar biblic, 1995, p. 664]. Când romanii au distrus ultimele vestigii de independență politică, Iudeea a încetat să mai fie o țară iudaică, dar numele *Iuda* (după care erau numiți și locuitorii acestei țări – *iudei*) se utiliza pentru a numi persoanele împrăștiate în lume și care respectau legea lui Moise, indiferent de originea lor tribală sau națională [idem, p. 669].

Referindu-ne la personajul biblic *Iuda*, fiul patriarhului Iacov, este unul dintre cei 12 apostoli ai lui Iisus, singurul apostol din Iudeea, născut la Iscariot. Ucenicii l-au numit trezorierul grupului, fără să-l suspecteze, deși

Iuda avea obiceiul ocult de a-și oferi câte un bonus din donațiile publice destinate susținerii grupului (Ioan 12:6; 13:29). Având ochi atent și mână strângătoare, dominat de simțul înavușirii și fiind convins că Iisus nu e un mesia politic și național, cum ar fi dorit el, l-a trădat pe Iisus pentru 30 de șekeri (denari) de argint primiți de la autorități. Interesant este faptul că afacerea lui Iuda nu se potrivește cu talentul proverbial al evreilor în materie de comerț, deoarece îl vinde foarte ieftin pe Iisus (o femeie costa 30 de arginți, pe când un bărbat valora 50 de arginți) (Leviticul 27:3, 4). De altfel, în listele sinoptice cu cei 12 apostoli pe care Isus i-a chemat „să fie cu el” (Marcu3:14) numele lui Iuda apare ultimul, fiind însoțit de descrierea „care L-a vândut” (Marcu 3:19, Luca 6:16 etc.) [Dicționar biblic, 1995, p. 669].

În acel timp se obișnuia să se salute cu un sărut pe obraz. Astfel, în Joia Mare, Iuda s-a apropiat de Iisus, l-a sărutat pe obraz, acesta fiind semnul prin care autoritățile să știe sigur pe cine caută. Regretând cele făcute, după răstignirea lui Iisus, se presupune că Iuda s-ar fi spânzurat de un copac, numit *copacul lui Iuda* (lat. *Cercis siliquastrum*). O altă versiune susține că Iuda ar fi fost condamnat la moarte și executat.

În Noul Testament se atestă forma elenizată a numelui Iuda, iar în limba română există o singură formă (în comparație cu cele două forme din engleză: *Iudah* și *Iudas*). După exilul babilonian numele *Iuda* a devenit unul dintre numele favorite ale evreilor, care, de altfel, îl utilizează și astăzi destul de frecvent, creștinii însă îl evită sub orice formă. Românii folosesc deseori numele Iuda cu sensul de „trădător”:

Ex.: *Adrian Nastase a declarat, luni, ca acel „Iuda”, despre care susține într-o postare pe blog că ar fi trădat, nu este în niciun caz premierul Victor Ponta, precizând că nu dorește să divulge identitatea personajului* (www.hotnews.ro)

Interesant este faptul că textele religioase pomenesc de mai multe persoane cu numele Iuda, cum ar fi: fratele Domnului (despre care se spune că se mai numea și „fratele lui Iacov”, considerat și autorul *Epistolei lui Iuda*); fiul lui Iacov și unul din cei Doisprezece, numit și Levi; Iuda Iscarioteanul; galileanul care a instigat o revoltă împotriva romanilor etc. [Dicționar biblic, 1995, p. 669].

Pornind de la ideea că pentru majoritatea cuvintelor care sunt polisemantice nuanțele de sens se pot realiza numai în anumite vecinătăți sintactice, am selectat și câteva expresii care au în componența substantivul Iuda. Astfel, expresia biblică *sărutul lui Iuda* înseamnă „trădare”, deși sărutul ca atare este simbol al prieteniei și al afecțiunii, cunoscut oamenilor încă din cele mai vechi timpuri. Creștinii au acceptat acest gest ca simbol al păcii, iubirii și al sfintei uniri. Astăzi, la ceremonia sfintei căsătorii, sărutul este un simbol de pace, armonie, uniune spirituală, dragoste, sexualitate, dar și

prosperitate. Se crede că, atunci când mireasa și mirele se sărută, Duhul Sfânt coboară asupra lor unindu-i în fața lui Dumnezeu, prin dragoste și suflet, și, de asemenea, că are loc o uniune corporala ca semn de prosperitate și belșug.

Raportată la viața de zi cu zi, expresia *sărutul lui Iuda* poate fi comparată astăzi cu sărutul unui soț infidel, dar care este atent și galant cu soția sa în public.

Menționăm că în limba română se atestă substantivul comun *iudă* „trădător, fățarnic”, devenind simbol al ingrătitudinii, al rușinii și al trădării, atestat frecvent în operele scriitorilor români. De exemplu:

Ex.: *Era raiu, nu viață, până se pripăși, ca promojnic, pe plaiurile noastre iuda de cațaoan.* (Delavrancea, *Sultănica*)

Ex.: *Dar protestările lor erau ipocrite și mincinoase și sărutările lor sărutări de iude.* (D. Bolintineanu).

Prin extensiune semantică, substantivul *iudă* capătă mai multe semnificații, cum ar fi „cămătar”, „copil obraznic”, „iele”, „duh necurat”, „spirit rău”, „drac” etc. [DLR, 2010, p. 919]: *Văzură iuda bătrână Vărsând flacără pe gură.* (G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*).

Vânătorii folosesc acest termen pentru a numi un vânt puternic, un vifor sau vârtej, care îi trădează, bătând din partea lor spre vânat [DLR, 2010, p. 919], iar Odobescu prin *iudă* are în vedere o grămadă de arbori răsturnați: *Iar în iudele din față Se țin cerbii, stau și urșii.* (A. I. Odobescu).

Poporul român îl sărbătorește pe Iuda, între 10 și 20 iunie (în unele regiuni la 19 iunie) ca Sfântul purtător de vânturi, pentru ca acesta să-i apere de vânturi, de furtuni și de piatră. Această sărbătoare însă nu este recunoscută de biserică. Astfel, după tradiția poporului, Iuda vânzătorul ar avea o fiică, numită tot Iuda, care trăiește în Dunăre, în lacuri sau mare, având diferite înfățișări. Forma feminină a substantivului *iudă* se utilizează pentru a numi „puiul de iudă” sau „fata lui Iuda”:

Ex.: *Dete o toană, dete două; Când fu toana de a treia, Prinse puiul iudii ăl mic.* (G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*)

Ex.: *Alte ori [zânele] se asociază cu iudele sau fetele lui Iuda.* (Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la români*)

Substantivul comun *iudă* face parte și din expresia populară *iudă spurcată*, adică om fără milă, foarte rău, fățarnic și lipsit de sinceritate.

Lexicul limbii române, grație procesului de derivare, cunoaște și alte lexeme ce au aceeași temă. Așadar, se atestă unele forme diminutive ale formei feminine *iudă*, în special, în descântece: *iudiță*, *idiță*, *itiță*; verbul *a iudi* înseamnă „a îndemna pe cineva să facă ceva rău, a ațâța, a instiga” [DLR, 2010, p. 919]: *Dar diavolul a iudit pe Sf. Ilie de a ucis pe tatăl și pe mama sa.* (Tudor Pamfile, *Mitologie românească*); substantivele: *iudeu*, *iude(e)a*, *iudaism*; adjectivele: *iudaic*, *iudeesc*, *iudeianin*, *iudesc*.

Așadar, indiferent de cauzele care generează mutațiile semantice, cuvintele își extind sau își restrâng potențialul lor semantic. În cazul lexemului *Iuda* se atestă fenomenul de extensiune semantică, fapt care contribuie, firește, la îmbogățirea vocabularului limbii române.

Referințe bibliografice:

Dicționar biblic. Societatea misionară română. Oradea: Cartea creștină, 1995.

DRL: Dicționarul limbii române. București: Editura Academiei Române, 2010.

OGLINDĂ, E. și G. CERCHEȘ. *Lingvistica generală: Compendiu*. Chișinău: CEP USM, 2008.

ISTORIA LOCALĂ: TERMENI ȘI CONCEPTE

ALLA ANDRIEȘ

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Acest articol relevă definirea conceptului referitor la istoria locală a bibliotecilor, analizându-se aspectul terminologic, care include teritoriul unui sat, raion, oraș, municipiu. Este analizat noțiunea de document de istorie locală. Documentul este elementul de bază al colecției. Astfel documentul local sau documentul de istorie locală constituie baza colecției de istorie locală. De la apariția acestui concept, adică istoria locală și până în prezent, el este tratat de specialiști în mod diferit.

Cuvinte-cheie: *kraievedenie*, *kraievedceskaia rabota*, istorie locală, cunoaștere locală, *otciznovedenie*

This article gives the definition of the local history of the library, analyzes the terminological aspect, which includes territory of the village, district, town, city. It analyzes the concept of document of the local history. The document is the basic element of the collection. Thus, the local document or the document of the local history makes the collection of the local history. Since the emergence of this concept, it means the concept of the recent local history it is treated differently by specialists

Keywords: local history, local studies, local knowledge, native land studies, libraries

Activității privind istoria locală în țările din spațiul estic i s-au atribuit, în funcție de epoci, diferite calificative: „otciznovedenie”, „rodinovedenie”, „kraevedenie”. În *Dicționarul limbii ruse* din sec. XIII-XVII, cuvintelor „krai” și „vedati” sunt atribuite peste 30 de semnificații. Cuvântul „krai” este definit atât ca partea cea mai îndepărtată de centru, cât și spațiul circumscris de limite. Acest cuvânt mai are și sensul de „pământ, țară, regiune”, iar verbul „vedati” însemna „a ști, a deține informația”. De aici provenea substantivul „vedanie”, care exprima ansamblul cunoștințelor de care dispunem la un subiect. În mod similar, cuvintele „vedec” și „vedok” serveau a denumi pe acel care deține informația și o transmite [1].

În perioada de până la proclamarea independenței Republicii Moldova în bibliotecile publice de la noi, ca și în acelea din toate republicile unionale, [...] era o direcție de activitate numită „kraevedceskaia rabota”, „kraevedenie” [2].

„*Kraevedenie* înseamnă studierea multilaterală a unui teritoriu concret al țării – sat, oraș sau altor așezări care reprezintă baștina pentru populația locală. Acest teritoriu este determinat, în primul rând, pe baza divizării administrativ-teritoriale, luând în considerare și schimbările istorice a granițelor administrativ-teritoriale. *Kraevedenie* include un ansamblu de

studii naturale și sociale, *studiază* natura, populația, economia, istoria și cultura pământului natal” [3].

De la 1992, au fost căutate variante de redefinire a acestei activități. După ce s-a renunțat la folosirea sintagmei „activitate ținută”, pe alocuri, „a început să fie utilizată cu tot mai mare frecvență sintagma *cunoaștere locală*” [2].

În articolul „Cunoașterea locală și bibliotecile”, dl. Alexe Rău atenționează asupra folosirii neadecvate a sintagmei „cunoaștere locală” și argumentează în favoarea utilizării termenului „istoria locală”. Luând în considerare că biblioteconomiștii din țările Europei, mai ales popoarele de gîntă latină cu noi, cum ar fi Franța, Italia, Portugalia, Spania au ales sintagma „istoria locală” ca echivalent al lui „kraevedenie” și al lui „kraevedceskaia rabota” [2], noi nu vom da dovadă de nihilism lingvistic. În concluzie, „kraevedenie” și „kraevedceskaia rabota” urmează să fie traduse la noi prin „istorie locală” [2].

O selectare corectă a documentelor de istorie locală într-o mare măsură depinde de definirea noțiunii „local”. *Dicționarul Enciclopedic* [4] explică cuvintele *loc*, *local* în felul următor: *loc* – 1. Porțiune determinată în spațiu; Regiune; ținut. Localitate. Local – specific unui anumit loc; privitor la un loc determinat; dintr-un anumit loc.

Așadar, noțiunea de *loc*, *local* (în cazul desemnării activității în domeniul istoriei locale a bibliotecilor) include teritoriul unui sat, raion, oraș/municipiu. Această noțiune, de asemenea, poate fi extinsă și la un teritoriu mult mai mare, cum ar fi în cazul nostru, sudul, centrul și nordul republicii. Prin urmare, noțiunea „document de istorie locală” în biblioteca publică include publicațiile dedicate unui sat, raion, oraș/municipiu, uneori unei zone geografice mai mari, cu care acesta are legături mai strânse.

Documentul este elementul de bază al colecției. Astfel, *documentul local* sau *documentul de istorie locală* constituie baza colecției de istorie locală. În Republica Moldova la momentul actual termenul „document” are mai multe semnificații regăsite în standardele naționale:

SM ISO 2789 : 2006 Document – informație înregistrată sau obiect material care poate fi tratat ca o unitate într-un proces documentar.

Notă: Documentele pot varia după forma lor fizică și după caracteristici /Adaptat după ISO 5127 : 2001, definiția 1.2.02 /.

SM ISO 11620 : 2008 Document numeric – unitate documentară digitalizată de bibliotecă sau achiziționată în formă digitală, ca parte a colecției bibliotecii.

Notă: În această categorie sunt incluse cărțile electronice, brevetele electronice, documentele audiovizuale în rețea și alte documente numerice, cum ar fi rapoartele, documentele cartografice și muzicale, publicații preprint

etc. Bazele de date și periodicele electronice sunt excluse [ISO 2789:2006, definiție 3.2.12].

Prin urmare, definiția termenului „document” este necesară pentru a fi utilizată pentru toate tipurile de documente de reglementare (referitoare la domeniul de informare și documentare).

Publicațiile tipărite reprezintă componența de bază a resurselor de istorie locală și pot avea tangență cu un teritoriu concret prin diferite modalități: 1) prin conținut (tematică), indiferent de loc, timp, procedeu, limba publicației – literatura privind istoria locală; 2) locul publicației, indiferent de conținut și alte caracteristici – publicații locale; 3) apartenența de teritoriu a autorului – publicații tipărite ale persoanelor, personalităților originare din teritoriul dat, literatura despre viața și activitatea acestora.

Noțiunea „literatura de istoria locală” în circulația științifică a fost introdus prin anii 20 ai secolului XX. Formularea acestui concept îi aparține savantului bibliograf rus N. V. Zdobnov (1888–1942), care a inclus în conceptul „literatura de istorie locală” toate publicațiile tipărite legate de un teritoriu concret prin conținut, indiferent de locul lor de publicare. Acest punct de vedere a fost susținut de majoritatea cercetătorilor din domeniu: A. N. Bucenkov, I. I. Mihlina, N. N. Scerba. Adepții altei viziuni (A. V. Mamontov, M. A. Briskman) considerau că la baza conceptului „literatura de istorie locală” se poate afla nu numai conținutul, ci și locul publicației. Respectiv, toate documentele editate pe un teritoriu concret, indiferent de conținut, sunt documente de istorie locală, deoarece reprezintă nivelul de dezvoltare culturală a teritoriului. Totodată, unii din ei fac diferența dintre noțiunea „literatura de istorie locală” și „presa locală”, prima incluzând toată literatura legată tematic de teritoriu, iar a doua – tipăriturile locale.

În anii 60-90 ai secolului trecut, noțiunea „literatura de istorie locală” era destul de răspândită și chiar inclusă în „Положение о краеведческой работе областных, краевых, республиканских (АССР) библиотек” și formulată în modul următor: „Noțiunea *literatura de istorie locală* include toate publicațiile tipărite: cărți, publicații periodice cu caracter local, articole din ediții periodice locale și centrale, eseuri, placarde, foi volante totalmente sau parțial consacrate unui teritoriu, indiferent de locul tipăririi” [5].

În literatura de specialitate s-au prezentat diverse aspecte ce țin de conținut și formă, deoarece era considerată inacceptabilă reunirea celor două grupuri de documente bazate pe diferite criterii: conținutul și locul publicației într-un concept – literatura de istorie locală. Prin urmare, la începutul anilor 90, termenul „literatura de istorie locală” avea două semnificații: una mai largă, care reunea publicațiile legate de teritoriu prin conținut sau origine; alta mai îngustă, care presupunea reunirea în cadrul acestei noțiuni a publicațiilor legate tematic de acest teritoriu.

Acest lucru complica perceperea termenilor „literatura de istorie locală” și „tipărituri locale”. În plus, termenul „literatura de istorie locală” a fost criticat de specialiști, deoarece nu mai corespundea cu exactitate conținutului. Prin urmare, a avut loc înlocuirea termenului „literatura de istorie locală” cu un termen mai exact – „document de istorie locală”. Mai târziu, acest punct de vedere a fost sprijinit de S. N. Akulici, care considera termenul „document de istorie locală” comun conceptelor „literatura de istorie locală” și „presa locală”. Iar pentru dezlegarea problemei privind esența documentului de istorie locală, S. N. Akulici consideră că la baza metodologică trebuie folosit principiul filosofic al unității dialectice al formei și conținutului. Conținutul este baza subiectului, iar forma – modul de existență.

O atenție deosebită merită definiția noțiunii „document de istorie locală” interpretată de S. N. Akulici: „Document de istorie locală este documentul legat de regiune prin conținut și (sau) formă; prin conținutul documentului se subînțelege numai informația inclusă despre regiune, prin forma documentului se subînțelege informația despre locul tipăririi (publicației), apartenența autorului sau a altor persoane care au participat la crearea documentului” [6].

Cu o asemenea interpretare a noțiunii „document de istorie locală” nu era de acord N. N. Scerba (1941–1993). El era convins că documentul poate fi considerat de istorie locală dacă acesta este legat de regiune prin conținut. Caracteristicile formale, în opinia sa, nu pot servi ca bază pentru dezvoltarea documentului în aspect local, nemaivorbind de formarea colecției de istorie locală.

Trebuie de menționat că de la apariția acestui concept și până în prezent el este tratat de specialiști în mod diferit. În literatura de specialitate din Republica Moldova nu este o unanimitate în tratarea termenilor pentru acest domeniu de activitate, precum și a conceptului în cauză. Respectiv, această activitate nu este reglementată. În această situație ne vom conduce de puținele definiții standardizate și terminologie utilizată în țările unde această activitate se găsește la un nivel mai înalt de dezvoltare.

Referințe bibliografice:

1. РЕШЕТНИКОВ, Н.И. *Зарождение краеведения в России и проблемы его развития* [Электронный ресурс]. Disponibil: www.recherches-slaves.paris4.sorbonne.fr/Cahier6/Sommaire.htm
2. RĂU, Alexe. Cunoașterea locală și bibliotecile. *Magazin bibliologic*. 2011, nr. 1/2, 45-47. ISSN 1857-1476.
3. СТРОЕВ, К.Ф. и Ю.К. ЕФРЕМОВ. Краеведение. Под ред. А.М. ПРОХОРОВА. В: *Большая Советская Энциклопедия*. 3-е изд. М., 1973, т. 13, р. 920.

-
4. *Dictionarul Enciclopedic*. Doina COBET, Eugenia DIMA, Florin FAIFER, et al. Ed. a 6-a. Ch.: Cartier, 2008. 1696 p. (Col. Cartier dicţionar).
 5. Положение о краеведческой работе областных, краевых, республиканских (АССР) библиотек. *Советская библиография*. 1959, nr. 4, 61-64.
 6. АКУЛИЧ, С.Н. О сущности понятия „краеведческий документ”. *Советское библиотековедение*. 1990, nr. 4, 53-59.
 7. БУЧЕНКОВ, А.Н. Содержание понятия „краеведческая литература”. *Советская библиография*. 1959, nr. 4, 19-25.
 8. КУШНАРЕНКО, Н.Н. Региональные центры по обеспечению краеведения. *Советское библиотековедение*. 1990, nr. 4, 46-53.
 9. КУШНАРЕНКО, Н.Н. Формирование краеведческих фондов областных библиотек. *Советское библиотековедение*. 1989, nr. 5, 43-50.
 10. ЩЕРБА, Н.Н. Краеведческая литература: статья 1. В: *Библиотечное и библиографическое краеведение: сб. последних статей*. Сост. А.В. МАРКИНА-ЩЕРБА. М.: Кн. палата, 1995, pp. 99-112.

**BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ CENTRALĂ „ANDREI LUPAN”:
DIGITIZARE – INSTRUIRE – CĂUTARE**

CRISTINA CATEREV, TAMARA MARIAN, MARIA POPESCUL

BȘC „Andrei Lupan”

Cogito, ergo sum.
René Descartes

În acest articol se relatează despre contribuțiile Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” la digitizarea informațiilor cu conținut științific, instruirea membrilor AȘM privind căutarea informațiilor pe diverse platforme on-line. Aceste realizări au contribuit la elaborarea repozitoriului digital științific prin softul DSpace și prezentarea importanței catalogului electronic în regăsirea informațiilor. Catalogul electronic include peste 3778801 de titluri și 528875 de volume catalogate, fiind în permanență completat cu intrări noi, descrieri analitice ale revistelor și publicațiilor în retrospectivă publicate în Republica Moldova. Prezentarea bibliotecii în spațiul 2.0 permite accesul la publicațiile elaborate de colaboratori și cercetători, promovarea publicațiilor elaborate de AȘM, a personalităților marcante prin bibliografii importante.

Cuvinte-cheie: catalog electronic, biblioteca 2.0, tehnologii informaționale, cultura informației, servicii web

The article runs about contributions of the Central Scientific Library „A. Lupan” in digitization of information with scientific content, in scientific search engines utilization by ASM members. Specific features of this informational activity are elaboration of the digital scientific repository via the DSpace software and presentation of tools for information retrieval in the electronic catalogue. The E-catalogue includes 3778801 titles and 528875 items which is completed with new entries for monographs, reviews, reports, national and international conference proceedings, component part descriptions of documents published in the Republic of Moldova. The library’s presentation in format 2.0 will access users to works written by scientists, will promote publications of remarkable persons by E-bibliographies

Keywords: electronic catalogue, library 2.0, informational technologies, information literacy, web services

Biblioteca științifică, bazată pe diverse principii de creare a noilor servicii informaționale în societatea cunoașterii, implică în activitatea serviciilor tradiționale elemente ale bibliotecii 2.0. Biblioteca 2.0 este o comunitate virtuală centrată pe utilizator, oferindu-i informații ce au conținut științific. Este un spațiu virtual bogat și util din punct de vedere social, care permite diseminarea informațiilor către utilizatori mai rapid, accesând colecțiile bibliotecii de la distanță. Fiecare bibliotecar trebuie să cunoască cele mai accesate portaluri informaționale, baze de date, platforme on-line, pentru

.....

accesibilitatea și cunoașterea resurselor necesare comunității științifice pe care o deservește.

Un bibliotecar 2.0 activează prin intermediul tehnologiilor informaționale ca un facilitator care oferă diverse informații utilizatorilor prin intermediul paginilor web, blogurilor, rețelelor de socializare, depozitând colecția digitală și, în același timp fiind responsabil de crearea conținuturilor științifice. Un rol important însă îi revine bibliotecarului în promovarea colecțiilor la care pot avea acces un număr însemnat de utilizatori virtuali. Utilizarea instrumentelor web permite a analiza indicatori de performanță a statisticii electronice, vizualizările, împrumutul publicației care poate fi accesată oricând fără limite și restricții.

Specificul tehnologiilor informaționale constă în posibilitatea creării serviciilor noi de informare pentru generațiile electronice virtuale, care sunt în același timp nesigure. Este cazul ca bibliotecarul să intervină și să-și aducă aportul inevitabil și absolut necesar, verificând corectitudinea informațiilor plasate pe diverse platforme on-line, detaliile privind modul în care aplicațiile bibliotecii 2.0 ar putea fi utilizate [1].

Urmărind diversele contribuții internaționale privind societatea cunoașterii, accesul deschis la informații oficiale, științifice, declarații, proiecte de digitizare a bibliotecilor din mediile comunității, apare convergența de a aplica aceste practici și în Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM, contribuind substanțial la conceptul bibliotecii în epoca modernă. Au fost luate inițiative privind utilizarea tehnologiilor informaționale în cadrul bibliotecii, creând conturi pe diverse rețele de socializare, Facebook, Twitter, Flickr, YouTube, lucru care permite extinderea serviciilor bibliotecii prin depozitarea patrimoniului științific al lumii academice.

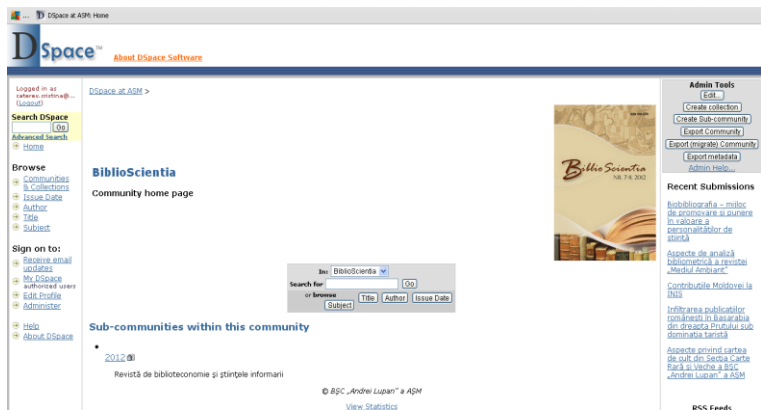

Rețeaua de socializare - Facebook

Utilizatorii virtuali interacționează în permanență cu bibliotecarii 2.0 pentru a crea și a depozita resursele on-line ale bibliotecii. Sub alte aspecte,

aceasta este o realitate virtuală pentru biblioteci, o manifestare web ca spațiu virtual. Prezența unei biblioteci pe Web include o circumscripție viabilă către aplicațiile și tehnologiile informaționale care formează o legătură de comunicare cu membrii comunității academice din țară cât și cu cei de peste hotarele ei. Accesul la repozitoriul științific instituțional permite diseminarea informațiilor ce au conținut științific comunităților din mediul național și internațional.

Repozitoriul Digital Științific Academic va fi organizat utilizând facilitățile oferite de Internet, informația furnizată devenind accesibilă tuturor segmentelor de public, extinzându-și posibilitățile de diseminare a informației științifice. Conținutul digital permite obținerea informației în locul și la timpul dorit. Repozitoriul digital se orientează spre asocieri parteneriale cu alți producători și furnizori de informații pentru utilizatorii comunității științifice. Prin acest repozitoriu se pot accesa publicațiile elaborate de mediul academic național, arhivate prin intermediul softului liber DSpace.

Repozitoriul digital științific

În procesul de formare a unei culturi informaționale, biblioteca științifică are un rol educativ și instructiv în continuă creștere, funcția ei ca instituție complementară fiind implicarea în rolul educației informale și non-formale a utilizatorilor. Organizarea lecțiilor informaționale, versus training, urmăresc scopul de a instrui comunitatea științifică în căutarea informațiilor care este plasată pe diverse platforme electronice de la noi, cât și de peste hotare, descoperind astfel informații pe diverse site-uri oficiale, baze de date științifice cu acces deschis, articole în reviste cu factori de impact, resurse web, colecții digitale clasificate pe diverse domenii ale științei, care pot fi lecturate și descărcate în calculatorul personal.

Bibliotecarii contribuie la promovarea activității de creare, catalogare și clasificare a literaturii, indexare, cercetare, arhivare, diseminare a informației pe diverse domenii științifice, facilitând serviciile on-line, căutarea prin

.....

catalogul electronic al bibliotecii, care orientează utilizatorul spre locația fizică a publicațiilor conform necesităților utilizatorilor pe care-i deservește. Un rol important îl are diversificarea catalogului electronic alcătuit în baza colecțiilor din bibliotecă.

Serviciul *Catalogarea și Clasificarea Literaturii* are ca scop prelucrarea electronică a publicațiilor ce fac parte din patrimoniul Bibliotecii AȘM, precum și gestionarea catalogului on-line. Catalogarea în regim automatizat prevede completarea tuturor câmpurilor și subcâmpurilor pentru introducerea datelor bibliografice, ce sunt necesare descrierii bibliografice complete, documentele fiind prelucrate în conformitate cu normele metodologice de aplicare a ISBD(M), ISBD(S).

S-a pus accentul pe catalogarea documentelor recent intrate în bibliotecă, dar și pe procesul introducerii literaturii retrospective. Prin conversia datelor se subînțelege transformarea informației bibliografice de pe fișele din cataloagele tradiționale care sunt înregistrate în baza de date. Conversia este o necesitate pentru a profita din plin de avantajele sistemului automatizat existent în bibliotecă și care oferă informația despre plasarea publicațiilor pe raft.

Activitatea de catalogare și indexare este una din activitățile cele mai complexe, ce depind direct de: catalogare în conformitate cu standardele în vigoare: standardele ISBD, standardele de abrevieri, coduri de limbă și țări; modul în care se face analiza conținutului documentului prelucrat pentru a i se atribui cuvinte-cheie, precum și indicele de clasificare. Baza de date locală include peste 3778801 de titluri și 528875 volume catalogate, fiind în permanență completată cu intrări noi, cu descrieri analitice a revistelor și a înregistrărilor retrospective.

Tehnologia avansată a sistemului Q-Series oferă o posibilitate vastă de a regăsi informația necesară nu numai în cazul în care se cunoaște numele autorilor, dar și atunci când se cunosc numele alcătuitorilor, coordonatorilor, redactorilor, precum și a colectivelor care au contribuit la elaborarea documentului respectiv. Dar pentru aceasta utilizatorul trebuie să acceseze Q-OPAC sau Web-OPAC, amplasate pe pagina web a bibliotecii, oferind beneficiarilor acces la descrierile bibliografice. Posibilitățile de căutare includ: autor, titlu, subiect, căutare pe cuvinte sau îmbinări de cuvinte, editură, locul și anul publicării, ISBN/ISSN, localizare, numărul de inventar sau cota locală.

Putem însă menționa că un loc foarte important în procesul de căutare a informației de către utilizator îi revine accesului după subiecte. În multe cazuri beneficiarul nu cunoaște nici autorul, nici titlu, dar are nevoie de literatură la o temă concretă. În acest caz e binevenită căutarea după subiecte. Pentru aceasta, condiția necesară este ca indexul să fie construit conform

unor principii simple, dar care, respectate, asigură utilitatea și eficacitatea sa ca instrument de lucru pentru bibliotecar și mijloc de regăsire a informației pentru utilizatorul bibliotecii. Bibliotecarul indexator, cercetând munișos conținutul cărții, trebuie să stabilească prin ce cuvinte-cheie, vedete de subiect poate exprima mai bine informația cuprinsă în conținutul cărții și care ar răspunde cerințelor utilizatorilor într-un timp scurt și util.

Indexarea pe subiecte este un proces complex, care necesită un vocabular controlat și cunoștințe de specialitate din partea indexatorului. Așadar, trebuie să cunoască terminologia de specialitate și metodologia de indexare. Actualmente, majoritatea bibliotecilor (excluzând Biblioteca Științifică a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu” și Biblioteca Republicană Științifică a Universității Agrare) dispun de o listă de vedete de subiect (parțial controlată), un tezaur care poate fi utilizat de utilizator dar, care, cu regret, nu asigură prestarea unui volum exhaustiv de informații acestuia, deoarece lipsesc interconexiunile dintre termeni și subiecte.

Modalitatea de indexare prin vedete de subiect este una extrem de avantajoasă, dar reieșind din cerințele pretențioase ale utilizatorilor, schimbările în sistemele de indexare și depistarea unor curențe în structura vedetelor, s-a ajuns la concluzia ca acest fișier de autoritate să fie supus unei redactări minuțioase și calitative. Volumul de vedete în baza de date constituie peste 300000 de înregistrări. Scopul acestei redactări este de a depista și a înlătura erorile admise în momentul înregistrărilor.

Vizualizarea înregistrărilor din baza de date a bibliotecii este accesibilă atât pentru utilizatorii proprii, cât și pentru cei din exterior, prin Internet, pe pagina web a bibliotecii. Din anul 2012 s-a început activ lucrul asupra introducerii în baza de date a descrierilor analitice din revistele academice și mai apoi a tuturor revistelor editate în republică, cuprinzând în prezent circa 34101 descrieri.

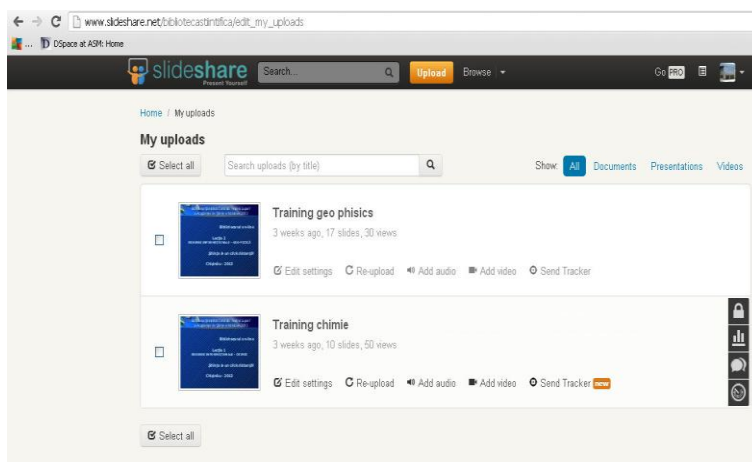
Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM dispune de un potențial documentar bogat, ce permite cercetătorilor institutelor să-și îndeplinească eficient investigațiile științifice; dispune de o bogată colecție de carte rară, clasificată pe diverse domenii ale cunoașterii, documente vechi, hrisoave, stampe (în număr 7500 de volume). Începând cu anul 2012 s-a derulat operațiunea de descriere a documentelor din această colecție conform normelor actuale de descriere. Acest proces are drept obiectiv final formarea bazei de date care va fi pusă la dispoziția utilizatorilor bibliotecii on-line.

În perioada actuală, când schimbările tehnologiilor informaționale se mișcă cu o viteză foarte rapidă, important este ca Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM și bibliotecarii să ofere în permanență produse și servicii de calitate, eficiente și rapide. Catalogatorii și indexatorii îl ajută de fiecare dată pe utilizator să găsească cu ușurință și rapid informația

necesară, aceasta fiind menirea bibliotecarului contemporan în era digitală. Biblioteca a fost mereu o sursă de găsimă a informațiilor pentru diferite categorii de utilizatori, de aceea necesită o structurare a informațiilor pe care le deține, de o colecție de documente adecvate cerințelor de studiu, de cercetare.

În această perioadă de dezvoltare a tehnologiilor informaționale, în era digitizării a informațiilor bibliotecii i se atribuie formarea catalogului online care ar putea oferi și accesul la textul diverselor publicații în formate digitale. Monitorizarea unui catalogator este minuțioasă, valoroasă însă pentru fiecare membru al societății cunoașterii. Pentru a percepe bine rolul catalogării, biblioteca oferă consultații privind accesul la resursele informaționale prin training, ore informaționale, lecții on-line, în perspectivă vor fi create și video-tutoriale, ce vor prezenta căutări pe diverse baze de date, catalogul on-line, repozitoriul instituțional digital, accesul la diverse informații științifice. Rolul formării unui catalog partajat i se atribuie bibliotecii, căci utilizatorul dorește să fie informat în diverse domenii de cunoaștere, oricine ar fi el și oriunde s-ar afla.

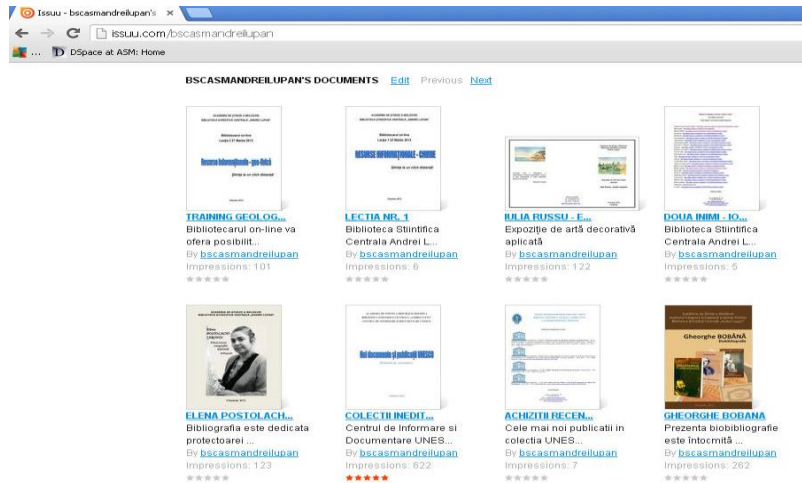
Biblioteca a prezentat membrilor AȘM resurse informaționale în domeniul geo-fizicii, chimiei, exemplificate prin diverse baze de date, reviste on-line, resurse web, publicații – cărți, dicționare on-line, biografii ale personalităților marcante, au fost instruiți cum să acceseze informația pe diverse platforme on-line etc.

Lecție on-line – slideshare.com

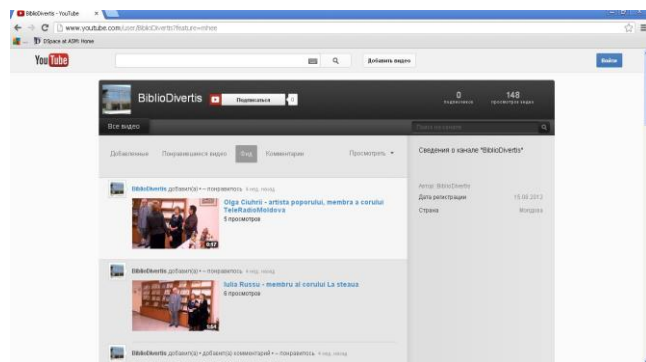
În încercarea de a îmbunătăți accesul la tot ce crează biblioteca ca spațiu al științei, al cercetării, al culturii, fiind privită de mediul academic cu o vastă arie de acoperire, precum și de a oferi servicii de calitate, au fost create aceste elemente ale bibliotecii digitale. Instrumentele moderne de căutare a informațiilor sunt deosebite și relevante pentru studiul științific.

Rețelele de socializare care permit promovarea serviciilor de bibliotecă, Facebook, Twitter, YouTube, Flickr, Vimeo, Slideshare, Issuu, Pinterest oferă oportunități majore de a prezenta comunității rolul bibliotecii științifice în epoca contemporană. Prin crearea e-bibliografiilor, care pot fi accesate direct de pe pagina web și site-ul Scribd, se evidențiază împrumutul electronic, un indicator de performanță introdus recent în statistica bibliotecii.

Promovarea publicațiilor on-line – issuu.com

Prin comunicarea on-line și prin crearea blogului informațional al serviciului e-informație selectăm cele mai populare postări, urmărind vizitatorii din toate colțurile lumii care accesează diverse informații despre știință, conținuturi plasate despre evenimentele ce au avut loc în bibliotecă, lecturi academice, program ce promovează scriitorii, cercetătorii ce oferă un caleidoscop științific literar, vernisaje de pictură, instruirea continuă a bibliotecarului etc.

Promovarea activităților organizate de bibliotecă -youtube.com

Biblioteca digitală contribuie la crearea unei biblioteci, care oferă orice tip de informație pe diverse suporturi informaționale, crearea unui depozit de

documente electronice, care furnizează accesul deschis la conținuturi științifice ce pot fi accesibile prin intermediu rețelelor electrice, rețelele de socializare fiind promovate pentru diverse instituții din comunitate care au acces la internet.

Blogul este un instrument eficient de promovare a colecțiilor de bibliotecă, prin intermediul căruia oferim noile publicații în domeniile științelor.

Blogul E-informație

Guvernele țărilor dezvoltate au sesizat că societatea informațională globală (SIG) are dimensiune culturală mai importantă decât cea industrială. De renașterea cărților erau interesate bibliotecile, arhivele, universitățile care doreau să transmită patrimoniul cultural străvechi de care dispuneau într-o formă cât mai accesibilă. În aceeași viziune, documentul digitizat avea să permită o mai bună citire și o analiză a detaliilor.

În secolul XXI, „Secolul Gutenberg”, cum l-au intitulat europenii pentru a da un nou încredere culturii, digitizarea documentelor prin scanare înseamnă salvarea tipăriturilor, îmbunătățirea păstrării și conservării documentelor originale, eventuala lor retipărire, acces larg prin îndepărtarea barierelor geografice, sociale sau financiare, îmbunătățirea procesului de formare și pregătire a utilizatorilor, construirea de baze de date, contribuție la biblioteca universală digitală [2].

Viziune: Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM va contribui la crearea conținuturilor wikipedia, bibliotecarii implicându-se în elaborarea resurselor informaționale cu conținut științific, instruirea utilizatorilor privind produsele și serviciile bibliotecii 2.0.

Impactul bibliotecii digitale

- accesarea la serviciile, produsele bibliotecii, resursele informaționale create de bibliotecă de la distanță;
- prezentarea indicatorilor de performanțe on-line;

- vizualizarea contribuției bibliotecii la promovarea serviciilor tradiționale;
- accesul la diverse informații prin referințe încrucișate (cross-refference), orientând utilizatorii spre alte resurse informaționale necesare studiului;
- selectarea conținuturilor cu informații full text, gratuite, pe diverse teme de cercetare;
- promovarea diverselor baze de date;
- diseminarea informațiilor pe diverse platforme on-line;
- prezervarea informațiilor cu conținut științific;
- promovarea activităților organizate de bibliotecă;
- crearea informațiilor on-line despre locația fizică a diverselor publicații;
- accesarea imaginilor, imaginilor video din cadrul diverselor evenimente din cadrul bibliotecii;
- elaborarea, depozitarea hipertextului (crearea mapelor tematice electronice pe diverse domenii: cărțile digitale adunate în diverse mape, pe suporturi digitale);
- extinderea serviciilor digitale;
- explorarea și exploatarea informațiilor ce au conținut științific pe diverse platforme on-line;
- facilitarea studiilor de la distanță;
- accesul la baze de date cu conținut științific.

În cadrul societății cunoașterii, biblioteca are la bază informația, care după conținut, aparține la diverse arii științifice, tehnologice, economice, sociale, culturale etc. Ariile de cunoaștere a informației sunt predestinate unui public specializat, care face parte din mediul academic național și internațional. În acest context, biblioteca are rolul de a selecta și disemina informația pe diverse suporturi și portaluri. Diversitatea de cunoștințe pe care le posedă biblioteca pe suportul tradițional și electronic se mai păstrează același spațiu de informare a comunității pe care o deservește.

Biblioteca digitală o completează pe cea tradițională, elementele tehnologiilor informaționale și de comunicare conferindu-i o aură aparte de orizont al cunoștințelor în explozia de informații. Catalogul tradițional este complementar documentelor electronice care oferă posibilitatea lecturării on-line, este o cale nouă spre cunoștințe în diverse domenii, completate în bazele de date științifice, lucrări bibliografice ale marilor personalități, suporturile informaționale moderne sunt accesibile și la îndemâna oricui. Crearea modelului bibliotecii 2.0 se bazează pe necesitățile informaționale, iar generația de bibliotecari ai secolului al XXI-lea trebuie să schimbe modelul biblioteconomic tradițional, prin elaborarea modelului biblioteconomic

modern, care va oferi în totalitate răspunsul la schimbările și tendințele noi de dezvoltare a societății.

Referințe bibliografice:

1. MANNES, Jack M. *Library 2.0 Theory: Web 2.0 and Its Implications for Libraries*. [Accesat: 18.04.2012]. Disponibil: www.webology.org/2006/v3n2/a25.html.
2. DIACONESCU, Carmen. Biblioteca virtuală – digitizare – căutare. *BIBLOS*. 2007-2008, nr. 19-20, 17-27.

UTILIZAREA REȚELELOR SOCIALE ÎN ACTIVITATEA BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P. HASDEU”

MARIA GONȚA

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

În acest articol este descrisă diversitatea modalităților de promovare și extindere a serviciilor oferite de BM „B.P. Hasdeu”. Se face o scurtă prezentare și o analiză a rețelilor de socializare. Aceste servicii contribuie la creșterea imaginii on-line a BM.

Cuvinte-cheie: servicii electronice, imagine, promovare, rețele sociale, blog

The paper deals with promotion and extension of the diverse services provided by the Hasdeu Municipal Library. Active access and use of social networking sites greatly improves the library's online image. A brief overview and analysis of social networks are presented.

Keywords: electronic services, image, promotion, social networking, blog

În ultimii ani asistăm la o dezvoltare fără precedent a Internetului, bibliotecilor și serviciilor Web. Pătrunderea rapidă a noilor tehnologii informaționale determină schimbări majore în forma de prezentare a bibliotecii.

Extinderea serviciilor oferite de Biblioteca Municipală (BM) „B.P. Hasdeu” a creat posibilități de soluționare a necesităților utilizatorilor bazate pe noile tehnologii. BM „B.P. Hasdeu” s-a implicat în procesul de informatizare, creând și oferind utilizatorilor servicii electronice care, pentru a corespunde cerințelor pieții informaționale, sunt permanent modernizate și diversificate.

Informația postată de bibliotecari este distribuită prin rețelele sociale și ajunge la utilizator imediat după publicare. BM „B.P. Hasdeu” a implementat

serviciile Bibliotecii 2.0, prin care își promovează activitatea în mediul online, iar utilizatorii pot găsi mai repede informația și pot mult mai ușor interacționa. În prezent, BM „B.P. Hasdeu” utilizează următoarele rețele de socializare: Facebook, Twitter, LinkedIn, Flickr, Youtube, Google+, Pinterest, Delicious, Slideshare, Tumblr, de asemenea, sunt pe larg utilizate blogurile.

Colecția digitală pe Flickr, Pinterest și Youtube continuă să se dezvolte cu pași rapizi. Activitățile organizate de biblioteci pot fi vizualizate pe **Flickr**, care permite stocarea online de imagini și poze de la activitățile organizate de filialele BM „B.P. Hasdeu”. Pot fi menționate albumele: *Chișinăul în arta decorativă*, *Leții bibliografice*, *Lecturile verii*, *Chișinăul citește o carte*, *Expoziții de carte, de desene etc.* Pe **Pinterest**, un alt serviciu web, sunt create albumele: *Revista BiblioPolis editată de BM „B.P. Hasdeu”*; *Biobibliografiile și bibliografiile editate de BM „B.P. Hasdeu”*; *Publicațiile BM „B.P. Hasdeu”* etc.).

O importanță deosebită este acordată **YouTube**-ului, prin intermediul acestuia *prezența BM „B.P. Hasdeu” în comunitate este mult mai vizibilă*. Majoritatea videoclipurilor, plasate pe YouTube, se referă la: expoziții de carte, artă și desen etc.; lansări de carte; ateliere profesionale; întâlniri cu personalități; omagieri; lecții de instruire; ore de lectură; concursuri etc.

Se observă și crește gradul de popularitate a serviciului Facebook. Site-ul de socializare **Facebook** oferă multiple posibilități de prezentare, promovare și informare pentru BM „B.P. Hasdeu” și anume: a informa și a partaja noutățile; a comenta și a discuta cu utilizatorii BM „B.P. Hasdeu”; a posta prezentări de cărți noi și informații despre serviciile noi; a invita la evenimentele organizate de către filialele BM „B.P. Hasdeu”; a folosi link-uri; a posta notițe; a forma grupuri pe diverse teme (*Impresii de lectură*, *Fii informat*, *File din viață și cărți*); a adera la grupuri profesionale; a urmări paginile asociațiilor profesionale, bibliotecilor, colegilor bibliotecari; a participa la cluburi de lectură etc.

Serviciul Slideshare oferă o bază de stocare a prezentărilor și materialelor pregătite de biblioteci pentru anumite activități, astfel sunt promovate contribuțiile bibliotecarilor la conferințe, seminare și ateliere, care au avut loc atât în incinta BM „B.P. Hasdeu”, cât și în cadrul altor instituții. În spațiul acestuia biblioteca postează regulat informații referitoare la carte, lectură, colecții și servicii specializate, expoziții, programe organizate de BM etc.

Blogurile la rândul lor sunt instrumente de documentare și promovare a bibliotecii. Blogurile BM „B.P. Hasdeu” au menirea de a publica experiențe, a oferi ajutor în navigarea utilizatorilor în serviciile și activitățile bibliotecii.

Blogurile BM „B.P. Hasdeu”, 37 la număr, permit postarea de liste bibliografice virtuale, mape tematice electronice, buletine informative, recomandări de lectură, ghiduri de regăsire a informației, conferințe, simpozioane, mese rotunde, serate, concursuri etc.

Prin intermediul rețelelor sociale utilizatorul poate solicita și este informat online despre orice informație ce ține de colecție, programul de funcționare, activitățile organizate de bibliotecă etc. Astfel, comunicarea profesională în **LinkedIn** se utilizează pentru schimbul de informații, idei, oportunități și posibilități. Prin intermediul LinkedIn bibliotecarii au posibilitatea de: a comunica cu colegii de breaslă; a crea grupuri profesionale; a adera la grupuri deschise din domeniul biblioteconomic (IFLA, Biblioteca virtuală, Biblioteca 2.0 etc.).

Google+, altă rețea de socializare, oferă posibilitatea de vizualizare a informațiilor selectate în profilul personal, acces la profilul personal; comunicarea în cerc; crearea grupurilor de utilizatori și posibilitatea de a distribui informația unui anumit grup fără ca celelalte grupuri sau utilizatorul din internet să vizualizeze conținutul. Utilizarea rețelelor sociale de către BM „B.P. Hasdeu” are menirea de: a propune și oferi oportunități de informare; a facilita accesul la informație; a permite utilizatorului să se documenteze și de la distanță; a sensibiliza publicul și a-l atrage la lectură; a contribui la formarea profesională; a colecta feedback-ul de la utilizatori pentru îmbunătățirea calității serviciilor; a informa operativ utilizatorii despre programele de lectură și serviciile culturale organizate de biblioteci; a promova serviciile tradiționale și online ale BM „B.P. Hasdeu”.

În afară de rețelele sociale, menționate mai sus, se dezvoltă treptat și alte servicii web precum: Twitter, Delicious și Tumblr.

Analiza utilizării rețelelor sociale de BM „B.P. Hasdeu” demonstrează nivelul înalt de implicare a BM în dezvoltarea serviciilor noi. BM a întreprins un șir de acțiuni pentru a extinde și îmbunătăți accesibilitatea online a informației, cum ar fi: instruirea bibliotecarilor în cadrul unui program special *Bibliotecarul 2.0*: „Ce trebuie să știi ca să devii bibliotecar 2.0”, organizat în anul 2009 pentru bibliotecarii BM; renovarea paginii Web; creșterea prezenței pe rețelele sociale; diversificarea serviciilor prin aplicarea elementelor Web 2.0.

COMUNICAREA VERBALĂ – FACTOR DE REUȘITĂ AL SERVICIILOR DE REFERINȚĂ ÎN BIBLIOTECI

LILIA BODAREV

BȘC „Andrei Lupan”

*„Discuția este o luptă pașnică cu arme
spirituale, care hrănește gândirea”*

V. Hugo

Problema centrală a oricărei instituții infodocumentare este cea a formării și dezvoltării de competențe a personalului ce activează. Formarea inițială a cadrelor din Serviciile de Referință în baza standardelor profesionale presupune dezvoltarea competenței comunicative necesare pentru integrarea profesională optimă. Aptitudinile comunicaționale reprezintă nucleul competențelor de asistență informațională a beneficiarului.

Cuvinte-cheie: comunicarea umană, comunicarea verbală, comunicarea infodocumentară, cultura comunicării

The main problem of each info-documentary institute is formation and development of the competence of working staff. The initial formation of staff from the Reference Service based on professional standards presupposes development of communicative competence which is necessary for an optimal professional integration. Communicative aptitudes represent the nucleus of competence of the user's assistance.

Keywords: human communication, verbal communication, info-documentary communication, culture of communication

Construirea unei societăți bazate pe cunoaștere pretinde formarea de noi aptitudini și capacități. Recunoașterea calificărilor profesionale și asigurarea calității serviciilor de asistență informațională a beneficiarilor sunt pilonii esențiali ai structurilor infodocumentare.

Tehnologiile informaționale moderne impun specialiștilor din biblioteci să corespundă exigențelor societății, reclamă flexibilitate, creativitate, capacități de gestionare eficientă a raporturilor dintre continuitate și schimbare.

În prezent, bibliotecile și centrele de informare cunosc un grad înalt de schimbare. Explozia informațională accentuează astăzi rolul vital al profesiilor infodocumentare și demonstrează valoarea lor în societate. Prin eforturi comune, specialiștii în informare aduc schimbări benefice în serviciile de referință. Regula de bază este adaptarea rapidă la cererile tot mai diverse și specifice ale utilizatorului.

Serviciul de Referință în structurile infodocumentare presupune o comunicare persistentă cu utilizatorii, ceea ce înseamnă, în ultimă instanță,

.....
implicarea activă a colaboratorilor în acordarea serviciilor de asistență informațională beneficiarilor.

Comunicarea umană înseamnă știința de a folosi mijloacele de exprimare care sunt orientate de la unul spre altul cu un scop bine determinat. Prin noțiunea sa, *comunicarea* este schimbul de informații, păreri, gânduri, mesaje, înțelegere, apariție și rezolvare de conflicte, muncă în comun, contacte și relații cu ceilalți [1, p. 190].

Procesul de comunicare constă în ansamblul operațiilor de transmitere și primire a simbolurilor cu înțelesurile atașate lor.

Obiectivele comunicării: receptarea și înțelegerea, acceptabilitatea, provocarea unei reacții.

Ariile comunicării: conținut, relație, scop, cultură.

Specialiștii în informare sunt mediatorii dintre resursele de informare și beneficiari, oferă asistență directă și personalizată utilizatorului. Pentru a putea stabili o relație deschisă, creatoare și stimulantă cu utilizatorul, specialiștii din biblioteci trebuie să cunoască la un nivel înalt tehnologiile de comunicare. O comunicare eficientă contribuie esențial la prioritizarea obiectivelor, la o conlucrare adecvată, axată pe dezvoltarea competențelor profesionale.

Competența este înțeleasă ca fiind un proces de învățare colectivă, în care se pune problema coordonării și integrării unor tipuri diferite de cunoștințe, deprinderi, abilități, exprimate în diverse activități în vederea atingerii unui obiectiv strategic. *Competența* este potențialul de acțiune și poate fi observată doar în acțiuni concrete aplicate de colaboratori în situații concrete. Prin urmare, *competența* este aptitudinea de a acționa independent pe baza cunoștințelor universale obținute anterior [1, p. 188].

Problema centrală a oricărei instituții infodocumentare este cea a formării și dezvoltării de competențe a personalului ce activează. Formarea inițială a cadrelor din Serviciile de Referință în baza standardelor profesionale presupune dezvoltarea *competenței comunicative* necesare pentru integrarea profesională optimă. Fără comunicare, fără circuitul informației de la subiect la obiect și invers, fără ca informația să fie corect înțeleasă, este imposibil să-ți imaginezi activitatea eficientă a structurilor infodocumentare.

Obiectivul principal al comunicării într-o instituție infodocumentară este de a determina schimbarea interioară și de a facilita adaptarea, atât interioară, cât și exterioară la această schimbare. Așadar, se intenționează a influența activitățile într-o manieră care să afecteze pozitiv situația și imaginea instituției. Prin intermediul comunicării se creează un climat comportamental favorabil în acordarea serviciilor informaționale. *Climatul comunicării* este atmosfera și condițiile în care se realizează schimbul de

informații, idei și sentimente și determină măsura în care comunicarea ajunge să reprezinte o forță pozitivă sau negativă.

Aptitudinile comunicaționale reprezintă nucleul competențelor de asistență informațională a beneficiarului. Orice specialist în informare trebuie să posede nu numai un bagaj consistent pentru lucru cu informația și tehnologiile informaționale, ci și *competențe de comunicare*.

Există mai multe tipuri de comunicare:

1. Verbală:

- Orală: în perechi (față în față), în grup (reuniuni), la telefon, discursuri, interviu, conferințe;

- Scrisă: corespondență, cereri, note interne de serviciu, decizii.

2. Nonverbală:

limbajul tăcerii /timpului/, limbajul acțiunii, limbajul trupului, înfățișarea (elemente naturale, dobândite, adăugate);

3. Paraverbală:

tonul și caracterul vocii, ritmul și debutul vorbirii, informația / pauză / tăcerea semnificativă.

În studiul nostru punem accentul pe **comunicarea verbală**.

Asigurarea unor calități elevate ale comunicării verbale necesită posedare de cunoștințe și abilități. Normele elementare, care trebuie respectate în actul comunicării verbale, țin de etică, adică de cultura comportamentului.

Norma etică elementară a comunicării verbale prevede:

- ascultarea pâna la capăt a interlocutorului;
- fiecare răspuns (mesaj) trebuie să fie laconic, conținând doar informația strict necesară;

- ton echilibrat de comunicare;

- intervenție în comunicarea interlocutorului în limitele bunei cuviințe (în scop de precizare sau completare a informației cu detalii suplimentare).

Comunicarea verbală este o probă a excelenței sinelui, este abilitatea de a primi, de a descifra și a valorifica întrebarea oferind un răspuns complet. Factorul cel mai important în comunicarea verbală este *vocabularul*. Comunicarea verbală este situativă, cerând de fiecare dată utilizarea cuvintelor adecvate situației. Limba utilizată în cadrul instituțiilor infodocumentare trebuie să fie adaptată în conformitate cu normele literare. Cu alte cuvinte, avem de a face cu vorbirea orală, subordonată normelor literare.

Prezența specialistului în informare la desfășurarea dialogului cu utilizatorul impune comunicării verbale câteva trăsături importante: spontaneitate, afectivitate și expresivitate. În cele mai dese cazuri comunicarea dintre bibliotecar și utilizator începe cu o întrebare. Întrebarea din partea specialistului în informare trebuie să aibă formulare pozitivă, iar răspunsul la întrebările interlocutorului trebuie să fie corecte și complete.

Comunicarea nu este întotdeauna doar o generare, o transmitere și recepționare a gândurilor, a mesajelor. Ea este în mare măsură și o activitate a psihicului, fiindu-i proprii emoțiile și sentimentele, pentru că omul este o ființă socială, plămădită din rațiune și emoție. Prin urmare, comunicarea mai este și o formă a interacțiunii la baza căreia stă stima, respectul față de personalitatea utilizatorului și care se bazează pe principiul etico-strategic al comportamentului. Această strategie se valorifică în baza unor *reguli tactice*: regula mărinimiei, regula aprobării, regula modestiei, regula înțelegerii, regula simpatiei [2, p. 35-36].

În activitatea noastră de zi cu zi nu sunt rare cazurile când interlocutorul are un grad de inteligență scăzut, fiind o fire emoțională. Datoria noastră este să-l acceptăm așa cum este, fără a pretinde de la el performanțe de rațiune. În aceste cazuri vom evita subiectele care necesită o pregătire intelectuală solidă, oprindu-ne la cele absolut necesare și simple, accesibile persoanei respective.

Încălcarea normelor de comunicare ar putea crea conflicte, de aceea, de fiecare dată, trebuie să ne ajungă cumpătare și inteligență pentru a evita conflictul sau pentru a-l soluționa [3, p. 47-105].

Specialistul în informare trebuie să dispună de următoarele calități:

- onestitate (crede în ceea ce spune, în publicul-țintă);
- asumarea riscului (riscul de a fi înțeles sau înțeles greșit);
- creativitate (capacitatea de a stabili o relație cu beneficiarul);
- disponibilitate pentru schimbare;
- înțelegerea de sine (corectitudinea imaginii de sine);
- capacitatea de ascultare (răbdarea și capacitatea de a-și înțelege interlocutorul);
- confidențialitatea (discreția).

Un specialist în informare trebuie să dispună și de deprinderi necesare:

- informarea (de a exprima simplu și clar);
- convingerea (de a alcătui conținutul răspunsurilor în așa fel, încât logic să fie înțelese de cititor [4, p. 49-50].

Așadar, comunicarea verbală este o componentă majoră în prestarea serviciilor infodocumentare, care îndeplinește totodată și funcția de promovare a imaginii instituției în societate.

Referințe bibliografice:

1. *Dicționar enciclopedic*. Ch., 2008. 1696 p.
2. CALLO, Tatiana. *Educația comunicării verbale*. Ch., 2003. 148 p.
3. PALII, Alexei. *Cultura comunicării*. Ch., 2005. 278 p.
4. *Managementul educațional*. Ch., 2004. 214 p.

HRISOAVE VECHI MOLDOVENEȘTI DIN FONDUL ARHIVISTIC AL BȘC „ANDREI LUPAN” A AȘM

DIANA ROTARU

BȘC „Andrei Lupan”

În acest articol sunt descrise hrisoavele din fondul arhivistic al Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” și expuse metodele de lucru cu acestea, în vederea sporirii accesului la informație, atât pentru cercetătorii științifici, cât și pentru cei interesați de subiectele care reies din conținutul lor. Hrisoavele deținute de fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” sunt importante prin faptul că abordează istoria orașului Chișinău cu suburbiile sale, încă de la mijlocul secolului al XVI, aducând la lumină informații cu privire la numele localităților, locurilor, nume de persoane concrete cuprinse în diferite activități.

Cuvinte-cheie: Hrisov, paleografie, arhivă, bibliotecă, Chișinău

This article describes charters from the Archival Collection of the Central Scientific Library „A. Lupan” as well as the methods of working with them. It aims to increase the access to information for scientists and other people who are interested in the content of the charters. The charters kept in the Archival Collection are important because they address history of Chisinau and its suburbs beginning with the half of the 16th century. They provide information about names of areas, places and certain persons who participated in different activities.

Keywords: charter, paleography, archival collection, library, Chisinau

Paleografia are ca obiect citirea, descifrarea și transcrierea textelor redată în limba română și scrise cu grafie chirilică, limba greacă și slavonă, punând la dispoziție instrumente care să facă posibilă cercetarea textelor vechi chirilice românești depozitate în arhive și biblioteci. „Paleografia este o știință ce ne pune la dispoziție mijloacele prin care putem cunoaște, citi și studia începuturile și evoluția scrisului vechi dintr-o anumită țară..., determină, în lipsa datei cronologice sau topografice, epoca și locul unde s-a scris un text paleografic și cercetează materialul pe care sunt scrise izvoarele paleografice. Tot de paleografie ține și stabilirea autenticității, din punct de vedere grafic, a unui text paleografic” [1].

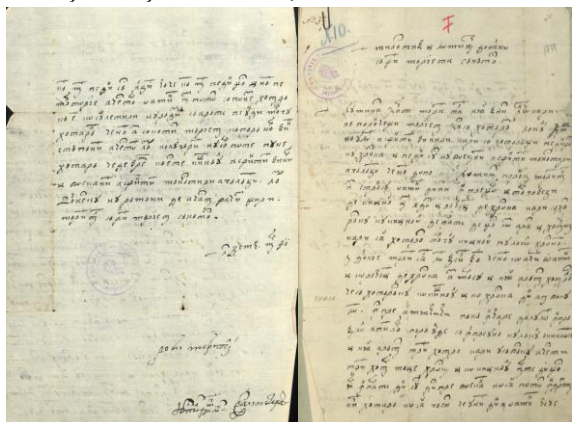
În contextul studiilor de paleografie, menționăm că Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” deține 102 hrisoave, ce cuprind perioada anilor 1525–1818. Dintre acestea 98 au fost publicate într-o serie de documente cum sunt: *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în începutul secolului al XVIII și al XIX; Moldova în epoca feudalismului; A. Eșanu, Chișinău file de istorie și Труды Бессарабской губернской учёной архивной комиссии*, iar 4 hrisoave nu au fost publicate [2-13].

Scoțind aceste documente la lumina zilei și înțelegând importanța lor, ne-am propus să reinventariem hrisoavele depozitate în fondul Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a AȘM, axându-ne pe următoarele obiective:

- a translitera conținutul hrisoavelor;
- a propune o redactare mai pertinentă a conținutului lor, colaționând textele originale cu cele publicate anterior;
- a translitera hrisoavele inedite și a le include în circuitul științific, pentru o eventuală publicare a lor;
- a pune pe suport electronic toate hrisoavele, în vederea sporirii accesului la informație, pentru cercetătorii științifici sau pentru cei interesați de subiectele pe care le vădesc conținutul lor.

Hrisoavele deținute de fondul arhivistic al BȘC abordează istoria orașului Chișinău cu suburbiile sale, încă de la mijlocul secolului al XVI, aducând informații cu privire la numele localităților, locurilor, nume de persoane concrete cuprinse în diferite activități.

Un asemenea hrisov, cu informații ce țin direct de istoria localităților limitrofe ale Chișinăului, este cel din anul 1739, martie 19 și descrie hotarele moșiilor Chișinău, Buiucani, Hrusca și Schinoasa „Luminat carte mării tali ni-au venit, întru cari ne poroncești măriia ta, ca-s să hotărîm locul Chișinăului a Sfintii Vineri, cari să hotărâști pe din gios cu Hrusca și pre din sus cu Buecanii, a sfintii mănăstiri, a Galații. Ce noi, după luminat poronca mării tali, am strînsu oameni di pi înpregiur și tîrgoveți de Chișinău, ș-am adus și răzăși de Hrusca, cari să hotărâscu cu Chișinăul de parte de gios, cum

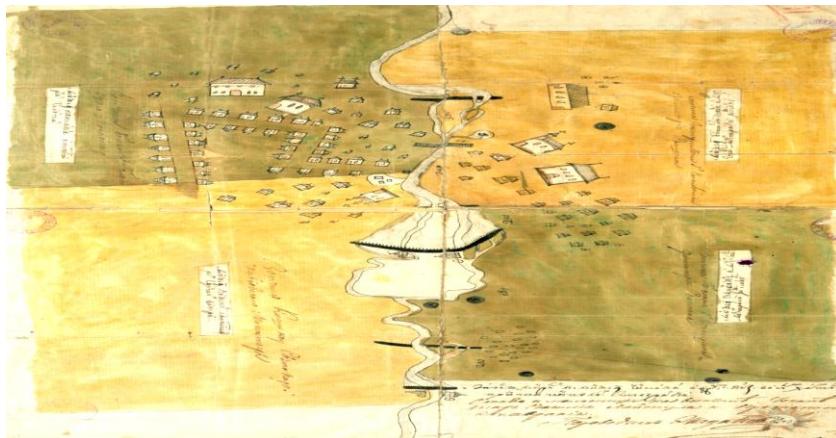

arată hotarnica, cari s-au hotărît tîrgul Chișinăului cu locul Hruscăi, la domnie mării Sali, lui Vasile vodă. Ce noi cu acii oameni și cu răzeșii de Hrusca am mârșu și ni-au arătat hotarîli, ce hotărâscu cu Chișinăul și cu Husca, din apa Bîcului înspre amiazi-zi pînă în zare

dialului, în prăvalul apilor, păra undesă împreună cu locul Schinoosăi...” [Arhiv AȘM, Doc. 100].

Într-un hrisov vechi este redat planul Chișinăului din anul 1800 care permite reliefarea hotarelor ocinei Chișinău, pe care este schițată o biserică cu două cupole ce se află în imediata apropiere a râului, aceasta fiind biserica

Nașterea Maicii Domnului „Mazarachi”, fiind restaurată definitiv în anul 1812. În ocina Buiucani unde a fost transferat centrul Chișinăului, după un incendiu din anul 1789, în apropierea râului Bâc se află biserica Buna Vestire, în apropierea centrului orașului – biserica Arhanghel Mihail, iar alături de ea era o casă cu două etaje a boierului Donici. Peste râul Bâc, pe ocina Visterniceni, se află biserica Învierii, care în prezent aparține sectorul Râșcani. În partea de vest a bisericii se află casa stolnicului Dimitrie Râșcanul.

De asemenea, deținem hrisoave ce reflectă viața economică și procesul de vânzare-cumpărare și schimbare a moșiilor, cum este documentul din anul 1810, mai 5, de schimb între, „Arhiri, ficior lui Vasile Andronachi, nepot Tudorii, strănepot lui Vasile Grosul, și eu, Ilie Margine, ficior Irinii, nepot Tudorii, strănepot, iar lui Vasile Grosul dinpreună cu alți frați și neamuri a noastre adevărim cu acest zapis al nostru la mâna dumisale, Enacachi Păun, precum să-s știe că în giământate de moșie Hrusca, ce-i zîc și Curva, partea din gios, ci este pe Bîcu la ținutu Lăpușnii [...] am făcut schimbu cu Dumnealui și măsurîndu-s moșiia aceasta în curmezîș pe trei locuri și analoghisîndu-să suma stînjănilor după rînduiala vînzărilor și a schimburilor, ni s-au ales drepti părțile noastre acelor ce am făcut schimbu din bătrînul acesta Grosul, doai sute patru stînjăni, una palmă, pol pîrmac, analoghisîți cu stînjănu gospod” [Arhiv AȘM, Doc. 57].

Dintre cele mai vechi localități din zona istorică a Chișinăului face parte satul Buecani, care există cel puțin încă din timpul lui Ștefan cel Mare. Astfel, într-un act domnesc, scris în cancelaria de stat a lui Constantin Movilă, din 20 august 1608, privitor la vechimea acestui sat se arată: „...Gligorie, fiul lui Miron, și nepotul său Timotin, fiul lui Ion Zaci, și Caisin, fiul lui Ciumeș, și Sava, fiul lui Cristea, și Stratan, toți nepoții lui Hodor, și, de asemenea, nepotul lui Toader, fiul lui Tudoran, și fratele său

Moldovan, nepotul Părascăi, și s-au jeluț nouă cu mare jalobă și mare mărturie zicînd cã acest uric, ce-au avut bunicii lor, Hodor și Pãrasca, de la Ștefan voievod cel Bãtrîn pentru satul Bueceni, ce-i pe Bîc, și cu loc de iaz și

moarã pe Bîc, acel uric a fost distrus de tãtari...” [Arhiv AȘM, Doc. 94].

Un alt sat, care mai târziu, la fel ca Buiucani și Visterniceni, s-a contopit cu Chișinăul este Hrusca. Informații despre acest sat gãsım în documentele de la 12 martie 1548 „...Magdușca și fratele ei

Frãțian, fii lui Stan ... Nicoarã, și sora lor, Urîta și Dagna, și Ciomordia, fiii Neacșei, ... toți nepoții lui Costea Posadnic, de a lor bunãvoie, de nimeni siliți, nici asupriți și ... de la nepotul domniei mele, Ștefan voievod cel Tînãr, giuãmãtate de sat Hrusca, partea din sus, aceia au vîndut-o slugilor noastre Stãnilã și Ghidion și ... al nostru, și au plãtit totul din plin, acei mai sus scriși ani, 200 de zloți tãtãrești...” [Arhiv AȘM, Doc. 97].

Ulterior în izvoare apar și alte sate în vecinãtatea Chișinăului, cum ar fi: Ghețoani, Vovințeni, Muncești, Schinoasa, care pe parcursul secolelor XVIII-XIX au devenit suburbii ale Chișinăului. Aceste denumiri s-au pãstrat pînã în prezent, fiind numite astfel sectoarele Chișinăului. Cãt privește istoria Chișinăului, menționãm cã la începutul secolului al XVII-lea sunt atestate primele forme de stãpãnire mănãstireascã asupra satului Chișinău. Astfel, printr-o carte domneascã de întãriturã, de la 4 august 1641, Vasile Lupu dã „...carte domniei mele, rugãtorilor noștri, cãlugãrilor de la svîntaa mănãstire de la Svîntaa Vineri și de la Mãnãstirea Balicãi ca sã fie tari și puternici cu cartea domniei

mele a lua a zece din toatã pîinea, și den fîn, și din legumi, și din in, și cîinepã, și den tot venitul lasat la Chișinău...” [Arhiv AȘM, Doc. 75]. Deja la 28 aprilie 1642, printr-o carte domneascã a lui Vasile Lupu, cãlugãrii de la mãnãstirea Sfînta Vineri obțin delimitarea hotarelor pãrților de sat din

Chișinău. Astfel orașul Chișinău devine moșie mănăstirească, trecând în stăpânirea mănăstirii Sfânta Vineri din Iași până în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

Pe lângă citirea și transcrierea textelor vechi, am analizat și sistemele grafice speciale, un rol important în paleografia româno-chirilică ocupând abrevierile (prescurtările) și slovele cifre, precum și hârtia, și ustensilele grafice. În cele mai multe documente întâlnim hârtia cu filigran care se producea din in, cânepă sau lână. Aceasta se obținea în urma unui amestec pus într-o sită pătrată, amenajată cu linii orizontale și verticale, având la mijloc, în multe cazuri, un desen numit contramarca. Rolul contramărcii desemnând proprietarul fabricii de hârtie, numele meșterului sau numele localității. De aici și varietatea imensă de contramărci, reprezentate prin oameni, animale, păsări, flori și alte obiecte din viața oamenilor. Pe teritoriul țării noastre hârtia este importată din țările occidentale, mai cu seamă din Italia. Aceasta o dovedesc hrisoavele ce au filigran cu trei movițe sau trei munți. Filigranele, de care vorbim, se află în mijlocul foi. Culoarea hârtiei la început era doar albă, cu timpul însă după cum se știe, hârtia se îngălbenește. Prin urmare toate documentele păstrate în fondul arhivistic al BȘC „Andrei Lupan” au hârtie de culoare gălbuie. Dimensiunile hârtiei nu sunt constante, fapt explicabil prin extinderea textului scris. Procesul de scriere sau copiere a textelor pe hârtie presupune un întreg inventar de unelte care erau utilizate în acest sens:

- **liniarul și perghelul** serveau la fixarea distanțelor egale între rânduri și trasarea liniilor respective în vederea scrierii;
- **buretele** era utilizat pentru ștergerea unor litere, în cazul când scribul, copistul greșea în timpul scrierii. Această operație fiind făcută imediat pentru a nu se usca cerneala;
- **călimara** era destinată păstrării cernelii;
- **pana de scris** era unealta de bază din inventarul unui scrib, copist. În acest sens se utiliza pana de pasăre [14].

Scribii mai foloseau și diferite tipuri de cerneală. De obicei, textele erau redactate cu cerneală neagră sau maro, iar pentru ornamente, litere majuscule (cele de la început de aliniat sau capitol sau nume) se folosea chinovarul care este de culoare roșie-gălbuie.

Problema materialelor pe care s-a scris de-a lungul istoriei este una dintre cele mai importante în paleografie, contribuind considerabil la istoria și evoluția scrisului. Un rol important l-au avut studierea grafemelor. Aici se ține cont de îngroșarea extremităților liniilor curbe, oblice, semiovale, dimensiunile literelor, prezența sau absența literelor mari și mici.

De remarcat este faptul că în perioada secolelor XVI-XVIII sunt foarte puțin folosite semnele de punctuație, intervalul între cuvinte și chiar respectarea normelor ortografice, ceea ce de multe ori face mai dificil lucrul paleografului. Un rol aparte îl au abrevierile care se atestă în absolut toate documentele. Se presupune că pisarul nu reușea să scrie după domn, de aceea folosea abrevierile. De cele mai multe ori aceste cuvinte reprezintă categorii sociale, toponime, elemente cronologice, cuvintele sacre și din domeniul religios, precum și cuvinte legate de cult sau de activitatea ecleziastică.

După cum se poate observa, metodele de lucru în paleografie cer o deosebită atenție, o mare încordare și o nemaipomenită migală în cercetarea formelor grafice. Cercetările noastre s-au axat și pe descrierea și descifrarea pecetilor, datele obținute de știința sigiliografiei servindu-mi ca element important în vederea stabilirii datei apariției documentelor și numele domnului ce și-a pus pecetea.

În încheiere, menționăm că hrisoavele sunt o sursă bogată de informație, aducând lumină asupra unor aspecte mai puțin sau deloc cunoscute din trecutul orașului Chișinău, fiind abordate un șir de probleme legate de istoricul devenirii Chișinăului ca centru urban, precum și astfel de aspecte cum sunt viața cotidiană, ecleziastică și culturală, instituțiile instructiv-educative, administrarea publică a localității, devenirea urbei de pe Bâc ca centru comercial și vamal.

Referințe bibliografice:

1. BOGDAN, Damian P. *Paleografia româno-slavă*: tratat și album. București, 1971. 391 p., 100 f. de album.
2. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în începutul secolului al XVIII (1751-1774)*. Vol. IX. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Civitas, 2004. 319 p.
3. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în începutul secolului al XVIII (1775-1786)*. Vol. X. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Civitas, 2005. 320 p.
4. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în începutul secolului al XVIII (1787-1800)*. Vol. XI. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: CEP USM, 2008. 512 p.
5. *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei la începutul secolului al XIX (1801-1806)*. Vol. XII. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Elan-Poligraf, 2012. 521 p.
6. *Moldova în epoca feudalismului: documente moldovenești din veacurile XV-întîiul pătrat al XVII*. Vol. I. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Știința, 1961. 452 p.

-
7. *Moldova în epoca feudalismului: documente slavo-moldovenești din veacurile XV-XVI*. Vol. II. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Știința, 1978. 445 p.
8. *Moldova în epoca feudalismului: cărți domnești și zapise moldovenești (1601-1640)*. Vol. III. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Știința, 1982. 477 p.
9. *Moldova în epoca feudalismului: cărți domnești și zapise slavo-moldovenești și moldovenești (1641-1660)*. Vol. IV. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Știința, 1986. 365 p.
10. *Moldova în epoca feudalismului: cărți domnești și zapise slavo-moldovenești și moldovenești (1661-1670)*. Vol. V. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Știința, 1987. 327 p.
11. *Moldova în epoca feudalismului: documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711-1750) / cărți domnești și zapise*. Vol. VIII. Alcăt. D. DRAGNEV, E. BOCIAROV și L. SVETLICINĂI. Chișinău: Știința, 1998. 255 p.
12. EȘANU, Andrei. *Chișinău, file de istorie: cercetări, documente, materiale*. Chișinău: Museum, 1998. 215 p.
13. ХАЛИППА, И.Н. *Труды Бессарабской губернской учёной архивной комиссии*. Кишинев: Типогр. Э. Шліомовича. Том I. 1900. 438 p.; Том II. 1902. 495 p.; Том III. 1907. 582 p.
14. ROZKOS, Pavel. *Lecții de paleografie și limba slavă veche*. Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara, 1978. 180 p.

**CĂRȚI JUBILIARE ÎN SECTORUL CARTE RARĂ ȘI VECHÉ
A BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE CENTRALE
„ANDREI LUPAN” A AȘM**

GALINA CANȚÎR

BȘC „Andrei Lupan”

În articol sunt descrise două cărți românești vechi cu caracter religios care se află în Sectorul Carte Rară și Veche al BȘC „Andrei Lupan”: *Cartea românească de învățătură* (Iași, 1643) – 370 ani de la tipărire și *Apostol* (București, 1683) – 330 ani de la apariție. Articolul oferă o serie de elemente utile identificării și particularizării exemplarelor: caracterul de literă, materialul tipografic, detaliile de ornamentație, descrierea gravurilor și xilogravurilor, însemnările manuscrise.

Cuvinte-cheie: carte veche, carte religioasă, foaie de titlu, gravură, însemnare manuscrisă.

The paper runs about two old, religious Romanian books which are kept in the Rare and Old Book Collection in the Central Scientific Library „A. Lupan”: *Cartea românească de învățătură* (Iasi, 1643) is 370 years old, and *Apostol* (Bucharest, 1683) was published 330 years ago. The article offers a number of useful elements of identification and particularization of these books such as printing type, typographic material, ornament details, descriptions of engravings and xiloengravings, manuscript notes.

Keywords: old book, religious book, title page, engraving, manuscript notes

Veacuri în șir, poporul acestui petec de pământ și-a șoptit dorul și istoria în fluier de fag, în balade și versuri de doină – lăsându-le să umble urgisite din om în om, din neam în neam, din generație în generație. Veacuri în șir, omul acestui popor înzestrat, simțindu-și sufletul răscolit de evlavie și credință, a încercat să-și consolideze spiritualitatea în îmbinări de buchii, în file de cărți.

Trecutul cărților vechi se împletește cu cel al poporului ce le-a plăsmuit pe treptele devenirii istorice, ele păstrând, cu puterea cuvântului scris sau tipărit, memoria vie a strămoșilor, amprentele timpului, coordonatele civilizației și culturii sale [1, p. 5].

Cronicarii și tipograful neamului românesc au un dar aparte nu doar de a transpune frumusețea și sfințenia în creația lor, dar și de a le transmite cu vlagă urmașilor. Între multitudinea de comori bibliofile rămase ca dovadă a măiestriei artei, condeiului și cuvântului veacurilor apuse, *Cazania lui Varlaam* (Iași, 1643) și *Apostol* (București, 1683) sunt două mărturii vii a spiritualității neamului românesc. Două cărți jubiliare ce se află în Sectorul *Carte Rară și Veche* al BȘC „Andrei Lupan” a AȘM. Aceste cărți nu au

cunoscut granițe în timp și fără precedent în cultivarea cultului și limbii române.

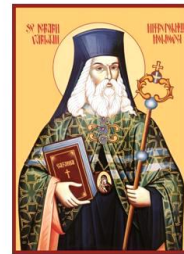
Tipăritura de cel mai larg răsunset în viața spirituală a poporului nostru, în decursul secolelor trecute este *Cartea românească de învățătură*. Monumentalitatea lucrării se reflectă anume în importanța și circulația sa neîntreruptă timp de secole. Editată în 1643, este prima scriere tipărită în limba română în tipografia Trei Ierarhi (Trisvetitele) de la Iași, alcătuită și îngrijită de Mitropolitul Varlaam în perioada domniei lui Vasile Lupu. *Cazania* sau *Paucenia*, cum mai era numită în epocă, este un dar al domnitorului, destinată întregului neam românesc, „seminției” pravoslavnice de pretutindeni [1, p. 142-143].

Vasile Lupu și mitropolitul Varlaam – oameni de cult, animați de dorința de a sprijini promovarea culturii cu ajutorul Mitropolitului din Kiev, Petru Movilă, instalează în 1642 o tiparniță în chiliile mănăstirii Trei Ierarhi (Treisfetitele), care a lucrat sub călăuză mitropolitului Varlaam.

Varlaam, fecior de răzeși, originar din părțile Putnei, prin cultura sa teologică, calitățile sufletești, cunoștințele de limbă slavă și greacă a fost rapid ridicat la înalta treaptă de mitropolit al Moldovei în 1632, calitate pe care și-o menține până în 1653, ultimul an de domnie al lui Vasile Lupu. Prin îndeletnicirea sa cărturărească, el deschide șirul

VASILE LUPU

MITROPOLITUL VARLAAM

traducerilor și editarea cărților religioase [2, p. 191]. Opera de căpătenie este *Cazania*. Carte de edificare și luminare ce are titlul complet *Carte românească de învățătură la dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svinți mari* (506 foi). Ea cuprinde predici la pericopele evanghelice ale duminicilor și sărbătorilor, care se puteau citi în fața credincioșilor în cadrul Sfintei liturghii. Cele mai multe pleacă de la explicarea pasajului din evanghelie, cuprinzând sfaturi despre înfrânarea viciilor și a patimilor, cu înfrățire și ajutorarea aproapelui. Sunt însă câteva legende hagiografice ce povestesc viața marilor mucenici ai ortodoxiei, dintre care 2 sunt legate de teritoriul Moldovei: a Sf. Ioan cel Nou, protectorul Moldovei, ale cărui moaște fuseseră aduse din cetatea Albă, la Suceava, și a Sfintei Mucenice Paraschiva din Epivat ale cărei moaște fuseseră aduse din Constantinopol de Vasile Lupu și așezate la Mănăstirea Treisfetitele. Cuprinde 54 de cazanii la duminici și 21 la sărbătorile împărătești și ale sfinților, majoritatea fiind traduse sau prelucrate după lucrarea intitulată *Comoara* a mitropolitului grec Damaschin Studitul (1577), alte 32 de cazanii la duminici erau preluate din

cartea predicatorului ucrainean Chiril Starovețchi [3, p. 160]. Varlaam, prin scrierea sa, a adus un aport valoros în procesul de formare al limbii române literare. În textul cazaniei elementele slave se întâlnesc rar și sunt cuvinte ce erau înțelese când cultul divin era săvârșit în limba slavă, astăzi cuvintele date dau un caracter arhaic (*ciudesa, liubovul, oțefi, oblastii* etc.). Folosește numeroase cuvinte de origine latină, forme sau expresii compuse cu elemente latine care astăzi sunt dispărute sau mai există în arii izolate, ca arhaisme (*alalți – ceilalți, ascultoi – ascultători, mainte – mai înainte*) [4, p. 195].

Cartea reprezintă un tezaur nu doar prin puterea mirifică a cuvântului, dar și prin valoarea ei artistică. Xilogravurile, frontispiciile, letrinele, ce împodobesc tipăritura, oferă un aspect și o imagine deosebită.

Deși uneltele de bază și chiar meșterii proveneau din Kiev, tehnica tiparului, modul de lucru și, mai ales, realizarea gravurilor au o notă de specific românesc. Tipografia a fost înzestrată și cu literă grecească adusă de la tipografia din Lvov, aflată sub conducerea mitropolitului kievean, Petru Movilă. Litera folosită este semiunică chirilică, un pic înclinată. Textul cules cu litere de diferite mărimi este imprimat în negru și roșu. În interiorul textului, la începuturi de capitole și paragrafe, întâlnim inițiale ornamentate.

Letrinele, de mai multe mărimi, sunt decorate cu elemente vegetale, motive florale ce formează ramuri, cununi, ghirlande etc. Unele sunt neîncadrate, altele alcătuite din împletituri ca în vechile manuscrise moldovenești (litera K), câteva reprezintă motive botanice cu îngeri, femei, șerpi. Inițiala S (chirilică dz) este alcătuită din capul unui

înger, o femeie, un cap de dragon și ramuri cu frunze stilizate. Sunt și inițiale încadrate, compuse din motive botanice, inițiale alcătuite din scene laice: un B chirilic este flankat de 2 cântăreți: unul cu flaut, celălalt cu mandalină [5, p. 67].

Paucenia are două foi de titlu deosebite. Prima foaie de titlu este o combinație reușită a colonadelor și medalioanelor de sfinți. În partea de sus a paginii, într-un medalion se află Mântuitorul Hristos, cu nimb cruciger, ținând într-o mână o carte, iar cu o doua comentând ceva. În colțurile cadrului, cei 4 evangheliști, încadrați în medalioane, cu câte o carte în mâini și simbolurile lor evanghelice: Matei (înger, băiat), Marcu (leu), Luca (taur), Ioan (vultur). În partea dreaptă, Apostolul Pavel, Sfânta

PRIMA FOAIE DE TITLU

A DOUA FOAIE DE TITLU

Mucenică Parascheva, în partea stângă Apostolul Petru și Sf. Ioan cel Nou. În partea inferioară a paginii, cei trei mari ierarhi: Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigore, Ioan Gură de Aur. Toți sunt aureolați.

A doua foaie de titlu reprezintă în partea superioară un medalion cu cei trei ierarhi, în colțul din dreapta, sus – Sfântul Mucenic Ioan cel Nou, în colțul din stânga, sus – Sfântul Gheorghe. În părțile laterale sunt niște coloane stilizate cu elemente vegetale.

La împodobirea operei au fost utilizate 56 de xilogravuri ca suport pentru frontispicii, inclusiv 2 imagini ale foilor de titlu. Xilogravurile includ 7 viniete cu care sunt ornate textele, 78 variante pentru inițiale [6, p. 99].

Gravurile au un rol important și anume de a împodobi cărțile și de a explica conținutul acestora, facilitând astfel înțelegerea textelor [7, p. 193]. Paginile sunt înzestrate cu numeroase ilustrații cu teme diferite, dintre care:

- **INTRAREA LUI HRISTOS ÎN IERUSALIM** sau *Florile*, este o sărbătoare ce se celebrează cu o săptămână înaintea Paștelui (a VI-a duminică din Postul mare) în amintirea intrării triumfale a lui Iisus în Ierusalim și a întâmpinării sale de către locuitorii orașului. Scena biblică este descrisă în Evanghelia lui Matei și îl prezintă în mijlocul imaginii pe Iisus, pe asin, cu amândouă picioarele de aceeași parte, urmat de apostoli. În fața lui, un tânăr plecat își așterne mantia pe drumul pe care înaintează Mântuitorul. Alături un copil cu ramură de finic (frunză) în mâna dreaptă întâmpinându-l pe Iisus. În partea dreaptă, între zidurile orașului este reprezentată mulțimea ce-l privește și-i strigă osanale [8, p. 102-103].

- **ÎNVIEREA DOMNULUI**. Ilustrația e compusă din trei medalioane și elemente florale. În medalionul din mijloc, Iisus Hristos în mantie, cu părul și barba lungă, în jurul capului un nimb cruciger, încadrat într-un nimb mare de lumină. Un pic plecat, cu mâna dreaptă ține de mână pe Adam, care stă în genunchi în fața lui. În stânga lui Adam, Eva, îngenuncheată, cu mâinile acoperite îndreptându-le spre Iisus. În partea dreaptă și stângă sunt ilustrați prooroci, sfinți părinți. În planul din spate se văd niște munți. La extremitățile scenei, în medalioane, sunt zugrăviți doi arhangheli în îmbrăcăminte imperială cu coroane pe cap ținând în mâini câte o filacteră. Gravura este semnată în partea jos: ИЛИА [8, p. 130-131].

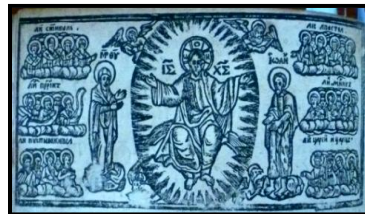

• **POGORÂREA DUHULUI SFÂNT**, *Cincizecimea* sau *Rusaliile*, este o sărbătoare religioasă, prăznuită în a 50-a zi după Paște. Conform Noului Testament, în această zi, după învierea și înălțarea lui Hristos, ucenicii adunați într-o casă au fost binecuvântați cu semne din cer, umplându-se toți

de duh sfânt au început a vorbi în limbi diferite (glosso-lalia). Scena reprezintă într-o încăpere 13 personaje: pe Maria, în mijlocul compoziției, așezată pe tron și cei 12 apostoli aureolați, așezați pe scaun în părțile laterale ale tronului. Deasupra tronului, *pogorârea Sfântului Duh*, reprezentată printr-un porumbel cu aripile întinse ce coboară din cer. Pe capul fiecărui personaj, pâlpâie câte o limbă de foc – văpaie aeriană și ușoară. De jur împrejur raze de lumină inundă întreaga sală [8, p. 137].

• **DUMINICA TUTUROR SFINȚILOR**, cunoscută și ca *Luminația*, este o sărbătoare creștină în care sunt sărbătoriți toți sfinții. În centrul gravurii, într-un medalion este Iisus Hristos, în tunică, mantia pe umărul drept, nimb cruciger în jurul capului și însoțit de monograma sa. În 4 colțuri ale medalionului sunt redată simbolurile biblice ale evangheliștilor (leu, vultur, taur, tânăr-înger). De o parte și de alta a lui Hristos, sunt redați în picioare, Maria și Ioan Botezătorul, alcătuind toți trei compoziția Deisis (în grecește, rugăciune). De o parte și de alta a axei centrale, sunt poziționate simetric următoarele cete: îngerii, arhanghelii, mucenicii, apostolii, prorocii, arhieriei, împărații, împărătesele și sfințele [9, p. 45].

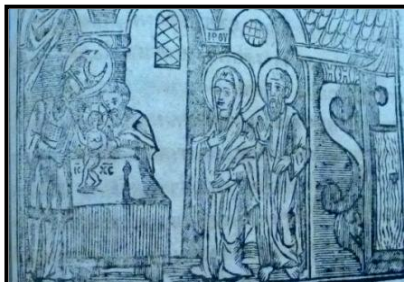

• **IISUS LA TEMPLU**. Gravura îl arată pe Iisus cu nimb cruciger și inscripțiile explicative IS: HS., pe tron aureolat, cu o carte deschisă în mâini. Este înconjurat de 8 personaje ce-l ascultă, printre care este Maria și Iosif.

• **FRONTISPICIU CU SFÂNTUL MUCENIC DIMITRIE**. Reprezintă un medalion cu chipul tânăr al Sfântului printre elemente vegetale. Ilustrat în costum de militar într-o mână cu o lance, iar în alta cu un scut. Sf. Dimitrie s-a născut în cetatea Solun (Tesalonic), în vremea prigoanei creștine din partea împăratului Maximilian. După moartea tatălui său, pentru înțelepciunea și vitejia de care a dat dovadă, împăratul i-a încredințat Tesalonicul. Aflând însă Maximilian despre credința și mărturisirea lui Dimitrie înaintea cetățenilor, înfuriat, poruncește să fie aruncat într-o baie mare și veche. Apoi învinovățindu-l de moartea lui Lie, luptătorul favorit al împăratului,

poruncește să fie omorât cu sulițe. Astfel, Dimitrie a fost străpuns de sulițe în temniță de către ostași.

• **TĂIEREA ÎMPREJUR A DOMNULUI IISUS HRISTOS** este una din cele 12 sărbători domnești ale bisericii creștine, în amintirea zilei când pruncul Iisus a fost supus a opta zi după naștere, datinii tăierii împrejur

(circumciziune), potrivit Legii lui Moise, pentru a se arăta că Iisus este împlinitorul legii vechi. Era un ritual religios la evrei care se făcea sâmbăta ca „semn al legământului” dintre Dumnezeu și urmașii lui Avraam. În imagine sunt reprezentați pruncul Iisus, înconjurat de două persoane ce urmau

să-i facă operația, Maria și Iosif.

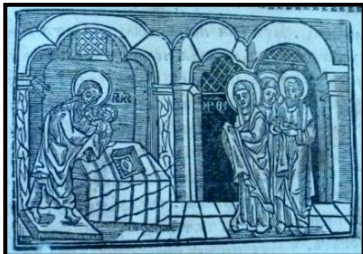
• **NAȘTEREA DOMNULUI.** Sărbătoare creștină a întrupării Domnului, care are loc la 25 decembrie stil nou, 7 ianuarie stil vechi. Gravura redă pruncul nou născut înfășat în scutece, în iesle. Maria, așezată în partea stângă a ieslei, Iosif în picioare, în partea dreaptă a ieslei, întâmpină doi ciobani. Ambii sunt aureolați și însoțiți de inscripțiile biblice. În această imagine se vede personificarea gravorului, ilustrând ciobanii în costume specifice teritoriului moldovenesc.

• **BOTEZUL DOMNULUI.** Botezul este prima din cele 7 taine creștine, prin care, prin întreta cufundare în apă sfințită, se iartă celui botezat păcatul strămoșesc și păcatele personale săvârșite până atunci. Scena biblică arată pe Hristos, în picioare, în râul Iordan. Ioan Botezătorul sau Înaintemergătorul, pe malul drept al râului, privind în sus, pune mâna dreaptă pe capul lui Iisus, iar stânga o înalță spre cer. Deasupra lor, Duhul Sfânt în chip de porumbel coboară pe o rază pe capul Mântuitorului. Pe partea stângă a râului sunt doi îngeri în picioare cu mâinile întinse spre Iisus [8, p. 97].

• **SFÂNTUL NICOLAE**, a trait pe vremea tiranilor împărați Dioclețian și Maximilian Sfântul Nicolae este unul din cei șapte diaconi hirotoniți de apostoli, care figurează și în lista celor 70 de ucenici ai lui Hristos. Frontispiciul reprezintă 3 medalioane. În medalionul din centrul imaginii este redat bustul Sfântul Nicolae cu o carte în mâini. În medalioanele alăturate: chipul lui Iisus și al Maicii Domnului.

• **ÎNTÂMPINAREA DOMNULUI** sau *Stretenia* este una din cele 12 sărbători domnești ale bisericii creștine, în amintirea zilei când Fecioara

Maria a adus pe pruncul Iisus la templu, la 40 de zile de la naștere, unde a fost întâmpinat de Simeon, care primise de la Duhul Sfânt promisiunea că nu va muri până când nu va vedea pe Fiul lui Dumnezeu. Gravura înfățișează pe Iisus

adus în brațele bătrânului Simeon care a vestit că Iisus va fi mântuirea lui Israel. În fața lor, Maria, Iosif ce ține în mâini niște turturele și proorocița Ana.

• **SFÂNTUL GHEORGHE**, mucenic născut în Beirut. A fost comandant de oaste în timpul domniei lui Dioclețian, în fața căruia a luat apărarea creștinilor persecutați, fapt pentru care a fost martirizat în anul 303. Este prezentat călare pe un cal, în luptă, străpungând balaurul cu lancea.

• **NAȘTEREA LUI IOAN BOTEZĂTORUL**. Este o sărbătoare creștină, celebrată la 24 iunie (stil nou). Ioan s-a născut în cetatea Orini, când mama sa era înaintată în vârstă, după ce un înger îi prevestise nașterea și îi alesese numele. Este fiul Elisabetei (verișoara Mariei, Maica Domnului) și al preotului Zaharia. Este numit „înaintemergătorul” pentru că a anunțat și a pregătit venirea Mântuitorului. Ilustrația reprezintă 6 personaje: Elisabeta, Zaharia, pruncul – aureolați și 3 femei care au primit nașterea.

• **SCHIMBAREA LA FAȚĂ**, *Preobrajenia*. Este unul din actele împărătești ale lui Hristos și momentul arătării dumnezeirii sale. Scena îl reprezintă pe Iisus, înconjurat de un nimb și multă lumină, care i-a luat pe Petru, Iacov și Ioan pe un munte și s-a schimbat la față înaintea lor, strălucind fața lui ca soarele. În părți sunt arătați Moise, prin care Dumnezeu a dat Legea Veche, și Ilie, reprezentantul proorocilor, vorbind cu Iisus despre patimile și moartea lui ispășitoare, despre răstignire. Apostolii sunt la pământ cu mâinile la ochi [8, p. 99-100].

• **ADORMIREA MAICII DOMNULUI**. Scena reprezintă trecerea Sfintei Fecioare din viața pământească în cea cerească. Fecioara a fost înmormântată în grădina Ghetsimani, pe muntele Eleonului, nu departe de Ierusalim. În centrul imagii, Maica Domnului, întinsă pe patul mortuar, aureolată, cu mâinile strânse la piept, zace fără suflare. Alături, Iisus Hristos, în picioare și cuprins în nimbul luminii, întors către capul mamei sale, ține pe brațul drept un prunc înfășat, reprezentând sufletul Maicii. Pe o parte și alta a catafalcului

.....

sunt apostolii, unul din ei fiind cu o cadelniță în mână (cădește), altul aplecându-se ușor la picioarele ei, cuprinde cu mâinile patul [8, p. 138].

• **TĂIEREA CAPULUI SF. IOAN BOTEZĂTORUL** este o sărbătoare religioasă creștină în amintirea morții Sf. Ioan Botezătorul. Moartea sa a fost rezultatul dușmăniei Irodiadei și a slăbiciunii lui Irod. Salomeea, fiica Irodiadei, la sărbătorirea zilei de naștere a lui Irod, încântându-l pe rege cu dansul ei, a obținut promisiunea regelui de a-i da orice își dorește. Instigată de mama sa, Salomeea i-a cerut capul lui Ioan Botezătorul pe o tepsie. Irod a trimis un găde în temnița lui Ioan și capul i-a fost prezentat Salomeei care i l-a trecut mamei sale. Gravura îl redă pe Ioan Înaintemergătorul plecat în genunchi. Călăul cu cămașa peste ȋțari și incins cu brău, cu sabia în mâini. Alături stă Salomeea cu o tavă în mâini, așteptând capul sfântului.

Unele gravuri ale *Cazaniei*, săpate special pentru această tipăritură de celebrul artist al artei grafice, cunoscutul gravor ucrainean Ilia, înfățișează teme inspirate din istoria și realitatea bisericii Moldovei.

• **IOAN CEL NOU DE LA SUCEAVA.** Ioan este reprezentat în statură întregă. În mâna dreaptă ține o cruce, iar în stânga o sabie. În planul inferior al scenei sunt ilustrate ziduri și turnuri, posibil ale Cetății Albe acolo el activând și găsindu-și moartea, fiind decapitat și aruncat în stradă. Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava este considerat ocrotitorul Moldovei, moaștele lui fiind aduse de la Cetatea Albă la Suceava.

• **CUVIOASA PARASCHEVA** s-a născut în Epivat și a dus o viață în pustie, dăruindu-se postului, nedormirii și rugăciunii. Vasile Lupu, construind biserica Trei Ierarhi din Iași, solicită moaștele Cuvioasei Parascheva, care au fost aduse de la Constantinopol. Gravura pe toată pagina, ce îmbogățește *Cazania*, o prezintă în centrul imaginii, pe tron, pe Sfânta Parascheva, cu coroană, aureolată, cu crucea în mâna dreaptă. Cadrul este înconjurat de 9 scene din viața Cuvioasei: închinarea ei în fața bisericii, arătarea îngerului care îi spune să se întoarcă la locurile ei de origine, înmormântarea ei, descoperirea trupului ei înmiresmat, scoaterea în taină a moaștelor din Cetatea Constantinopolului, transportarea raclei cu sfintele moaște însoțite de ierarhi, clerici și credincioși.

Popularitatea de care s-a bucurat această carte este dovedită de larga ei circulație prin multitudinea de însemnări și comentarii lăsate pe marginile filelor.

Ea răspunde unor necesități teologice, didactice, dând un impuls excepțional dezvoltării limbii române, punând în valoare bogăția limbii populare, limba traducerilor vechi, priceperea cărturarului în mânăuirea cuvântului [4, p. 49].

Exemplarele erau depozitate în camera domnească, responsabili de

vânzarea cărții fiind diecii. Deoarece cartea aparținea tipografiei domnești, de un număr de exemplare dispunea însuși domnitorul. Cele mai multe s-au vândut prin grija domniei și a mitropoliei pe la biserici, școli și mănăstiri.

Faptul că era o carte în limba română, tipărită de români, într-o țară românească, pentru învățătura neamului, a făcut ca nu numai în momentul apariției ei, ci multă vreme după aceea, să aibă o mare căutare în rândul poporului. Prețul unui exemplar a fost în jur de 4 galbeni de aur [1, p. 143].

Concomitent cu *Cartea românească de învățătură*, o altă tipăritură pornea să cutreiere pe teritoriul românesc – *Apostol*, care a apărut în 1683, la București, în epoca lui Șerban Cantacuzino, sub îngrijirea Mitropolitului Teodosie. În istoria culturii românești, perioada domniei lui Șerban e caracterizată, pe tărâm religios, prin triumful grecismului asupra

slavonismului și prin un pas mai departe în procesul de introducere a limbii române în biserică [10, p. 47].

Apostolul cuprinde texte din Faptele Apostolilor și din epistolele Noului Testament citite la Liturghie și la alte slujbe religioase [11, p. 28].

Este o carte cu caracter religios, în

limba română, cu caractere chirilice, tradusă după un *Apostol* grecesc. Are 5 foi nenumerate și 200 numerotate. Textul tiparului este negru și roșu, pagina încadrată având 32 de rânduri.

Apostolul este împodobit cu frontispicii, inițiale ornate, gravurile ocupând o pagină întreagă. Foaia de titlu a cărții este o adevărată dovadă a măiestriei tipografului Ieromonah Damaschin Gherbest care și-a lăsat inițialele Д. Г.

Cadrul foi de titlu reprezintă o arcadă înzestrată cu elemente vegetale, scene biblice, medalioane cu chipuri. În partea inferioară a cadrului este înfățișată scena biblică ADORMIREA MAICII DOMNULUI: în centrul imagii, Maica Domnului, întinsă pe patul mortuar, aureolată, cu mâinile strânse la piept, zăcând fără suflare. Alături, Iisus Hristos, în picioare și cuprins în nimbul luminii, întors către capul mamei sale, ține pe brațul drept un prunc înfășat, închipuind sufletul Maicii. De pe o parte și alta a catafalcului stau apostolii, unul dintre ei fiind cu o cadelniță în mână (cădește), altul aplecându-se ușor la picioarele ei, cuprinde cu mâinile patul [8, p. 140-141].

Gravura foi de titlu reprezintă, lateral, lângă coloane, 2 apostoli în postura întreagă. În partea dreaptă este Apostolul Petru, aureolat, cu inițialele, ținând

AP. PETRU

AP. PAVEL

ADORMIREA MAICII DOMNULUI

în mâna dreaptă o cheie, iar în mâna stângă o carte. Cheia este un instrument simbolic ce caracterizează puterea de legare și dezlegare a celui ce o poartă. În spațiul religios, această putere spirituală i-a fost conferită Apostolului Petru. În popor, el este considerat „păzitorul porților cerului”, considerându-se că la el sunt cheile [12, p. 92-93]. La picioarele lui este o inscripție cu caractere chirilice KAMEHBEPЫ, iar sub litere este arătată scena cu martiriul apostolului răstignit pe o cruce cu capul în jos.

În partea dreaptă a cadrului, e înfățișat Apostolul Pavel, aureolat, ținând în mâna dreaptă o sabie, iar în stânga o carte. Sabia semnifică puterea tăioasă a cuvântului lui Dumnezeu, pedeapsa divină [13, p. 374]. Sub inscripție este ilustrată scena mortuară a apostolului Pavel ce a îndurat martiriul la Roma, la puțin timp după Petru. Fiind cetățean roman, el a fost decapitat cu spada, pe drumul spre Ostia [14, p. 209].

Pe verso foi de titlu se află Stema Țării Românești. Aceasta reprezintă pajura bicefală (vultur imperial cu două capuri) ce ține în gheare spada (dreapta) și buzdugan (stânga) – aceasta este stema familiei Cantacuzino. Coroana imperială domină întreaga gravură care evocă tăria, puterea și izbânda domniei lui Șerban Cantacuzino asupra dușmanilor [15, p. 42]. În mijlocul imaginii se află corbul cu o cruce în cioc, la dreapta este desenat un soare, iar la stânga o semilună, ambele reprezentate ca figuri umane (ochi, nas, gură). Stema e însoțită de inițialele domnești și 8 versuri:

*„Versuri 8 asupra Stemelor Luminatului și Înnălțatului Domnu
Io Serbanu C. B. Voevod.*

*Filosofii toți numescu pre Gripsoru împăratu
Iară corbulu zicu a fi Hrănitoriu de Proroci.
Acește amândoi cunună pre Domnulu Șerbanu Voevodă,
Arătându și nemurile, despre ce viță să trage,
Despre tată Gripsorulu, Nemulu celu împărătescu,
Iară corbulu despre mumă, Odrăslire ce Domnească.
Rugăm dară pre Dumnezeu ca pre-acest Domnu luminat
Să-l păzescă totu cu pace, cu Domnie fericită.” [16, p. 260]*

Următoarele 2 pagini conțin cuvântul de introducere al domnitorului, iar o frumoasă gravură, pe toată pagina, cu semnătura și inițialele Ieromonahului Damaschin Gherbest, îl reprezintă pe Evanghelistul Luca. Aureolat, evanghelistul poartă barbă și părul în plete, fiind îmbrăcat cu tunică și mantie, desculț [8, p. 50]. În mâna dreaptă ține o carte deschisă, un glob și o pană. Alături este simbolul evanghelistului, taurul, cu capul ridicat spre el. În

.....

imagine mai sunt reprezentate: un șevalet cu o icoana ce o reprezintă pe Maica Domnului cu pruncul în brațe, o planșetă cu pensule, 3 cărți cu legături.

Pe pagina 29 verso o pagină gravată reprezintă pe Apostolul Petru cu cheia în mâini, urmat de apostolul Pavel ce ține în mână o piatră cu un pasaj din Biblie și încă 3 apostoli cu o panglică în mâini. În partea de sus a gravurii e ilustrat printre nori Iisus Hristos.

Un loc important în descrierea și particularizarea cărților îl au însemnările identificate pe paginile exemplarelor cercetate, însemnări anonime sau iscălite, care au o semnificație aparte în înțelegerea vieții comunităților care au deținut aceste bunuri culturale și de patrimoniu. Ele reprezintă mărturii cu o semnificație aparte, care fixează ecouri ale unor evenimente cu rezonanțe complexe în viața comunității sau în viața particulară a posesorilor sau utilizatorilor. De pe paginile 3-12 ale *Apostolului*, aflăm detalii despre posesorii cărții, circulația ei și că blestemat va fi cel ce va îndrăzni să ia cartea: „Să (să) știe acesta și dumnezeescu Apostol este a lui priotu(lui) ot sat Înghimposa, cumpărat din puterea lui și cini s-ar ispiti a-l înstreina de la mâna lui să fie proklet” [17, p. 53].

La mai mult de trei secole de la apariție, *Cartea românească de învățătură* (370 ani) și *Apostol* (330 ani) continuă să impresioneze prin unicitatea lor, bogăția și frumusețea limbii. Păstrate cu grijă în fondul sectorului, ele depun o prețioasă mărturie despre credința și statornicia înaintașilor noștri.

Glosar [18]:

Apostol – carte de ritual creștin, care cuprinde Faptele Apostolilor și texte din epistolele Noului Testament citite la liturghie, precum și alte slujbe.

Arhiereu – nume generic pentru gradele superioare ale clerului ortodox (episcop, arhiepiscop, mitropolit) care derivă din treapta de episcop. Persoană care are unul dintre aceste grade.

Cadelniță – vas de metal, atârnat de 3 lăncișoare, în care se arde tămâie la slujbele religioase sau la diferite ritualuri. (A cădelnița – a tămâia, a mișca cădelnița afumând cu tămâie).

Cazanie – 1. predică prin care se explică un pasaj din evanghelie. 2. carte religioasă care cuprinde predici sau meditații în care se comentează lecturile evanghelice duminicale.

Evanghelie – fiecare dintre primele patru cărți ale Noului Testament din Biblie, care relatează viața, învățătura, patimile, răstignirea și învierea lui Iisus Hristos, redactate, cu mici diferențe, de către evangheliști.

Evanghelist – fiecare dintre cei patru autori ai câte unei evanghelii: Matei, Marcu, Luca, Ioan, grupul celor patru autori ai evangheliilor din Noul Testament.

.....

Frontispiciu – 1. partea superioară a fațadei principale a unui edificiu, monument. 2. prima pagină a unei cărți, care conține titlul, numele autorului, anul apariției, gravuri simbolizând cuprinsul lucrării.

Gravură – gen al graficii în care imaginea este obținută prin reproducerea după o placă pe a cărei suprafață a fost trasat sau gravat desenul în relief sau în adâncime. 2. imagine realizată prin tehnica gravurii; stampă.

Hagiografie – 1. ramură a teologiei care se ocupă de viețile sfinților. 2. scriere despre lucruri sfinte.

Hirotonisi – a acorda darul slujirii preoțești în una din cele trei trepte (la ortodocși): diacon, preot, episcop, prin rostirea unei rugăciuni speciale în cadrul Sfintei Liturghii (Hirotoniț – ridicat la treapta de preoție).

Letrine – inițială, de obicei ornamentală, de înălțimea câtorva rânduri, cu care începe un capitol sau un paragraf; literele majuscule imprimare la dicționare pe fiecare pagină deasupra coloanelor, spre a ușura căutarea cuvântului dorit.

Liturghie – partea principală a slujbei, oficiată de preot în bisericile de parohie, duminică și în timpul sărbătorilor religioase, iar în mănăstiri zilnic, ce constă în aducerea, sfințirea și distribuirea jertfei nesângeroase, pâinea și vinul, care devin trupul și sângele Domnului, Sfânta Împărtășanie.

Mitropolit – rang înalt în ierarhia Bisericii Ortodoxe, inferior patriarhului și superior episcopului. Persoană care deține acest rang.

Pericopă – pasaj, fragment din Biblie (Evanghelie) care cuprinde o relatare sau parabolă și care se citește în cadrul unei slujbe religioase.

Raclă – sicriu în care se păstrează moaștele sfinților, coșciug.

Stema – semn convențional distinctiv, caracteristic și simbolic unei țări, unui oraș, unei dinastii, al unei familii nobile, al unei organizații, emblemă, blazon.

Șevalet – suport de lemn, pe care pictorul fixează cartonul, pânza sau planșa când lucrează.

Xilogravură – 1. totalitatea procedurilor necesare producerii formei de tipar pentru xilografie; formă de tipar obișnuită printr-un astfel de procedeu. 2. clișeu gravat în lemn, stampă executată cu un astfel de clișeu. 3. procedeu de gravură care constă din săparea unui desen pe o placă de lemn și imprimarea pe hârtie.

Referințe bibliografice:

1. DUDAȘ, Florian. *Vechi cărți românești călătore.* București: Sport-Turism, 1987. 239 p.
2. CARTOJAN, Nicolae. *Istoria literaturii române vechi.* București: Minerva, 1980. 589 p.

3. *Enciclopedia ortodoxiei românești*. București: Ed. Inst. Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2010. 160 p.
4. ONU, Liviu. Observații cu privire la contribuția lui Varlaam la dezvoltarea limbii române literare. In: *De la Varlaam la Sadoveanu: studii despre limba și studiul scriitorilor*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958. 483 p.
5. TOMESCU, Mircea. *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*. București: Ed. Științifică, 1968. 215 p.
6. STĂVILĂ, Tudor. *Icoana basarabeană din sec. XIX*. Chișinău: Arc, 2011. 190 p.
7. TATAY, Anca Elisabeta. *Din istoria și arta cărții românești vechi: Gravura de la Buda; 1780-1830*. Cluj-Napoca: Mega, 2011. 500 p.
8. ȘTEFĂNESCU, Ion D. *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*. București: Meridiane, 1973. 269 p.
9. TATAY, Anca Elisabeta. *Xilogravura de la Sibiu (sfârșitul secolului al XVIII-lea – înc. sec. al XIX-lea)*. Alba Iulia: Altip, 2007. 132 p.
10. IONNIȚIU, Nicolae Th. *Istoria editurii românești*. București: Cartea Românească, 1943. 254 p.
11. STOIAN, Ion M. *Dicționar religios: Termeni religioși, credințe populare și nume proprii*. București: Garamound, 1994. 294 p.
12. HANS Biedermann. *Dicționar de simboluri*. Vol. I. București: Saeculum I.O., 2002. 288 p.
13. HANS Biedermann. *Dicționar de simboluri*. Vol. II. București: Saeculum I.O., 2002. 256 p.
14. FOUILLOUX, Danielle și al. *Dicționar cultural al Bibliei*. Ed. a 2-a. București: Nemira, 2006. 361 p.
15. MISCHEVCA, Vlad și Ion NEGREI. *Simbolurile Țării Moldovei: O istorie a steagurilor pe parcursul secolelor XV-XX*. Ed. a 2-a. Chișinău, 2010. 142 p.
16. BIANU, Ioan și Nerva HODOȘ. *Bibliografia românească veche (1580-1830)*. T. 1. 1508-1716. București: Editura Socec, 1903. 572 p.
17. CERETEU, Igor. *Cartea românească veche și modernă în fondurile din Chișinău. Catalog*. Iași: TipoMoldova, 2011. 445 p.
18. *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române (DEXI)*. Chișinău: Arc, 2007. 2240p.

UNELE ASPECTE ALE SCHIMBULUI DE PERIODICE ȘTIINȚIFICE CU ȚĂRI DIN VEST

RODICA COSTAȘ, LUCIA ARNAUT

BȘC „Andrei Lupan”

Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei întreține relații de schimb internațional de publicații cu 187 parteneri din 30 de țări ale lumii. Cota de bază și cea mai valoroasă a documentelor primite o alcătuiesc periodicele științifice – 494 titluri (conform ultimei actualizări din mai 2013). Titlurile intrate în fondurile Bibliotecii sunt analizate din punct de vedere al repartizării după tematică și limbă, evidențiindu-se schimbul cu România. Totodată este analizată echivalența dintre titlurile expediate și primite după diverse criterii.

Cuvinte-cheie: schimb internațional, parteneri, periodice științifice, repartizare după tematică și limbi, echivalență

The Central Scientific Library “Andrei Lupan” of the Academy of Sciences of Moldova maintains relations of international exchange of publications with 187 partners from 30 countries of the world. Scientific periodicals with a total of 494 titles (according to the last update of May, 2013) are the main and most valuable share of the received documents. The acquired titles are analyzed from the point of view of their distribution in accordance with their thematic and language of publication by emphasizing the efficient exchange of publications with Romania. At the same time, there is analyzed the equivalence between the sent and received titles according different criteria.

Keywords: international exchange, partners, scientific periodicals, thematic and language distribution, equivalence.

În condițiile dezvoltării societății informaționale și a cunoașterii una dintre problemele primordiale constă în formarea unui spațiu informațional internațional, orientat spre asigurarea accesului liber la informații pentru masele largi de utilizatori. Un rol deosebit în acest spațiu îl joacă informația științifică, care este un catalizator al dezvoltării societății în toate domeniile de activitate. În acest context, în Republica Moldova o contribuție semnificativă la dezvoltarea spațiului informațional științific o are Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei (BȘC „Andrei Lupan” a AȘM), care a acumulat o experiență bogată în realizarea schimbului de publicații științifice cu partenerii din domeniile corespunzătoare de peste hotare.

BȘC „Andrei Lupan” a AȘM a inițiat schimbul de publicații în anii 1964–1965 cu un număr total de 70 de parteneri. An de an, datorită acestei noi

activități Biblioteca s-a făcut tot mai cunoscută pe toate meridianele globului, câștigând prestigiul unui partener serios și de valoare, care propagă prin publicațiile oferite limba, cultura și rezultatele științifice ale țării [1].

În prezent BȘC „Andrei Lupan” a AȘM întreține relații de schimb internațional de publicații cu 187 parteneri din 30 de țări ale lumii, inclusiv: 18 academii, 123 universități, instituții și centre științifice, 14 muzee, 9 redacții și 23 de alte organizații.

Cota de bază și cea mai de valoare a documentelor primite de către bibliotecă prin schimb o alcătuiesc periodicele științifice – 494 titluri. Se știe că schimbul de publicații poate fi considerat avantajos în cazul în care satisface ambele părți și atunci când publicațiile sunt expediate și respectiv recepționate cu regularitate. Astfel, în adresa partenerilor se expediază 24 titluri de periodice (Tabelul 1), editate de Academia de Științe a Moldovei.

Tabelul 1. Periodice editate de AȘM și expediate partenerilor din Vest de către BȘC „Andrei Lupan” a AȘM

Nr.	Titlu revistă	Număr de exemplare expediate
1.	Akados. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă	37
2.	Arta. Arte Audiovizuale	14
3.	Arta. Arte Vizuale	14
4.	BiblioScientia	30
5.	Buletin de Lingvistică	21
6.	Buletinul AȘM. Matematica	65
7.	Buletinul AȘM. Științe Medicale	5
8.	Buletinul AȘM. Științele Vieții	46
9.	Buletinul Institutului de Geologie și Seismologie	21
10.	Chemistry Journal of Moldova	41
11.	Computer Science Journal of Moldova	66
12.	Economie și Sociologie	3
13.	Fizica și Tehnologiile Moderne	23
14.	Metaliteratura	22
15.	Moldavian Journal of the Physical Sciences	39

16.	Philologia	34
17.	Revista Arheologică. Serie Nouă	28
18.	Revista Botanică	39
19.	Revista de Etnologie și Culturologie	20
20.	Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice	22
21.	Revista de Istorie a Moldovei	28
22.	Revista de Studii și Cercetări Juridice	17
23.	Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale	27
24.	Электронная Обработка Материалов	35

Constatăm că revistele cu text integral în limba engleză au un grad sporit de solicitare din partea partenerilor. Astfel, *Buletinul AȘM. Matematica și Computer Science Journal of Moldova* dețin înfișetatea cu 65 și respectiv 66 exemplare, urmate de *Chemistry Journal of Moldova* cu 41 exemplare și *Moldavian Journal of Physical Sciences* cu 39. Urmează revistele care publică unele articole în limbile engleză, franceză și rusă. Drept exemplu cităm *Buletinul AȘM. Științele Vieții* cu 46 exemplare, *Revista Botanică* cu 39 exemplare, *Akademos* cu 37 exemplare, *Электронная Обработка Материалов* cu 35 exemplare, *BiblioScientia* cu 30 etc.

Analiza celor 494 titluri intrate în colecțiile Bibliotecii conform țărilor de origine, ne permite să evidențiem 2 grupuri:

1. **Peste 10 titluri (423 titluri sau 85,6%) din numărul total de reviste primite.** Pe primul loc se situează România cu 252 titluri (51,0% din numărul total de titluri), urmată de Polonia cu 50 titluri (10,1%), Bulgaria – 34 titluri (6,9%), SUA – 29 titluri (5,9%), Italia și Japonia cu câte 16 titluri fiecare (3,2%), Germania cu 14 titluri (2,8%) și Serbia cu 12 titluri (2,4%);
2. **De la 1 la 10 titluri (71 titluri sau 14,4%) din numărul total de reviste primite.** Evidențiem: Austria cu 9 titluri de periodice, Macedonia – 7, Ungaria – 7, Franța – 6, Marea Britanie – 5, Slovenia – 5, Finlanda – 5, Spania – 4, Croația – 3, Argentina, Australia, Canada, Cehia, Elveția, India și Venezuela câte 2 titluri fiecare, iar Belgia, Bosnia și Herțegovina, Brazilia, Iran, Mexic și Norvegia – câte 1 titlu fiecare.

Un criteriu important de clasificare a revistelor științifice primite ar fi distribuirea după conținut (Figura 1) și după limba de publicare (Figura 2).

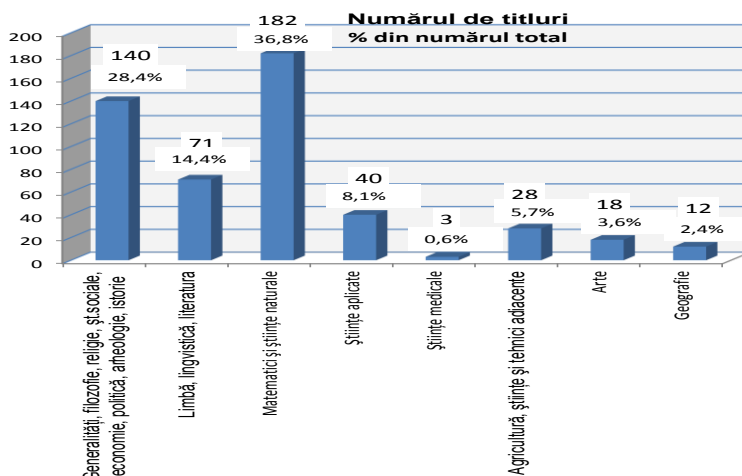

Figura 1. Repartizarea revistelor primite după conținut

Datele din figura 1 relevă că cel mai reprezentativ este domeniul *Matematici și Științe ale Naturii* – 182 titluri (36,8 % din numărul total de titluri), ceea ce se datorează printre altele, expedierii de către BȘC a 4 titluri de reviste cu text integral în limba engleză (*Buletinul AȘM. Matematica, Computer Science Journal of Moldova, Chemistry Journal of Moldova, Moldavian Journal of the Physical Sciences*).

Pe următoarele locuri se situează revistele din domeniul *Generalități, filozofie, religie, științe sociale, economie, politică, arheologie, istorie* – 140 titluri (28,4%), urmate de domeniul *Limbă, lingvistică, literatură* – 71 titluri (14,4%).

Repartizarea după limbi	Numărul de titluri
Română	170
Engleză	214
Franceză	28
Germană	21
Alte	61

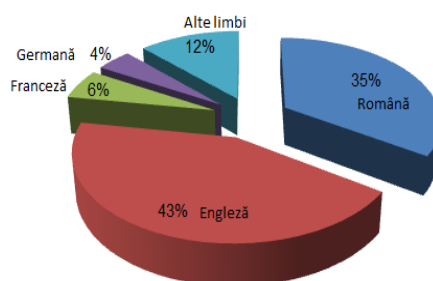

Figura 2. Repartizarea revistelor primite după limbi

Analizând datele din figura 2 constatăm că revistele în limba engleză ocupă un rol prioritar (214 titluri sau 43% din toate titlurile primite), totodată se atestă și un număr impunător de titluri în limba română (170 titluri sau

35%), ce se datorează schimbului activ cu partenerii din România, care deține rolul de lider în cadrul schimbului internațional de publicații. Astfel, menționăm 45 parteneri din diverse orașe ale României (24% din numărul total de 187 parteneri): 4 academii, 35 universități, instituții și centre științifice, 3 muzee și alte 3 organizații.

Printre cei mai activi parteneri este Biblioteca Academiei Române, care ne expediază 58 titluri de periodice (23% din numărul total de 252 titluri primite din România), urmată de Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București cu 34 titluri (13,5%), Biblioteca Universității din Oradea cu 29 titluri (11,5%), Biblioteca Universității din Craiova cu 28 titluri (11,2%), Biblioteca Națională a României cu 25 titluri (10%) etc.

Repartizarea periodicelor din România **după conținut** este reflectată în Tabelul 2, iar **după limbi** – în Figura 3.

Tabelul 2. Repartizarea revistelor științifice primite din România după conținut

Domenii ale științei	Cota	Număr de titluri	%
Generalități, filozofie, religie, șt. sociale, economie, politică, arheologie, istorie	001, 1, 2, 3, 9, 902-908, 94	84	33,4
Limbă, lingvistică, literatură	8	53	21,0
Matematici și științe ale naturii	5 - 59	50	19,8
Științe aplicate	6, 62, 69	23	9,1
Științe medicale	61	1	0,4
Agricultură, științe și tehnici adiacente	63	19	7,5
Geografie	91	9	3,6
Arte	7	13	5,2

Constatăm că 62 titluri (24,6%) și respectiv 19 titluri (7,6%) din revistele primite din România sunt în limba engleză și franceză, acestea referindu-se la domeniul științelor exacte, dar și la domeniul de științe socio-umane, cum ar fi: *Annals of the University of Craiova. Philology-English*, *Annals of the University of Petrosani. Economics*, *DICE. Diversite et identite culturelle en Europe*, *International Journal of Education and Psychology in the Community*, *JoLIE. Journal of Linguistic and Intercultural Education*, *Musicology Papers*, *Revue Roumaine de Linguistique*, *Romanian Journal of Sociology*, *Word and Text* etc.

Repartizarea după limbi	Numărul de titluri
Română	170
Engleză	62
Franceză	19
Germană	1

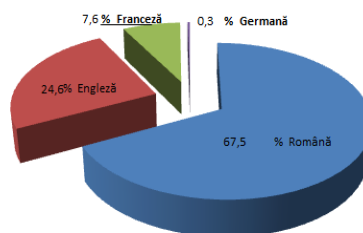

Figura 3. Repartizarea publicațiilor periodice din România după limbi

În aceeași ordine de idei menționăm că, în conformitate cu Hotărârea Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare al Academiei de Științe a Moldovei „Despre aprobarea Regulamentului cu privire la evaluarea și clasificarea revistelor științifice” nr. 212 din 06.11.2008, institutele științifice ale AȘM ne solicită anual liste ale periodicelor primite de la partenerii din Vest în schimbul revistelor științifice editate de Academia de Științe a Moldovei. Prin aceasta se urmărește sporirea calității conținutului revistelor științifice și stimularea integrării acestora în circuitul științific internațional.

Asemenea liste au fost elaborate de BȘC „Andrei Lupan”, fiind anual actualizate. Astfel, periodicile primite de la partenerii din Vest în schimbul revistelor științifice editate de Academia de Științe a Moldovei sunt analizate după 2 criterii:

- Numărul de titluri de reviste științifice primite în schimbul unui singur titlu de revistă editat de AȘM (Tabelul 3);
- Numărul de titluri de reviste științifice primite în schimbul a 2 sau 3 titluri de reviste editate de AȘM (Tabelul 4).

Tabelul 3. Numărul de titluri de reviste științifice primite în schimbul unui singur titlu de revistă editat de AȘM

Nr.	Titlu revistă	Cantitate de exemplare expediate partenerilor	Număr de titluri, primite în schimb
1.	Akademos. Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă	37	41
2.	BiblioScientia	30	21
3.	Buletinul AȘM. Științe Medicale	5	5
4.	Buletinul AȘM. Științele Vieții	46	95
5.	Buletinul Institutului de Geologie și	21	21

	Seismologie		
6.	Chemistry Journal of Moldova	41	30
7.	Economie și Sociologie	3	13
8.	Revista Arheologică. Serie Nouă	28	31
9.	Revista Botanică	39	50
10.	Revista de Etnologie și Culturologie	20	25
11.	Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice	22	51
12.	Revista de Istorie a Moldovei	28	43
13.	Электронная обработка материалов	35	35

Datele din Tabelul 3 ne permit să evidențiem 95 titluri de reviste, primite în schimbul a 46 exemplare ale revistei *Buletinul AȘM. Științele Vieții*, revista incorporând mai multe domenii, cum ar fi: zoologie, fiziologie și sanocreatologie, ecologie și geografie, genetica și fiziologia plantelor, microbiologie și biotehnologie. Același lucru se referă și la *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*, în schimbul a 22 exemplare primindu-se 51 titluri etc.

Analizând Tabelul 4, observăm că în schimbul a 77 exemplare ale revistelor *Buletin de Lingvistică, Metaliteratura* și *Philologia*, care fac parte din domeniu 8, sunt primite 84 titluri de periodice din același domeniu. Prevalază revistele din domeniul *Matematică*, unde în schimbul a două titluri de reviste (65 și respectiv 66 exemplare) se primesc 94 titluri de periodice.

Tabelul 4. Numărul de titluri de reviste științifice primite în schimbul a 2 sau 3 titluri de reviste editate de AȘM

Nr.	Titlu revistă	Cantitate de exemplare expediate partenerilor	Număr de titluri, primite în schimb
1.	Arta. Arte Audiovizuale	14	22
2.	Arta. Arte Vizuale	14	
3.	Buletin de Lingvistică	21	84
4.	Metaliteratura	22	
5.	Philologia	34	
6.	Buletinul AȘM. Matematica	65	94

7.	Computer Science J. of Moldova	66	
8.	Fizica și Tehnologiile Moderne	23	52
9.	Moldavian Journal of the Phys. Sc.	39	
10.	Revista de Studii și Cerc. Juridice	17	31
11.	Revista Moldovenească de drept	35	

Este de menționat faptul că un șir de periodice primite prin schimb au o tematica generală și cuprind fie o gamă largă de subiecte ale instituției care le expediază, fie tematica lor corespunde mai multor titluri de periodice ale Academiei de Științe a Moldovei (Tabelul 5).

Este vorba, mai ales, de periodice editate de Academii de Științe și, corespunzător, le pot fi expediate toate cele 24 titluri de periodice editate de AȘM. Acestea sunt:

- Academia. The Magazine of the Polish Academy of Sciences (Polonia);
- Analele Academiei Române. Ser. A V-a (România);
- Comptes rendus de l'Academie Bulgare des Sciences (Bulgaria);
- Letopis Slovenske Akademije Znanosti in Umetnosti (Slovenia);
- ProAcademia (Finlanda);
- Proceedings of the Academy of Natural Sciences of Philadelphia (SUA);
- Proceedings of the Romanian Academy. Series A, B (România);
- Годишњак (Serbia);
- Летопис на Македонската Академија (Macedonia), ș. a.

În cel de-al doilea caz, se evidențiază aspectul când un titlu din Vest încorporează tematica a două sau trei titluri din periodicele AȘM (Tabelul 5).

Tabelul 5. Titluri de reviste primite prin schimb și reviste publicate de AȘM după criteriu tematic

Nr.	Titlu primit	Titluri AȘM
1.	Annalen der Naturhistorischen Museum in Wien. Ser. B. Botanik, Zoologie (Austria)	1. Buletinul AȘM. Științele Vieții 2. Revista Botanică
2.	Buletinul Științific al Universității „Politehnica” din Timișoara: Matematica-Fizica	1. Buletinul AȘM. Matematica 2. Moldavian Journal of Physical Sciences

3.	Proceedings of the Romanian Academy. Series. B. Chemistry, Life Sciences and Geosciences (Romania)	1. Chemistry Journal of Moldova 2. Buletinul AȘM. Științele Vieții 3. Buletinul Institutului de Geologie și Seismologie
4.	Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologice ale Academiei Române (România)	1. Revista Arheologică 2. Revista de Istorie a Moldovei
5.	Analele Universității Ovidius Constanța. Istorie, Științe Politice (România)	1. Revista de Istorie a Moldovei 2. Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice

În ultimii ani tot mai mulți parteneri își propun ofertele de periodice pe suport electronic sau în variantă online. Aceasta este o tendință globală, care, dezvoltându-se, capătă forma de schimb de documente pe suport electronic sau obținerea dreptului la accesul resurselor informaționale electronice [2].

Astfel, pe lângă publicațiile în format tradițional BȘC „Andrei Lupan” a AȘM își completează colecțiile digitale în urma expedierii de către unii parteneri a publicațiilor lor pe altfel de suport decât cel tradițional. Drept exemplu ar putea servi Biblioteca Centrală a Universității „Transilvania” din Brașov, care expediază Buletinele Universității pe suport CD-ROM, iar un șir de reviste primite anterior de la unii parteneri în format tradițional, în prezent pot fi accesate online. Este vorba despre:

1. University of California publications in entomology (USA);
2. University of California publications in geological sciences (USA);
3. University of California publications in linguistics (USA);
4. University of California publications in zoology (USA)
<http://repositories.cdlib.org/ucpress/>;
5. University of California publications in botany (USA)
<http://ucjeps.berkeley.edu/constancea/>;
6. Annual Report of the Freshwater Biological Association (England);
7. Freshwater Forum (England);
8. Freshwater Reviews (England);

9. Publications de l'Institut de Recherche Mathématique Avancée (France) <http://hal.archives-ouvertes.fr/IRMA/>;
10. Monographs from the Centre for Scientific Literature (Helsinki, Finland) <http://www.tsv.fi/ecpub/>;
11. Telopea: a journal of plant systematic <http://plantnet.rbgsyd.nsw.gov.au/Telopea/index.php> or <http://ojs-prod.library.usyd.edu.au/index.php/TEL/>;
12. Memoir of the Museum Victoria (Australia) <http://www.biodiversitylibrary.org/>

În concluzie, menționăm că schimbul internațional de publicații este un izvor important de completare a colecțiilor BȘC „Andrei Lupan” a AȘM cu documente de peste hotare, iar prin organizarea corectă a schimbului de publicații și prin funcționarea lui eficientă, vom continua să menținem și să dezvoltăm relațiile cu partenerii de peste hotare, contribuind la îmbogățirea fondului cu publicații din diverse domenii ale cunoașterii umane deosebit de solicitate de beneficiarii bibliotecii. Ca și până în prezent, este necesar să urmărim **calitatea** publicațiilor recepționate prin schimb și nu doar **cantitatea** acestora [3].

Referințe bibliografice:

1. COSTAȘ, Rodica și Lucia ARNAUT. Tradiție, continuitate și tendințe în dezvoltarea schimbului internațional de publicații. *Magazin Bibliologic*. 2010, nr. 1-2, 77-79. ISSN 1857-1476.
2. *Международный книгообмен ЦНБ НАН Беларуси. История и современные тенденции*. Минск: Красико-Принт, 2003. 143 p.
3. COSTAȘ, Rodica. Noi parteneri în relațiile de schimb internațional de publicații la BȘC „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei. *BiblioScientia*. 2010, nr. 3-4, 105-107. ISSN 1857-2278.

ALEXE RĂU – OMUL CUNOAȘTERII

ION ȘPAC

BȘC „Andrei Lupan”

Fiecare ființă omenească are dreptul la noi și noi cunoștințe, însă pe departe nu toți sunt dotați cu darul acumulării acestora. Am cunoscut și mai cunosc și astăzi mulți îndrăgostiți de carte. Și cu toate că internetul, vrând-nevrând, ne joacă festa, ei continuă să-și aline sufletul citind. Dar, din păcate, o bună parte dintre cititori se mulțumesc cu puținul, sunt lipsiți de farmecul analizei celor consultate. Alexe este o excepție, el dezghioacă fiecare cuvânt, insistă să pătrundă în esență, să-i prindă firul filosofic și să-i descopere izvorul, proveniența și nuanțele – procedeu ce-i permite să acumuleze informație proaspătă. Anume aceste calități mi-au atras atenția de la prima întâlnire. Îl cunosc ca specialist în domeniul biblioteconomiei, bibliografiei, bibliologiei de pe când a trecut cu serviciul la Biblioteca Națională.

Mărturisesc cu sinceritate că, din momentul apariției revistei „Magazin bibliologic”, consult o bună parte din scrierile sale: studii, articole, eseuri, dialoguri etc. și de fiecare dată rămân uimit (în sensul bun al cuvântului) de modul prin care el își argumentează gândurile. Am observat că este un setos de cunoștințe. S-a împrietenit de timpuriu cu cartea, ca mai apoi să se lase molipsit și de „boala” scrisului. Aceste două facultăți, prin ceva contradictorii, îl urmăresc și astăzi. Citește și scrie. Scrie și citește! Ba adună, ba difuzează informația acumulată... Care din aceste procese îi este prioritară? Întrebarea pare să fie retorică, însă pe departe nu-i așa, căci interesele și realitatea deseori depind una de alta. Când ești copleșit de farmecul scrisului, pot apărea momente de criză din cauza lipsei informației sau din cauza, că fiind preocupat de clarificarea unor fapte sau detalii, te pomenești împovărat de niște idei, gânduri, care se cer imediat fixate, altfel pot să dispară definitiv. Iar dacă mai ții cont și de firea, spiritul, lirismul autorului, de interesele lui biblioteconomice, poetice, filosofice etc., se crează o situație enigmatică: cum se îmbină și cum conviețuiesc toate aceste nuanțe (interese) și care este firul (baza) ce le unește într-un tot întreg – într-un ALEXE RĂU.

Aici se impune necesitatea de a-l cunoaște mai bine, de la începuturi, cine-i el acest Alexe și de unde se trage? S-a născut la 23 decembrie 1953 într-o familie de țărani din comuna Larga, Briceni. Este un destoinic băștinaș al lui Mihai Cimpoi și Serafim Urecheanu. După școala medie din localitatea de baștină își continuă studiile la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Biblioteconomie și Bibliografie (1975). În calitate de cel mai merituos absolvent a fost numit lector universitar la facultatea respectivă. Peste un an de prelegeri însă trece cu serviciul la Biblioteca Națională (1976). Timp de vreo 15 ani, trecând prin structurile B.N. și cele ale Ministerului Culturii, el contribuie la perfecționarea activității acesteia: participă activ la desfășurarea Festivalului de carte și poezie Eminesciană, la elaborarea și editarea (în calitate de secretar responsabil al Societății „Prietenii cărții” din RSSM) celor trei volume ale „Almanahului bibliofililor din Moldova”, intitulat „Patrimoniu”, la lansarea primei reviste de specialitate din țară „Magazin bibliologic” și a „Calendarului bibliotecarului” („Calendarul Național” de astăzi”) etc. – manifestări care i-au lărgit esențial orizontul în domeniul de specialitate și, concomitent, i-au permis să pătrundă în secretele manageriale. Tot în această perioadă se lasă ademenit de soarta cărții ca izvor de cunoștințe, de soarta bibliotecii, rolul acesteia în societate etc. Anume în aceste împrejurări, în anul 1992, Alexe Rău este numit în funcția de director general al Bibliotecii Naționale a republicii Moldova – funcție care a fost primită cu mare responsabilitate.

În calitate de director, ca rezultat, bănuiesc, al multor căutări și profunde meditații, cugetări, ba chiar și reflecții, ca formă superioară a activității intelectuale, el își mobilizează puterile (posibilitățile, voința și talentul) și le direcționează spre cunoaștere, spre pătrunderea în esența noțiunilor de bibliotecă, carte, scriere etc., a tot ce e legat de instituțiile informaționale, de izvoarele cunoștințelor. Astfel îmi explic eu activitatea lui Alexe Rău în postura de director general. Aproape întreaga lui creație științifică este legată de problemele semnalate. Accentuez, în special, activitatea științifică, întrucât se știe că Alexe încă din școală scrie versuri și, probabil, nu numai versuri. Iar la ora actuală dispune de o operă valoroasă, adunată în vreo 15 volume (?). Să le nominalizăm fără a pretinde la exhaustivitate:

1. Rău, A. *Există și un Dumnezeu al bibliologiei*: (Studii, eseuri, articole, dialoguri alese din volume și din periodice). – Chișinău : Museum, 2000. – 135 p.
2. Rău, A. *Jurnal Parizian*. – Chișinău : Ulysse, 2001. – 96 p.
3. Rău, A. *Ochiul din oglinda paginii*. – Chișinău : Ulysse, 2002. – 184 p.
4. Rău, A. *Magister dixit*. – Chișinău : Museum, 2004. – 199 p.
5. Rău, A. *Pe noi nouă adu-ne*. – Chișinău, 2003. – 128 p.
6. Rău, A. *Dialoguri*. – Chișinău : Museum, 2007. – 121 p.

7. Rău, A. *Fragil și înaripat*. – Timișoara, 2007. – 54 p.
8. Rău, A. *Un fir cu plumb atârnat de un lucru fragil și înaripat*. – Chișinău : Museum, 2007. – 337 p.
9. Rău, A. *Spune ceva* : [Poezii]. – Chișinău : Știința, 1993. – 119 p.
10. Rău, A. *Interferențe etnofolclorice româno-slave în sud-vestul zonei Hotinului* / A. Rău, Sergiu Tabarcea. – Chișinău, 1994. – 65 p.
11. Rău, A. *Nuca lui Nevermore* : [Poezii]. – Timișoara, 2000. – 85 p.
12. Rău, A. *Uniluconul* : [Poezii]. – Chișinău, 1997. – 52 p.
13. Rău, A. *Absența e mai mare ca prezența* : (Poeme din jurnal). – Chișinău : Museum, 2006. – 64 p.
14. Rău, A. *Scrisul ca expresie a conștiinței și cale de cunoaștere a ființării* : Autoref. tezei de doctor în filosofie. – Chișinău, 2009. – 30 p.
15. Rău, A. *La verb vedere* / Alexe Rău ; ed. îngrijită de Raisa Mahu. – Chișinău : Ulysse, 2011. – 110 p.

Solicitanților de informație mai amplă, în special a publicațiilor din presa periodică și din culegeri colective, le sugerăm să mai consulte schițele bibliografice ale protagonistului din „Calendar Național – 2003” (Ch., 2003, p. 294-297) și „Calendar Național – 2008” (Ch., 2008, p. 424-431).

De aici încolo încercăm să ne familiarizăm, doar parțial, cu rezultatele muncii bibliologului, consultând mai multe documente din volumele științifice și de publicistică. Ne vom strădui să evidențiem și să exemplificăm unele (cele mai relevante) pasiuni și intenții ale protagonistului, în vederea depistării și acumulării noilor cunoștințe și transmiterii acestora apropiaților săi (colegilor de serviciu) și tuturor doritorilor, precum și în vederea sporirii potențialului informațional (și educativ) al Bibliotecii Naționale, dar și al sistemului de bibliotecă din țară.

Titlul primului volum din lista de mai sus „Există și un Dumnezeu al bibliologiei” (Ch., 2000), care repetă titlul unui dialog cu prietenul său de specialitate (Nicolae Busuioc), parcă ar pretinde să fie un fel de răspuns la unele din tezele formulate la începutul acestor rânduri. Și totuși, el se deschide cu studiul „Cuvânt despre Aethicus Histricus”, care, la prima vedere, tratează probleme pur politice. Care este realitatea însă? A. Rău până a vorbi la concret despre istoria, cultura, arta poporului, despre carte, bibliotecă, scris, cunoștințe etc., vrea să clarifice anumite lucruri, să pună punctul pe i: Cine suntem noi și de unde ne tragem? Chiar la începutul articolului, scrie următoarele: „Problema dăinuirii, vechimii noastre în spațiul carpato-danubiano-pontic, felului nostru de a fi acolo unde suntem, a fost și mai rămâne încă să fie abordată în mod diferit...” (p. 7). Și el caută adevărul. Consultă presa, citește cărți, studiază folclorul: „Pagini despre sufletul românesc” de Constantin Noica, „Divina Comedie” de Dante Alighieri. Se bazează pe opera episcopului Ioan al Tomisului, pe scrierile lui Ioan

Maxentiu și Dionisie Exiguul, ca, în fine, să aducă mai multe mărturii despre filosoful Aethicus Histricus (sec. al IV-lea, Histria), care a „urmat și niște cursuri academice în școlile înalte ale timpului din Asia Mică, Grecia și din alte părți ale lumii. A fost filosof, explorator, chiar neguțător de aur și pietre scumpe, fapte care l-au și făcut, probabil, să călătorească foarte mult... Despre toate acestea a scris în jurnalul de călătorie numit „Cosmografia lui Aethicus”... Histricus a inventat și un alfabet cunoscut astăzi în lume sub titlul „Alfabetul Aethicus”, alfabet cu litere și denumiri proprii, care... conține elemente locale din cultura geto-dacă, filosoful nostru străromân alcătuindu-l în epoca romanizării Daciei, adică în epoca etnogenezei noastre” (p. 9).

De observat, „Cosmografia lui Aethicus” „conținea date geografice și de altă natură, care pe atunci nu puteau fi găsite în nicio altă lucrare din Grecia sau Roma, cu atât mai mult din alte țări”. În sec. VI-VII, lucrarea devine cunoscută în Spania, în secolul al VIII-lea era folosită în Germania, fiind editată abia în sec. al XIX-lea. La Chișinău, la Biblioteca Națională a ajuns „un exemplar din ediția scoasă de Nestor Vornicescu la Craiova, în 1986, oferit de către Mitropolit, cu autograf, în 1992, când a fost oaspete al acestei instituții” (p. 10).

Apreciind valoarea acestor documente, Alexe Rău notează următoarele: „Pătrunderea acestui text în spațiul basarabean are o importanță și mai mare, pentru că, în condițiile de incertitudine în care ne aflăm, el ar putea să ne ajute, pe de o parte, să ne menținem demnitatea, verticalitatea. Iar pe de altă parte, să aducem un argument în plus celor care încă nu cred sau nu vor să creadă că suntem parte din ginta latină și ne ținem acestui loc de milenii, și, nevrând să creadă, mai pun la cale o rușinoasă votare pentru recunoașterea unei noi limbi, a celei moldovenești” (p. 10).

Pentru cei care nu acceptă concluziile protagonistului nostru și nu împărtășesc decizia Domniei sale de a-și deschide căile spre cercetările problemelor de cultură, știință, filosofie și bibliologie, în special, anume de la originea poporului, de la limba ce o vorbește, se recomandă să consulte măcar o sursă de informații la tema respectivă din perioada comunistă, cum ar fi: «Учёные записки института истории, языка и литературы Молдавского Филиала Академии Наук Союза ССР, Т. IV и V. Серия филологическая». – Кишинёв, 1955. – С. 5-248, în care vor găsi mai multe studii semnate de A. Borș, V. Coroban, N. Corlăteanu, V. Soloviov, I. Varticean, N. Corcinschi, E. Russev, A. Melniciuc ș.a., majoritatea dintre care tratează diverse aspecte lingvistice abordate de protagonistul A. Rău. Confruntarea acestor documente sper să limpezească lucrurile, să potolească „discuțiile” pe marginea limbii moldovenești.

Următorul studiu „Reflecții asupra unei străvechi tipărituri” (p. 11-21) din primul său volum, cercetătorul Alexe Rău îl consacră „Cazaniei lui Varlaam” – lucrare, la expunerea istoriei căreia, autorul se ciocnește de aceleași probleme (originea poporului român-moldovenesc, limba vorbită etc.), pe marginea cărora meditase în studiul precedent. De data aceasta el își concentrează atenția la concluziile publicațiilor din țară care sunt formulate în felul următor: „Cazania lui Varlaam” e prima carte tipărită în limba moldovenească, ba chiar prima tipăritură din Moldova, chipurile, acest fenomen ca și introducerea tiparului ar fi fost imposibile fără susținerea firească a Rusiei și Ucrainei” (p. 12). Anume aceste concluzii șubrede, neargumentate îl mobilizează pe cercetător să studieze cazul. În ultima instanță s-a văzut, că toate erorile au pornit de la traducerea noțiunilor (cuvintelor) slavone „волоски” și «волохом», care au fost redată prin „moldovenească” și „moldovenilor” în loc de „română” și „românilor”, cu atât mai mult că pe foaia de titlu a „Cazaniei...” s-a păstrat subtitlul: „Carte românească de învățătură...”. După aceste detalii și multe alte argumente autorul conchide: „...Varlaam și-a scris „Cazania” în limba română și tot în română a tipărit-o, iar aceasta înseamnă că trebuie să renunțăm la afirmația vehiculată atâta vreme la răsărit de Prut...” (p. 13).

În continuare autorul generalizează în detalii istoria tiparului. Ne vorbește despre apariția în 1508 a tiparului la români, când „...în tipografia întemeiată la Târgoviște, Macarie trage la teasc un „Liturghierul slavon”, urmat de un „Octoih” (1510), un „Tetraevangheliar” (1512) ș.a. (p. 13-14), despre tipografia lui Liubavici, de la Târgoviște, unde în 1547 „Oprea și Petre scoteau ... un „Apostol” destinat Moldovei” (p. 14), despre cărțile în limba română editate de Coresi la tipografia sa din Brașov etc. – fapte ce mărturisesc că „pe de o parte, sporesc rapid numărul cărților, iar, pe de altă parte, ele contribuie la creșterea conștiinței de popor român și la consolidarea unității de neam” (p. 14).

În plan de confirmare, protagonistul revine la „Cazania lui Varlaam”, semnalând că parțial textul acesteia a intrat în „Cazania munteană”, tipărită la 1644, iar mai apoi „ea a fost realizată și la Alba-Iulia, în Transilvania, și la tiparnițele de la Buzău, Râmnicu-Vâlcea, București etc., cunoscând până la începutul secolului al XX-lea 15 ediții” (p. 14). Pentru a garanta o argumentare mai convingătoare, autorul aduce mărturii cu privire la reforma bisericii europene (române), abordând problema deznaționalizării, de revizuire a legislației etc., comentând, în acest sens, și „scrisoarea lui Varlaam către țarul rus” cu privire la traducerea „Cazaniei...” și ajutorul „...primit, chipurile, de Varlaam din partea Rusiei (și a Ucrainei) pentru înființarea tiparului moldovenesc” (p. 16-18). Pe acelaș ton se comentează și

„afirmațiile unor autori că înfățișarea grafică a „Cazaniei...” descinde din estetica Apostolului lui Ivan Fiodorov” (p. 19), care nu par deloc consistente.

În încheiere, autorul își formulează părerile sale cu privire la întrebarea cititorilor: „...ce este pentru noi „Cazania lui Varlaam”? Reproducem doar câteva din ele: „...Varlaam a fost primul care în loc de „rumânesc” a scris „românesc” pentru a sublinia descendența romană. Varlaam a fost printre primii oameni de cultură români care, înarmați cu documentele necesare, au atras atenția la inutilitatea și primejdia susținerii părerii – în multe cazuri interesate – cum că ar fi existat deosebiri principiale între cele trei componente de bază ale poporului român (Moldova, Muntenia și Transilvania)” etc. (p. 20).

Solicitanților de noi documente legate de problemele abordate anterior li se sugerează să consulte și articolele „Gravorul Ilie în lumina adevărului” și „Calendar și Calendare” din culegerea: Rău A. *Ochiul din oglinda paginii*. – Chișinău, 2002. – P. 15-18; P. 41-55, din care, într-un mod cam filosofizat, veți depista noi și noi idei cu privire la „Cazania lui Varlaam”, dar și la gândurile protagonistului izvorâte din setea de carte, din foamea scrisului și din responsabilitatea pentru informația difuzată.

Am insistat să aduc, în cele relatate, cât mai multe detalii (argumente) pentru a sublinia scrupulozitatea autorului, setea lui de adevăr și cunoștințe, și, concomitent, cu intenția de a orienta cititorul spre o lectură nu mai puțin scrupuloasă. Tot aici, cred, se impune necesitatea de a semnala că studiul dat a ajuns la cititor în anul 1990, când Alexe Rău era secretar responsabil al societății „Prietenii cărții” și lucra cu patos la finisarea primului volum al Almanahului bibliofililor din Moldova „Patrimoniu”, unde a și fost publicat studiul comentat („Reflecții asupra unei străvechi tipărituri”).

Nu e greu de observat că în perioada respectivă el colabora deja activ în presa periodică. Elocvent în acest sens pare să fie dialogul lui Ion Ciocanu cu A. Rău intitulat simbolic „Îndărătul vorbelor – fapta”, care, în fond, constituie o analiză meticuloasă a societății de la începuturi și până la ora dialogului” (p. 94-102).

În aceeași lumină se cer a fi consultate și dialogurile „Cartea moldovenească între cărțile lumii” (1986) și „Patrimoniu” – Almanahul bibliofililor din Moldova” (1987) întreținute de doi pasionați ai cărții: Vasile Malanețchi – Alexe Rău. Și dacă primul este o discuție pe marginea Târgului Internațional de Carte de la Moscova, în general și despre ediția a cincea a Expoziției-Târg, în special. Aici se mai cere să accentuăm faptul că locul de bază în acest schimb de păreri îi revine prezenței cărții moldovenești. Următorul dialog este pe marginea unui adevărat succes în activitatea Societății „Prietenii cărții”, al primului volum al Almanahului „Patrimoniu”, care vine să deschidă în fața cititorului nu doar rezultatele obținute prin

elaborarea acestei prime surprize, ci mai mult, poate, pentru a pătrunde în esența de perspectivă a Societății și a cărții, în genere, ca sursă de informație ce duce spre cunoaștere. În continuare lucrurile au evoluat conform prevederilor. Mărturie sunt următoarele două volume: *Patrimoniul: Almanahul bibliofililor din Moldova*. Vol. 2. (Chișinău, 1988), care include circa 50 de studii și articole plasate în capitolele: „De la autor la cititor”, „Manuscrise, vechi tipărituri”, „Clasicii azi”, „Pagini regăsite”, „Cărți și destine” ș.a. Următorul, volumul trei al *Patrimoniului* în întregime este consacrat lui Mihai Eminescu și rolul operei eminesciene în viața culturală, economică, politică etc. a țării.

Impresionează *Dialogul cu Alexe Rău, secretar responsabil al Societății „Prietenii cărții”*, semnat de criticul și istoricul literar Ion Ciocanu, care formulează o sumedenie de întrebări cu privire la activitatea nesatisfăcătoare a Societății „Prietenii Cărții”, care „nu face nimic și că, la o adică, ar putea fi chiar desființată” (p. 94). De observat, discuția în cauză i-a permis protagonistului Alexe Rău să descrie în amănunte activitatea societății și să deseneze proiecte chibzuite pentru viitorul acestei instituții de mare valoare.

Se cer consultate de către cititori și celelalte dialoguri și interviuri, printre care: *Dialog: Gabriela Buruiană – Alexe Rău*, intitulat „Realitatea unui proiect”, în care se aduc primele mărturisiri cu privire la reforma Bibliotecii Naționale; Interviurile: „Un templu al culturii”, realizat de Mihai Morăraș (p. 125-128), „Există și un Dumnezeu al bibliologiei...”, semnat de Nicolae Busuioc ș.a. Titlurile înșirate, de altfel ca și întreaga operă a bibliologului nostru, merită toată atenția cititorului, însă pe acei care doresc să se înrudească cu sufletul lui îi sfătuim să pornească de la lectura conversațiilor dintre N. Busuioc și protagonistul acestor rânduri.

Sper că toată lumea își dă bine seama că Alexe Rău, acceptând postul de director al Bibliotecii Naționale, deja era la curent cu multe din problemele ce-l așteptau. Dar nu cred că măcar cineva din acea lume, în acele zile, își putea imagina viitorul acestei instituții, căci întreaga țară la acea epocă se afla într-o stare de căutare a noilor căi de dezvoltare. Și Biblioteca Națională la finele secolului XX și începutul celui de al XXI-lea îndura aceleași frământări. Elocvent în acest sens este următorul studiu al autorului – „Reforma bibliotecară în Moldova: (Unele aspecte teoretice)” din culegerea consultată. Aici analistul pornește de la tratarea noțiunii de „reformă”, oprindu-se foarte detaliat, în plan teoretic și filosofic, la analiza celor trei faze „...pe care urmează să le traverseze, iminent, procesul de transformare” (p. 22): 1) „Schimbarea la față” [schimbarea înfățișării, aspectului, aceasta însemnând o modificare a felului de a se prezenta și a punctelor de vedere]; 2) Schimbarea formei, aceasta fiind înțeleasă ca mod de existență, de organizare și structurare a elementelor din care se compune un obiect, sistem,

proces; ca structură internă și externă a unui conținut dat; 3) Schimbarea caracterului, prin el subînțelegându-se ansamblul însușirilor esențiale care se manifestă în comportament și în acțiuni, în atitudinea față de mediul înconjurător și față de sine (p. 22-23) – toate, luate împreună, constituind un sumar al măsurilor (acțiunilor) întreprinse pe parcursul anilor în vederea înlăturării reformei bibliotecare, dar, concomitent, și un fel de proiect (program) al reformelor pentru viitor. În urma celor spuse este logic să constatăm că autorul, în procesul de lucru (de căutare și depistare, de analize și studiere a materialului relevant), a demonstrat o scrupulozitate și conștiinciozitate de invidiat – fapt ce i-a permis să ajungă la o concluzie, poate, nu atât de satisfăcătoare, dar obiectivă și curajoasă: „Noi am trecut prin schimbarea la față, adică ne-am schimbat felul de a ne prezenta punctele de vedere, viziunile. De asemenea, am reușit să ne schimbăm forma. Caracterul însă nu am reușit să ni-l schimbăm îndeajuns. Există chiar o disonanță, o discordanță dintre forma noastră și caracterul nostru” (p. 31).

O mică paranteză. Pentru ca cititorul să nu creadă că reforma bibliotecară, despre care vorbeam anterior, a izvorât așa, din senin, pe neprinsă veste, este bine să-l informăm că autorul nostru, chiar până a deveni director și, mai ales, deja în anii de directorie, trăia cu ideile (problemele) de organizare, mai corect, de îmbunătățire organizatorică a activității B.N. Era în permanentă căutare, studia publicațiile de specialitate din țară și de peste hotare, intenționând să implementeze tot ce e mai bun. Anume în acești ani Alexe Rău este preocupat de studierea problemelor managementului în plan teoretic, filosofic, dar și practic. În special, meditează asupra managementului de bibliotecă, neocolind, desigur, nici pentru un minut biblioteca de activitatea căreia îi purta răspunderea. De altfel, vorbind despre teoria odoblejeană, el spune: „ne-a și determinat s-o alegem drept punct de plecare atunci când, demarând reorganizarea Bibliotecii Naționale a Moldovei, am purces la elaborarea unei structuri noi și a unui model nou de dirijare a acesteia” (p. 35). De fapt, din aceleași idei a luat naștere și practica de organizare a conferințelor (simpozioanelor) anuale „Anul bibliologic”, în cadrul cărora se luau în discuție (se analizau) cele mai actuale aspecte ale activității B.N., pe prim plan plasându-se cele ale reformei bibliotecare – practică respectată și astăzi.

Pentru a aprofunda cele relatate în aliniatul precedent, se impune necesitatea de a nominaliza doar câteva studii, scrise pe parcursul vremii și plasate în volumul consultat („Există și un Dumnezeu al bibliologiei”). Printre acestea se înscriu: „Clasic și modern în managementul de bibliotecă: modelul cibernetic” (p. 33-40), „Psihologia managementului de bibliotecă: (Studiu istorico-aplicativ)” (p. 41-51), „Schimbarea la față a bibliotecilor basarabene sau Anul bibliologic 1991” (p. 52-58), „Anul bibliologic 1992”

(p. 59-64) etc. – documente fără care este imposibil să-ți închipui propășirea Bibliotecii Naționale a Moldovei, dar și a biblioteconomiei basarabene în genere. Îndrăznesc să îndemn toată lumea legată prin ceva de biblioteconomie, bibliografie, bibliologie și, în special, pe managerii bibliotecilor științifice și universitare să revină, să recitească studiile nominalizate (și nu numai) de câte ori vor apela la problemele de management sau la practica de implementare a unor metodologii europene, căci ele, aceste studii, constituie un sumar al tuturor cercetărilor și realizărilor prin care a trecut (și mai trece) protagonistul nostru în anii de reforme a B.N. Cu alte cuvinte, întreaga sa operă științifică și publicistică constituie o adevărată școală de organizare și reformare a bibliotecii basarabene.

Noua carte, care se cere consultată, „Jurnal Parizian” (Ch., 2001), vine să confirme tăria morală și siguranța celor semnalate anterior. Autorul originalei ediții, pe parcursul celor zece ani și mai bine de activitate la B.N., până a deveni director, concomitent cu grijile de zi cu zi, se lasă ușor influențat de managementul Bibliotecilor Naționale bucureștene și a celei pariziene. Ca rezultat, în 1999 câștigă concursul organizat de Alianța Franceză din Chișinău și, bucurându-se de bursa acordată de Ministerul Culturii din Franța, își face stagiul la Paris. Evenimentul, se vede, a fost apreciat de stagiarul nostru la gradul cel mai înalt, luând decizia să noteze fiecare pas întreprins pe străzile și împrejurimile Parisului, prin coridoarele și cabinetele Bibliotecii Naționale a Franței și, desigur, să caracterizeze zeci și zeci de diverse personalități din colectivul de peste 3000 de salariați.

Când citești notițele celor 29 de zile (1-29 noiembrie 1999), cât a durat stagiunea, îți vine greu să-ți imaginezi atmosfera de lucru și cum el, basarabeanul Alexe Rău, se descurca în situația neobișnuită în care căzuse. În fiecare zi vizita noi și noi structuri ale Bibliotecii Naționale Franceze (și nu doar), contacta cu diverse personalități–specialiști biblioteconomi, bibliologi, care povesteau despre funcțiile colaboratorilor structurii respective, dar totodată, nu rareori, se interesau și ei de starea de lucruri din Biblioteca Națională a Moldovei. Citești și permanent te prinzi cu gândul la modul de acumulare a informației. Care era tehnica, aparatura ce o avea la dispoziție? Cine avea grijă de înregistrarea informației? etc. Da! Ar fi bine să le cunoaștem pe toate, însă valoarea se apreciază nu atât prin ceea cum s-a acumulat informația, cât prin calitatea și cantitatea ce ni s-a pus la îndemână. Or el, Alexe Rău, prin al său „Jurnal Parizian”, ne-a familiarizat cu amănunte și detalii de mare preț din istoria și activitatea, poate, a celei mai performante Bibliotecii Naționale.

Au trecut peste zece ani de la apariția „Jurnalului...”, însă, cred eu, actualitatea materialului de informare și de documentare rămâne neștirbită. Deci cartea se cere citită și astăzi. Îndemnul acesta la lectură ar cere, parcă, și

niște argumente concrete, extrase din schițele celor 29 de zile petrecute de stagiarul nostru la Paris, care l-ar convinge pe potențialul cititor să consulte documentele cu pricina. Dar, nefiind sigur în valabilitatea documentelor selectate, ne vom limita doar la niște sfaturi. Pentru doritorii de a se familiariza, să zicem, cu istoria Bibliotecii Naționale Franceze, cu structura acesteia sau cu potențialul ei informativ etc., recomandăm să consulte, în primul rând, schița din 6 noiembrie (p. 18-26). Iar pentru solicitanții de a pătrunde în esența managerială a Bibliotecii Naționale, de felul și structurile care se ocupă de planificare sau de dările de seamă (rapoarte), mai concret: misiunile de comunicare internă și comunicare instituțională, probleme de automatizare, achiziții etc. sper să le fie de real folos textele din 9–10 noiembrie (p. 39-47), din 12–13 noiembrie (p. 50-54), cât și multe din celelalte materiale.

„OCHIUL DIN OGLINDA PAGINII” (Ch., 2002) este următorul volum de studii și articole biblioteconomice, bibliografice, bibliologice, filosofice, dar și istorice al protagonistului Alexe Rău și acest volum visează să ajungă în mâinile (dar și-n sufletul) bibliotecarilor, și, în special, al managerilor bibliotecilor științifice și universitare, să fie consultat, apreciat, iar ideile relevante să fie implementate în practica instituțiilor corespunzătoare.

De la bun început, în mica sa prefață „Ziua sfinților dintre cărți”, autorul, bazându-se pe spusele academicianului Dmitrii Lihaciov, mărturisește „...că singurii oameni sfinți ce au mai rămas în societatea contemporană sunt bibliotecarii și arhivarii. Imaginea ce ți-o trezește acest gând este una ambiguă, cu niște oameni dăruiți total întru binele comunității dar care, în virtutea sărăciei în care s-au pomenit, seamănă, cum a scris un jurnalist, cu niște fantome. „Slab ca un sfânt”, spune o zicală populară. Sacrificiul și prinosul acestor oameni merită și trebuie să fie cinstite de societate” (p. 3) – idee ce-și găsește, așa spune, oglindire în majoritatea absolută a documentelor din volum (și nu doar). Pe prim plan, în cazul nostru, este plasat totuși articolul „Adevăratul chip al lui Ștefan cel Mare” (p. 7-14). Citindu-l însă intuim că protagonistul nu a putut suporta mistificarea imaginii, pe durata secolelor, a celui mai impozant (admirabil) Domnitor al Moldovei și luă decizia, desigur, să scoată la lumină adevărul, demonstrându-și încă o dată scrupulozitatea de cercetător, despre care vorbeam anterior. Menționăm că articolele asemănătoare, care nu țin în direct de problematica biblioteconomică, se mai atestă („Sfinte firi vizionare”, despre Nicolae Densușeanu, p. 19-26), însă asta nu trebuie să ne ducă la gândul, că ele sunt de prisos. Aceste documente au puțin altă misiune și anume de a lărgi (îmbogăți) orizontul de cunoștințe atât al autorului, cât și al cititorului.

Se știe că până la venirea lui Alexe Rău postul de director al Bibliotecii Naționale (fosta Bibliotecă Republicană „N.K. Krupski”) câțiva zeci de ani la

rând a fost ocupat de Petru Ganenco – o personalitate cu bogate cunoștințe în domeniile de biblioteconomie, bibliografie, bibliologie și, nu în ultimul rând, în domeniul istoriei, dar și cu un neascuns harțag, bine observat pe acele timpuri și de către demnitarii Ministerului Culturii precum și ai Comitetului Central al P.C.R.M. Îl cunoștea nu rău, bănuiesc, și Alexe Rău, care trecuse prin coridoarele mai multor instituții din cele nominalizate. Ajungând în postura de director, responsabil deja de reformele instituției dirijate, el s-a simțit obligat să pună la dispoziția cititorilor o porțiune de informație despre activitatea B.N. din perioada Ganenco, cât și despre aportul acestuia în procesul de dezvoltare a instituției respective („Între Clio și Biblon: In memoriam Petru Ganenco”, p. 27-40). Trebuie să recunosc că Alexe Rău, prin materialul respectiv, ne-a familiarizat cu chipul unui director onorat, care a lăsat urme destoinice în istoria B.N., despre care și astăzi încă cunoaștem foarte puțin. Nu știu prea multe cazuri când un director, nou înscăunat, să-și demonstreze grijile față de predecesorul său. Alexe Rău a făcut-o și a făcut-o cu mare destoinicie și conștiinciozitate.

Dar s-o luăm de la începutul începuturilor. P. Ganenco a absolvit Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Chișinău, realizându-și visul purtat încă din anii de școală. Era sigur că după absolvire va deveni colaborator științific. Soarta i-a fost însă alta. Comisia de repartizare l-a convins să se încadreze în activitatea Bibliotecii Naționale, fapt ce l-a făcut să sufere foarte mult. În primul an de activitate își pierduse zâmbetul. Trăia cu gândul de a pleca... S-a întâmplat totuși altfel. Timpul sau poate mai mult colegii încet, încet l-au molipsit de biblioteconomie, apoi și de bibliografie, bibliologie. Tânărul istoric își găsisse interesul (farmecul). Ganenco–istoricul se înrudi cu Ganenco–bibliograful, biblioteconomul, iar ceva mai târziu deveni persoana principală în colectivul B.N.

Anume în această perioadă se implică în colectivul bibliotecarilor și Alexe Rău – o fire deosebită, plină de inițiative și curaj. Anii de colaborare, pentru ambii au contribuit la un dezgheț profesionist, care aduse pe parcursul anilor rezultate măgulitoare, avantajoase pentru beneficiari, dar și pentru istoria B.N. în general. Și iată, trecând prin vârtejurile acestea ale vieții, simțind pe viu frământările și strâmtorile prin care trece un director responsabil, Alexe Rău ajunsese la concluzia de a le fixa pe hârtie și de a le pune la dispoziția specialiștilor și tuturor setoșilor de informație. El își numi truda „Între Clio și Biblon”, ceea ce exprimă acea înrudire a istoriei cu biblioteconomia și bibliografia din sufletul lui P. Ganenco, despre care vorbeam anterior. Dar să fim mai concreți. Iată cum vede lucrurile, într-un mod cam filosofic, însuși A. Rău: „De la Clio i-a rămas un pronunțat sentiment al rostuirii reperate a timpului, al succesiunii și un fel de instinct de a învăța din greșelile altora și de a nu le repeta. De la Biblon a deprins ORDINEA. Toate aceste elemente

distincte erau rostuite ca niște cristale-mărgel pe firul memoriei, acestea din urmă constituindu-se la el ca o stare și ca o funcție în același timp, ea fiind aceea care i-a dat mereu imboldul de a afla, a cerceta, a ține minte și a scrie. Gândul că numai ceea ce este scris rămâne, l-a obsedat mereu, fie că era vorba de viața lui personală sau de Biblioteca pe care a dirigit-o mulți ani” (p. 27). Atenționez toți potențialii cititori: gândurile acestea, dragii mei, sunt izvorâte din sufletul autorului. Ele răsufală aproape în fiecare pagină a studiului și caracterizează cât se poate de profund (exact) întreaga fizionomie (chip) a protagonistului P. Ganenco. Sclipindu-i chipul, Alexe nu face abuz de fraze elogioase sau din contra. El însuși calitățile mai vizibile (sensibile) de caracter: „Avea un caracter robust, un simț al demnității și mândriei împins uneori până la orgoliu...” (p. 28) etc. Scopul lui era direcționat deci nu atât spre oglindirea persoanei, cât spre evidențierea și încurajarea faptelor care duceau la sporirea eficacității și calității muncii colaboratorilor și, concomitent, la avansarea nivelului informativ al B.N. în întregime. Anume din aceste considerente Alexe revine la ideea fundamentală a protagonistului său, semnalând încă o dată, că pentru P. Ganenco „Biblioteca a însemnat în primul rând ORDINE”, ca în continuare să accentueze: „Meritul sau, poate, marele noroc al lui Ganenco este de a fi intuit foarte devreme, în primii ani de bibliotecărie, că esența esențelor în biblioteconomie este categoria de ORDINE” (p. 30). Pentru a mobiliza atenția cititorului Alexe dezghioacă noțiunea cuvântului „ordine” în cele mai amănunțite detalii (sensuri), familiarizează cititorul cu informația (manualele germane) consultată de protagonist, semnalează tangențele comune între cele două profesii (istorie și biblioteconomie) iar, în continuare, sprijinindu-se pe „principiile, metodele și tehnicile de organizare elaborate de școala fruministă și de curentul leningrădean al economiei de bibliotecă, ideile cărora, s-o recunoaștem, au anticipat cu mult așa-zisele noutăți și schimbări de astăzi, începând cu ierarhizarea, programarea, interacțiunea cu mediul (comunitatea) și încheind cu indicatorii de performanță...” (p. 32-33), el (P. Ganenco), cu intenția de garantare a ordinii în instituția condusă și, în special, cu ideea de succesiune a generațiilor, introduce în practica de activitate un document numit „Harta tehnologică a locului de muncă”, după care veni „irepetabilitatea” sau altfel zis excluderea paralelismului și alte modificări, ca în fine, să ne pună față în față cu rezultatele obținute de B.N. pe acele timpuri. Momentele semnalate aici și multe, multe altele confirmă cu siguranță concluzia formulată de Alexe că P. Ganenco „a fost primul director de bibliotecă de la noi care prezenta cu cel puțin treizeci de ani în urmă (în fața opiniei publice, dar mai ales a organelor de resort) instituția condusă de el prin prizma măsurătorilor și a indicatorilor de performanță, scopul urmărit fiind fie de imagine, fie de nevoia de a obține o finanțare mai bună, de a extinde statutul de funcții sau de

negocierea altor beneficii” (p. 35). A. Rău, meditănd pe marginea chipului lui P. Ganenco—directorul, mai atenționează un moment de curaj din activitatea acestuia, care și astăzi își păstrează actualitatea. Este vorba despre lupta biblioteconomistilor, bibliologilor ruși Ciubarean, Kartașov ș.a. pentru recunoașterea biblioteconomiei ca știință. Ideea aceasta l-a provocat de-a binelea și pe directorul Bibliotecii Republicane „N.K. Krupski” din Chișinău (Biblioteca Națională de astăzi). Cu acest prilej, A. Rău scrie următoarele: „Sprijinind, cu ceea ce-i stătea în puteri această mișcare, Ganenco și-a pus, concomitent, scopul să obțină pentru Biblioteca noastră un statut oficial de instituție științifică (de rangul institutelor Academiei, ținta fiind nu doar prestigiul moral și social ci și, implicit, o salarizare substanțială)”. Împreună cu un secretar științific de un temperament oriental (Galina Cean-Fu era chiar de origine chineză) a desfășurat în bibliotecă o campanie pe măsura celei unionale. A înființat un seminar teoretic în cadrul căruia fiecare șef de serviciu și de sector, fiecare bibliotecar principal era obligat să prezinte anual câte un raport științific pe o problemă apropiată sectorului sau direcției de activitate a fiecăruia. A dat o ținută canonică ședințelor Consiliului Științific. A inițiat mai multe conferințe științifice și sesiuni de comunicări la care prezenta personal așa-zisele „rapoarte de bază”, pregătite de serviciul lui David Șehtman, dar trecute prin două, trei redacții scrupuloase ale raportorului. A bătut pragul CC-ului pentru a obține dreptul de editare a Analelor științifice ale Bibliotecii... – toate acestea făcând să crească nivelul profesional și autoritatea Bibliotecii” (p. 36-37).

Dar iată care sunt aprecierile directorului B.N. de astăzi adresate predecesorului său P. Ganenco, „directorul care a știut să îndrepte instituția noastră pe făgașul Ordinii, biblioteconomistul care a încercat o originală integrare a fundamentelor istoriei cu acelea ale biblioteconomiei, istoricul care a avut o contribuție substanțială la valorificarea trecutului bibliotecilor din acest spațiu” (p. 40).

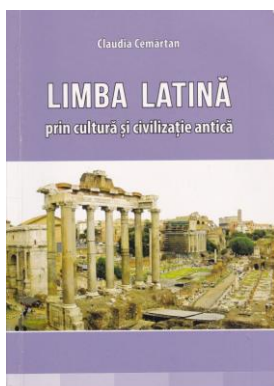
Expunerea momentelor din perioadele precedente a activității B.N. credem să fie de real folos pentru cititorii cointeresați, va spori credibilitatea acestora în cele scrise, îi va orienta spre o apreciere adevărată (adecvată) a bibliotecii și a procesului de acumulare a cunoștințelor.

Ne oprim aici cu mari regrete, dar, concomitent, și cu speranța că se vor găsi colegi, specialiști, care vor aprofunda studierea scrierilor protagonistului nostru.

CLAUDIA CEMÂRTAN, „LIMBA LATINĂ PRIN CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE ANTICĂ”

dr. ELENA VARZARI, dr. ADELA MANOLII

Universitatea de Stat din Moldova

Cemârtan, Claudia. *Limba latină prin cultură și civilizație antică* / Claudia Cemârtan. – Chișinău : S. n., 2013. – 328 p. – ISBN 978-9975-53-041-5.

Scrierea și publicarea unui manual de latină astăzi este una dintre provocările pe care nu oricine are curajul să le întâmpine. În primul rând, pentru că la conceperea unei lucrări didactice autorul are în față destinatarul acesteia – în cazul nostru studentul de la științe socioumaniste – despre care

se știe că duce lipsă de cultură generală și nici nu prea se arată interesat din prima de istoria culturii și a limbii, pentru că nu prea își imaginează ce reprezintă ele. Numai având o experiență bogată în comunicarea cu studenții și dorință foarte mare de a schimba ceva în mentalitatea lor un autor poate investi timp și forțe în realizarea unei lucrări de o asemenea anvergură.

Lucrarea *Limba latină prin cultură și civilizație antică* este scrisă anume din dorința de a împărtăși din cunoștințele filologului clasic, dar și din mare dragoste față de disciplină. Ea cuprinde întreaga gramatică practică a limbii latine îmbinată cu note teoretice adaptate la necesitățile studenților de astăzi: de la elemente de fonetică latină și lexic latin până la morfologie și sintaxă cu toate aspectele lor fără excepție. Informația gramaticală este completă și nu e una în sine, ci, așa cum am văzut, orientată spre traducerea / analiza textelor sau a maximelor latinești. Dovadă sunt exercițiile variate care însoțesc fiecare lecție.

Așa cum ne-am obișnuit și în manualele anterioare, lecția începe prin text, mai bine zis prin câteva texte, care oferă profesorului posibilitatea de alegere, în funcție de interesele grupului de studenți. Și acesta este un alt mare plus. Pornindu-se de la ideea că latina „docta est doctosque facit”, autoarea propune texte și exerciții care să faciliteze o însușire conștientă și activă a fenomenelor gramaticale în vederea traducerii și interpretării textelor latinești. Un cuvânt aparte despre texte: ele sunt foarte interesante și utile pentru practicarea cunoștințelor nou-asimilate de gramatică, oferind în același timp posibilitatea interpretării din cele mai diferite aspecte (mitologie, istorie,

geografie, literatură, cultură și civilizație etc). În plus, autoarea propune și un vocabular pentru fiecare text în parte, fapt care îi ajută pe studenți să traducă mai ușor și mai repede textul propus.

Primele lecții, așa cum este și firesc, conțin texte adaptate, lucrarea fiind îmbogățită spre sfârșit și de texte din cei mai reprezentativi autori latini, și de câteva fragmente din scriitorii latini medievali, dar și de documente istorice.

Interes deosebit prezintă și rubrica *Exempla docent* în care se oferă maxime și expresii latinești, selectate după principiul gramatical. În baza acestor aforisme profesorul trezește curiozitatea studenților provocându-i la discuție. De regulă, maximele latinești sunt asimilate cu plăcere de către studenți, acestea ramânându-le pentru mult timp în memorie, utilizându-le și în limbajul cotidian.

Binevenite sunt și informațiile pe care le oferă doamna Claudia Camârțan despre originea unor expresii latinești. Deși autoarea prezintă succint istoricul unor maxime latinești, cunoscute în întreaga lume, este exact ceea ce trebuie să afle și să memorizeze tânăra generație, lărgindu-și, în felul acesta, orizontul de cunoaștere.

De data aceasta pe lângă texte, maxime și expresii, pe lângă notele de gramatică și exerciții, mai sunt câteva rubrici noi care lipseau în manualele anterioare și pe care în general nu le-am prea întâlnit în manualele de latină, poate doar, într-un alt context, în manualele de latină apărute la Humanitas. Este vorba de rubricile: „De la Roma venim...”, „Otium post megotium”, „Originea expresiei”, „Vita antiqua”, „Mitologie”, „Viri illustres”. Ele sunt dovada grijii despre care vorbeam mai sus ca studenții să fie motivați de a se apropia de această limbă și să fie motivați și pentru o studiere a unor aspecte ce țin de cultura noastră generală.

Manualul *Limba latină prin cultură și civilizație antică* include practic tot ce poate asimila și ce trebuie să știe la un moment dat un tânăr despre cultura latină: apariția și consolidarea Romei; personalitățile marcante ale Antichității, viața privată și socială romană, cele mai răspândite mituri, legi fonetice care au configurat fizionomia limbii române, curiozități etc.

În plus, lucrarea în discuție este o adevărată achiziție, un mare ajutor și pentru profesorul care predă această disciplină: cartea oferă atâta informație, încât este nevoie de măiestrie și pricepere pentru a doza munca și a alege metode eficiente și adecvate pentru asimilarea informației din manual.

Scrisă foarte captivant și elevat, structurată armonios, însoțită de un minim lexical, vocabular în ambele sensuri, tabele gramaticale de sinteză și de fragmente relevante din texte latinești, lucrarea este perfectă pentru predare aici și acum, fără ca să necesite completări, revizuirii sau redactări.

EREVAN – ALTAR AL CĂRȚII

DIANA ROTARU, IRA NOVAC

BȘC „Andrei Lupan”

În perioada 7-11 octombrie 2012, în capitala Republicii Armenia – orașul Erevan, a avut loc ediția a doua a seminarului științifico-practic internațional *Aspecte ale memoriei. Tehnologii ultramoderne de conservare și restaurare a patrimoniului de manuscrise și tipărituri* (*Луки памяти. Новейшие технологии сохранения и восстановления рукописного и печатного наследия*) dedicată aniversării a 500 de ani ai tiparului armenesc și proclamării orașului Erevan ca centru mondial al cărții.

Seminarul s-a desfășurat în cadrul *Institutului Național de Cercetare a Manuscriselor Antice Mesrop Maștoț* (Մեսրոպ Մաշտոց) – *Matenadaran*, căruia în acest an i-a fost acordat statutul de *Organizație de bază în sfera patrimoniului de manuscrise și tipărituri* și care deține în posesia sa circa 1800 manuscrise (datate începând cu secolul al V-lea) și circa 400.000 documente de arhivă (datate începând cu secolul al X-lea). Seminarul a găzduit peste 49 de participanți din 16 țări (CSI, Italia, Franța, Germania) cu sprijinul Ministerului de Cultură al Armeniei și Fondului Interstatal de Cooperare Umanitară între țările CSI (МФГС – Межгосударственный фонд гуманитарного сотрудничества государств – участников СНГ). Pe parcursul a trei zile în trei secții concomitent au fost organizate seminare, mese rotunde și master-class. Obiectivele seminarului au fost axate pe păstrarea și restaurarea manuscriselor și tipăriturilor. Au participat specialiști restauratori, conservatori ai colecțiilor și specialiști în tehnologii ultramoderne.

Important este faptul că acest seminar este orientat spre dezvoltarea abilităților și perfecționării tinerilor specialiști, care sunt promotorii activității de păstrare, conservare și restaurare a cărții pentru generațiile următoare. Seminarul reprezintă pentru aceștia o platformă importantă pentru dobândirea de cunoștințe și abilități de activare în domeniul păstrării și restaurării manuscriselor și a documentelor de arhivă. În cadrul seminarului se fac schimb de experiență și idei referitoare la restaurarea patrimoniului scris.

Proiectul s-a desfășurat grație susținerii și implicării domnului *Ara Hzmalian*, doctor în arte, șeful secției de păstrare, prelucrare științifică și digitalizare a documentelor de arhivă ale Matenadaranului, membru al Consiliului Internațional al Muzeelor, precum și a doamnei *Mariam Esaian*, coordonatorul proiectului.

Seminarul a fost deschis de către directorul Matenadaranului – *Gracia Tarmazian* cu un mesaj de salut către participanții seminarului, la care s-au alăturat și Ministrul Culturii Armeniei *Asmic Pogosian* și *Ara Hzmalian*, coordonatorul seminarului internațional „Aspectele memoriei”.

Moderatorul seminarului a fost șeful Secției de Restaurare a Bibliotecii Universității din Vilnius, *Tatiana Timcenko*, care a participat cu comunicarea *Structura și direcțiile centrului de restaurare a Bibliotecii Universității din Vilnius* (Структура и направления работы реставрационного центра Библиотеки Вильнюсского Университета).

Tematica comunicărilor s-a axat pe conservarea și restaurarea patrimoniului de manuscrise și tipărituri, pe activitatea arhivistico-muzeală și biblioteconomie. Astfel, de exemplu, *Anna Gorișniak*, Șefa Secției de Cercetări Științifice în domeniul restaurării manuscriselor, cărților, documentelor vechi, membrul comisiei de atestare a restauratorilor din Ucraina, care a prezentat două comunicări *Direcțiile de bază ale secției de cercetare și restaurare a cărților rare, manuscriselor și documentelor din Centrul Științific Național de restaurare a cărților* (Основные направления работы научно-исследовательского отдела реставрации редких книг, рукописей и документов Национального научно исследовательского центра Украины) și *Conservarea și restaurarea patrimoniul arhivistic: cărți rare, manuscrise, documente* (Консервация и реставрация архивного наследия: редкие книги, рукописи, документы). Autoarea a relatat despre metodele pe care le folosește la conservarea și protejarea cărților în caz de inundație, mucegai și chiar incendiu. Am aflat că un important factor în protejarea hârtiei de razele solare este acoperirea documentului cu o hârtie sau materie de culoare neagră. Au fost enumerate, de asemenea, metodele folosite la spălarea unui document și soluțiile folosite atât pentru întărirea paginei, cât și a cernelei.

Tehnica și materialele folosite în restaurarea manuscriselor din Matenadaran a fost expusă de către Gaiane Elizian în comunicarea sa *Изучение полихромии и техники исполнения некоторых армянских иллюстрированных рукописей с помощью Раман микроскопии*, care în urma cercetării, în colaborare cu Secția de chimie a Universității din Modena și Reggio Emilia și a Universității din Roma „La Sapienza” au analizat mostre de pigmenți cu ajutorul microscopului Raman. În urma acestor cercetări s-a descoperit compoziția manuscriselor, componentele cele mai des întâlnite fiind: cărbunele, gipsul, ceruze, calcitul, orpimentul, lapis lazuli, pigmenții de aur etc.

Au fost abordate, de asemenea, teme ce țin de situațiile excepționale, cum ar fi contaminarea biologică a arhivelor și bibliotecilor, incendiile sau chiar inundațiile și modul de acționare în astfel de cazuri.

Pe lângă lecțiile și seminarele practice, participanților li s-a oferit șansa de a vizita sălile în care au fost expuse cărțile din muzeul *Matenadaran*, *Arhiva Națională a Armeniei*, templul *Garni* construit pe locul unei fortărețe antice

în primul secol după Hristos, care a fost parțial distrus în secolele trecute, fiind restaurat în perioada sovietică. Pietrele de la intrare mai păstrează inscripțiile în limba arabă încrustate în ele. Lângă templu se mai pot vedea rămășițele unei băi romane, cu mozaicuri destul de bine păstrate.

Și mănăstirea săpată în stâncă *Geghardt* luminată prin găurile din tavan și puține lumânări, neagră din cauza timpului și a umezelii, își are rădăcinile încă din evul mediu și reprezintă unul dintre cele mai vizitate locuri din Armenia.

Pe baza acestor tematici se va edita a doua culegere de articole, intitulată *Aspecte ale memoriei*. Prima culegere de articole a fost un fenomen unic pentru țările din fosta Uniune Sovietică, deoarece pentru prima dată în acest domeniu a fost afișată situația în ceea ce privește stocarea, digitalizarea și restaurarea manuscriselor și a patrimoniului imprimat.

Seminarul dat a permis colaboratorilor o oportunitate excelentă de a discuta problemele comune cu care se confruntă manuscrisele și fondurile de documente, precum și căile, mijloacele de depășire și soluționare ale acestora.

Importanța Matenadaranului și a seminarului *Aspecte ale memoriei* este una incontestabilă – ele reunesc experții și cunoscătorii de comori ale trecutului. Informațiile acumulate la cursurile de atelier, permit colaboratorilor

să împărtășe cele mai recente tehnologii de păstrare și restaurare, iar redactarea celei de-a doua culegere de articole va servi drept o prelungire a tradiției conservării, păstrării și a restaurării a patrimoniului de carte. Cu certitudine seminarul a fost un curs de formare profesională, care ne-a oferit oportunitatea și posibilitatea de a face schimb de experiență, a cunoaște cele mai noi tehnici și tehnologii de restaurare și conservare a manuscriselor și a cărților vechi.

ERA CĂRȚILOR FĂRĂ MIROS

MARIA BALABAN

BȘC „Andrei Lupan”

Internetul a înlocuit dicționarul, enciclopedia, caietul, cartea... și lista poate continua. Este pentru mulți cel mai bun prieten, ceea ce întristează. Câștigă tot mai mult teren în lupta împotriva bibliotecilor și asta întristează și mai tare.

Indiscutabil, Internetul este invenția secolului XX. Datorită lui, viața a devenit mai ușoară. Iar noțiunile de *timp* și *distanță* au căpătat o cu totul altă conotație. Avem acces nelimitat la informație, deci acum necunoașterea nu mai are nicio scuză. Tainele istoriei, biologiei sau fizicii sunt la doar un click distanță. E ușor însă să pierzi simțul minutelor atunci când rătăcești prin labirintul gigabiților, astfel încât la sfârșitul zilei nu mai știi ce știi. Lipsa informației te izolează, iar uneori și multitudinea informațiilor, care vin din cele mai diverse canale, are același efect asupra noastră – ne izolează într-o cameră plină de știri, noutăți, lucruri senzaționale.

Am uitat cum e să stai la coadă la bibliotecă, să cauți cu disperare o carte înainte de examen sau să te delectezi dimineața cu cotidianul cumpărat de la chioșc. Copacii, care altădată urmau să fie sacrificați în numele lecturii, ne spun mulțumesc.

Cum rămâne însă cu romanticii care adoră mirosul inconfundabil al cărții proaspăt scoase din tipar? Sau cel al unei cărți vechi, cu istorie, primită în dar de la bunicul...recitită de zeci de ori și „personalizată” cu notițe scrise cu creionul.

Își mai amintește cineva plăcerea găsirii unei flori sau frunze uscate, păstrată cu grijă de filele cărții preferate?...

Probabil sunt demodată, dar nu pot să-mi imaginez citindu-l pe Eminescu sau Dostoievski de pe ecranul unui laptop sau iPad. Răsfoitul paginilor, semnul de carte și însăși cartea, ținută cu mândrie pe noptieră, mi se par elemente la fel de importante ale plăcerii unei lecturi ca procesul propriu-zis.

Să fie clar: nu mă declar împotriva noilor tehnologii; mai mult, nu mi-aș mai putea imagina viața fără ele. Dar, haideți să le folosim inteligent, adică moderat. Să nu catalogăm tot ce-i tradițional drept depășit. Să le oferim copiilor noștri aceeași plăcere pe care am simțit-o și noi. Pentru că, din fericire, „Albinața” lui Grigore Vieru nu poate fi încă, downloadată de pe net.

